

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері»
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Укладач:
д.держ.упр. Лариса МЕЛЬНИЧУК

Конспект лекцій розглянуто та схвалено
на засіданні кафедри публічного управління та
адміністрування

Протокол № ___ від «___» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ Лариса МЕЛЬНИЧУК

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.2 із 125	

Лекція № 1.

Тема лекції: Наукове підґрунтя та предметна сфера публічного адміністрування в економічній сфері

План лекції

1. Термінологічні основи публічного адміністрування в економічній сфері.
2. Публічне адміністрування в процесі еволюції управлінських парадигм.
3. Публічне врядування як нова концепція публічної адміністрації.
4. Предметна область публічного адміністрування в економічній сфері

Література

Рекомендована література для самостійного вивчення дисципліни: [5;14; 33; 36; 46; 47]

Зміст лекції

У вітчизняній науковій літературі немає сталого та загальновизнаного поняття «публічне адміністрування» та єдиний підхід у визначенні його змісту й складових елементів. Тривалий час у науці та практиці державно-управлінської діяльності застосовувався переважно термін «державне управління».

Своєю чергою, державне управління у сфері економіки визначається як цілеспрямований організуючий, регулюючий і контролюючий вплив держави та її інституцій на господарські явища, відносини і процеси з метою реалізації цілей розвитку економіки та економічної політики.

Згідно з глосарієм Організації Об'єднаних Націй термін «public administration» має два тісно пов'язаних значення.

У першому випадку цей концепт розуміється як цілісний механізм реалізації влади (політика, правила, процедури, системи, організаційні структури, персонал тощо), який фінансується за рахунок державного бюджету і відповідає за управління і координацію роботи виконавчої гілки влади та її взаємодію з іншими зацікавленими сторонами в державі, суспільстві та зовнішньому середовищі.

У даному випадку «public administration» можна асоціювати з державним управлінням у широкому сенсі.

У другому значенні «public administration» розуміється як управління та реалізація різних урядових заходів, що пов'язані з виконанням законів, постанов і рішень уряду, та управління, що пов'язане з наданням публічних послуг, тобто йдеться про виконавчо-розпорядчу діяльність органів виконавчої влади, а також

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.3 із 125	

інших органів (наприклад, виконавчих органів місцевого самоврядування), у частині реалізації ними виконавчо-розпорядчих функцій.

Остання дефініція часто асоціюється в українській фаховій літературі з державним управлінням у вузькому його розумінні, як процесом здійснення виконавчої влади, який зумовлений головним її призначенням.

Отже, теоретичний конструкт виник у процесі імплементації поняття «public administration» у науково-категоріальний апарат вітчизняної галузі науки «Державне управління».

Відповідно публічне адміністрування в економічній сфері можна розглядати як цілеспрямований організуючий, регулюючий і контролюючий вплив держави та її інституцій на господарські явища, відносини і процеси з метою реалізації цілей розвитку економіки та економічної політики.

Наявність розбіжностей між змістом понять “публічне адміністрування у сфері економіки” і “державне регулювання економіки” не свідчить про те, що завжди і чітко можна виокремити ці різновиди управлінської діяльності держави. Справа в тому, що одні й ті самі інститути, форми, методи можуть бути частково віднесені до державного регулювання економіки, тоді як в іншій своїй частині це інструменти не регулювання, а прямого управління та/чи адміністрування. З огляду на це неспівпадіння цих понять не носить принципово характеру в прикладному відношенні.

Термін «публічне адміністрування в економічній сфері» знаходиться у тісному взаємозв'язку також з терміном «економічна політика», оскільки виступає своєрідною формою та засобом практичного втілення політики держави в економічній сфері, яка виробляється політичною системою. Таким чином ці терміни співвідносяться між собою як форма та зміст управлінської діяльності.

Будь-яка дисципліна передбачає наявність об'єкта та предмета дослідження. Під об'єктом науки взагалі розуміють фрагмент об'єктивної реальності, що складають сферу людської діяльності та опановуються суб'єктом (людиною) пізнавально і практично. Предмет вивчення науки - це певні властивості, аспекти об'єкта, які вивчаються наукою. Різні дисципліни можуть мати один і той же об'єкт дослідження, але обов'язково відрізняються предметом вивчення.

Відповідно об'єктом публічного адміністрування в економічній сфері є процеси впливу різних суспільних інституцій на економічні відносини. До

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
	Стор.4 із 125		

предметної області публічного адміністрування в економічній сфері з урахуванням сучасних підходів до його визначення та концептуалізації (зазначених у попередніх пунктах) належать такі питання:

- сутність і основні складові системи адміністрування в економічній сфері;
- процеси вироблення та реалізації економічної політики в цілому та основних її напрямів,
- механізми забезпечення та інструменти державної економічної політики та основних її напрямів;
- зміст та механізми державного впливу на публічний сектор національної економіки;
- методи та інструменти державної регуляторної політики;
- способи впровадження ключових принципів врядування в систему публічного адміністрування економічних процесів;
- механізми впливу держави на перебіг економічних трансформацій в умовах зовнішніх викликів.

Лекція № 2.

Тема лекції: Система публічного управління та адміністрування в економічній сфері

План лекції

1. Об'єкти та суб'єкти публічного адміністрування в економічній сфері
2. Механізми публічного адміністрування в економічній сфері
3. Методи та інструменти публічного адміністрування в економічній сфері
4. Принципи публічного адміністрування в економічній сфері

Література

Рекомендована література для самостійного вивчення дисципліни: [5;14; 33; 36; 46; 47]

Зміст лекції

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.5 із 125	

Будь-який тип державного впливу на процеси економічного розвитку (управління, регулювання, адміністрування) містить логічну цілісність принаймні трьох складових, які представляють управлінську систему, а саме:

а) державу як системно організований суб'єкт впливу (суб'єкт управління/регулювання/адміністрування);

б) суспільні, зокрема економічні, відносини, що сприймають вплив держави і реагують на нього (об'єкт управління / регулювання / адміністрування);

в) безпосередньо управлінські впливи, що утворюють структуру взаємозв'язків управлінської системи з суспільною системою (механізм управління/регулювання/адміністрування).

Об'єкти публічного управління в економічній сфері - умови, процеси, відносини, елементи і сектори національної економіки, на які спрямовується вплив держави з метою реалізації цілей відповідної державно-управлінської діяльності, економічної політики.

Перелік об'єктів публічного управління в економічній сфері надзвичайно широкий. Різноманіття об'єктів впливу, багатозначність їхніх функцій, властивостей та призначень не дозволяє чітко їх структурувати. При цьому об'єктами публічного управління в економічній сфері, в тому числі державного регулювання економіки, можуть бути:

економіка країни загалом або окремих її галузей, сфер, секторів, регіонів, інших територіальних одиниць;

економічні умови, процеси (економічний цикл, інвестиційні та інноваційні процеси, грошовий обіг, інфляція, ціни, платіжний баланс, державний бюджет, зайнятість, процеси роздержавлення, приватизації, демонополізації, виробництва, розподілу, обміну і споживання);

секторальна, галузева, регіональна, відтворювальна, соціальна структура господарства;

економічні відносини (виробничі, трудові, розподільчі, соціальні) тощо.

Крім того, в системі публічного управління виділяють також “внутрішнє” управління, яке зводиться до вдосконалення управлінських відносин усередині ієрархії управлінського апарату. Його об'єктами виступають відносини в системі органів відповідної влади, їх організаційні структури і діяльність, а також частково відносини між органами різних гілок влади, процес їх взаємодії.

На об'єкти впливають суб'єкти управління/регулювання.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.6 із 125	

Суб'єкти публічного управління в економічній сфері – органи державної влади та інституції, діяльність яких забезпечує вплив держави на умови, процеси, відносини, елементи і сектори національної економіки.

Перелік і структура цих суб'єктів зумовлені специфікою організації влади в країні, особливостями її адміністративно-територіального устрою, пріоритетами здійснення соціально-економічної політики та іншими чинниками. В той час як державне регулювання економіки здійснюється лише органами державної влади, в системі публічного управління та адміністрування частина управлінських функцій делегується недержавним структурам.

Здійснення процесу будь-якого впливу держави відбувається за допомогою розроблення та реалізації відповідних механізмів, що забезпечують своєчасне та ефективне розв'язання наявних суперечностей.

Дотримуючись найбільш поширеної та енциклопедично закріпленої інтерпретації механізмів, механізми публічного управління в економічній сфері слід розглядати як спосіб розв'язання суперечностей явищ, процесів, елементів і секторів національної економіки, послідовної реалізації дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних форм і методів управління та/чи регулювання.

Класифікація механізмів може здійснюватися за різними ознаками: залежно від сфери життєдіяльності суспільства; функціонального призначення; суб'єкта управління/регулювання; масштабності впливу та методів управління/регулювання тощо.

Доволі поширеною є класифікація залежно від природи факторів управління, основними з яких науковці виділяють політичні, економічні, мотиваційні, організаційні та правові.

Методи публічного управління в економічній сфері - способи використання інструментів, сукупність прийомів або операцій, запровадження яких забезпечує втілення цілей відповідної управлінської діяльності.

Правильно використовуючи різноманітні методи, держава здатна досягати пріоритетних цілей соціально-економічного розвитку. Масштабність об'єкта управління/регулювання зумовлює велику кількість застосовуваних методів, що зумовлює необхідність їх класифікації, зокрема за такими критеріями, як зміст впливу (економічні, адміністративні, соціально-психологічні, інституційні); Тип впливу (прямі/безпосередні, непрямі/опосередковані); характер впливу

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.7 із 125	

(стримувальні/обмежувальні, заборонні, дозвільні, імперативні/рекомендаційні, директивні, комплексні).

Кожному методу управління/регулювання відповідає певний набір інструментів, яким його втілюють. В різних умовах один і той самий метод може бути реалізований за допомогою різних інструментів.

Інструменти публічного управління в економічній сфері – знаряддя, важелі реалізації цілей цієї діяльності.

Правильний вибір сукупності інструментів забезпечує ефективність досягнення мети, а також має супроводжуватися відповіддю на запитання, яким фактично доступним є перелік інструментів управління/регулювання. Водночас слід відмітити відсутність сталого підходу до визначення сукупності знарядь політики/управління/регулювання та критеріїв їх групування. Переважна більшість дослідників класифікують інструменти впливу залежно від ступеню втручання держави у процеси економічного розвитку, міри державного примусу, видів застосовуваних ресурсів.

Окремі науковці поділяють інструменти за змістом впливу, приналежності до певного виду методів управління та/чи регулювання (правові, економічні, адміністративні, соціально-психологічні).

Правові інструменти: встановлення та захист прав, визначення правових статусів суб'єктів господарювання тощо.

Економічні інструменти: ставки податків, податкові пільги, субсидії, субвенції, дотації, страхування, кредитування тощо.

Організаційно-адміністративні інструменти: дозволи, заборони, обмеження, санкції тощо.

Соціально-психологічні інструменти: спонукання, заохочення, послуги, консультування, інформування тощо.

Забезпечити системність, послідовність та узгодженість дій у процесі державного впливу на процеси розвитку економіки дозволяє дотримання певних принципів публічно-управлінської та/чи державно-регулюючої діяльності.

Принципи публічного управління в економічній сфері – істотні, стійкі закономірності, відношення або взаємозв'язки управлінської діяльності як фундаментальні, науково обґрунтовані, а у деяких випадках і законодавчо закріплені положення. На практиці принципи публічного управління в економічній сфері набувають характеру норм, правил поведінки, за якими діють

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
	Стор.8 із 125		

його суб'єкти відповідно до соціально-економічних умов, що склалися у суспільстві.

Лекція № 3.

Тема лекції: Організація розробки прогнозних та програмних документів в Україні

План лекції

1. Нормативно-правові основи розробки прогнозних та програмних документів розвитку економіки в Україні.
2. Система прогнозування економічного розвитку в Україні.
3. Програмування розвитку економіки та її галузей в Україні

Література

Рекомендована література для самостійного вивчення дисципліни: [4; 5;14; 33; 36; 46; 47]

Зміст лекції

Господарським кодексом України встановлено, що для здійснення державою економічної стратегії і тактики у сфері господарювання, що передбачає створення економічних, організаційних та правових умов, суб'єкти господарювання мають враховувати у своїй діяльності показники прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку.

Відповідно до положень цього кодексу основними формами державного планування господарської діяльності є:

- Державна програма економічного та соціального розвитку України,
- Державний бюджет України,
- інші державні програми з питань економічного і соціального розвитку.

Кодексом також встановлено, що на законодавчому рівні мають визначатися (1) принципи державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України, (2) система прогнозних і програмних документів, (3) вимоги до їх змісту, (4) загальний порядок розроблення, затвердження та виконання прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку, (5) повноваження та відповідальність органів державної влади і органів місцевого самоврядування у цих питаннях.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.9 із 125	

Зокрема, основні положення щодо питань (1)-(5) встановлені *Законом України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України»*.

Повноваження органів влади щодо розробки, затвердження та виконання прогнозних та програмних документів

Орган влади	Повноваження
Верховна Рада України	<ul style="list-style-type: none"> - Затверджує загальнодержавні програми економічного, соціального розвитку
Кабінет Міністрів України	<ul style="list-style-type: none"> - Організовує підготовку прогнозів економічного і соціального розвитку України на середньо- та короткостроковий періоди, підготовку прогнозів розвитку окремих галузей економіки на середньостроковий період; - Визначає структуру прогнозних документів економічного і соціального розвитку, строки і порядок їх розроблення, відповідальних виконавців; - Схвалює прогнози економічного і соціального розвитку України на середньо- та короткостроковий періоди, прогнози розвитку окремих галузей економіки на середньостроковий період.
Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері економічного і соціального розвитку,	<ul style="list-style-type: none"> - Виконує функції головний виконавця та координатора робіт з прогнозування економічного і соціального розвитку - Разом з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, Національним банком України готує прогнози економічного і соціального розвитку України на середньо- та короткостроковий періоди - Погоджує прогнози розвитку окремих галузей економіки на середньостроковий період - Розробляє структуру прогнозних документів економічного і соціального розвитку, методичні рекомендації щодо їх підготовки, відповідає за впровадження в практику сучасних технологій прогнозування соціально-економічних процесів - Здійснює організаційно-методичне керівництво та координує підготовку прогнозів економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів і міст на середньостроковий період та програм економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів і міст на короткостроковий період
Інші центральні органи виконавчої	<ul style="list-style-type: none"> - Беруть участь у розробленні прогнозів економічного і соціального розвитку України на середньо- та

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.10 із 125	

влади	короткостроковий періоди - Відповідно до визначеного Кабінетом Міністрів України переліку розробляють прогнози розвитку окремих галузей економіки
Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування	- Розробляють прогнози економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів і міст на середньостроковий період, програми економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів і міст на короткостроковий період та забезпечують контроль за виконанням відповідних показників програм економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів і міст на короткостроковий період.
Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації	- Беруть участь у розробленні проектів прогнозів економічного і соціального розвитку України на середньо- та короткостроковий періоди і загальнодержавних програм економічного, соціального розвитку, інших державних цільових програм, забезпечують виконання завдань, визначених цими програмами, на відповідній території

Основні засади розроблення, затвердження і виконання загальнодержавних програм економічного, соціального розвитку, інших державних цільових програм встановлено *Законом України "Про державні цільові програми"*. Крім того, Закон визначає повноваження органів влади у сфері розроблення та виконання програм.

Відповідно до *Бюджетного кодексу* щорічно готується бюджетна декларація та прогнози місцевих бюджетів на середньостроковий період, тобто наступний та подальші два роки.

Відповідно до положень *Закону України «Про Національний банк України»* Нацбанк здійснює прогноз динаміки макроекономічних, грошово-кредитних, валютних та фінансових показників.

Відповідно до *Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів»* передбачено розробку та реалізацію Програм подолання стану депресивності території, які затверджуються Кабінетом Міністрів України. Це взаємопов'язаний за змістом, термінами виконання, можливостями і виконавцями комплекс заходів (робіт) правового, організаційного, економічного, фінансового, соціального спрямування, орієнтованих на подолання депресивності конкретної території, у забезпеченні яких задіяні фінансові та інші ресурси держави і регіону.

Програма подолання депресивності території передбачає, зокрема:

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.11 із 125	

- коротку характеристику депресивної території, аналіз причин депресивного стану;

- заходи центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо подолання стану депресивності території, строк їх здійснення, обсяги фінансування з державного, місцевих бюджетів та інших джерел, передбачених законодавством;

- порядок здійснення моніторингу виконання програми, показники розвитку, за якими визначатимуться результати її виконання;

- загальну оцінку очікуваної соціально-економічної ефективності реалізації програми.

Відповідно до *Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність»* держава має забезпечити організацію прогнозування тенденцій науково-технічного розвитку на довгостроковий та середньостроковий періоди.

Система прогнозних документів економічного розвитку складається з:

- прогнозів економічного і соціального розвитку України на середньо- та короткостроковий періоди;
- прогнозів розвитку окремих галузей економіки на середньостроковий період;
- прогнозів економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів та міст на середньостроковий період

Прогноз економічного і соціального розвитку України на середньостроковий період розробляється на п'ять років.

Відповідно до Закону у прогнозах економічного і соціального розвитку України як на середньостроковий, так і на короткостроковий період повинні бути відображені:

- аналіз соціально-економічного розвитку країни за попередній період та характеристика головних проблем розвитку економіки та соціальної сфери;
- очікувані зміни зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної ситуації та їх вплив на економіку країни;
- оцінка впливу можливих заходів державної політики у прогнозному періоді на розвиток економіки і соціальної сфери;

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.12 із 125	

- основні макроекономічні та інші необхідні показники і баланси економічного і соціального розвитку, в тому числі у розрізі галузей економіки, Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя;

- висновки щодо тенденцій розвитку економіки країни протягом середньострокового періоду.

На середньостроковий період визначаються також:

- цілі та пріоритети економічного і соціального розвитку у середньостроковому періоді та пропозиції щодо напрямів державної політики у цей період;

- прогноз кон'юнктури на внутрішніх та зовнішніх ринках стратегічно важливих видів товарів та послуг;

В АР Крим, областях, районах та містах України розробляються прогнози економічного і соціального розвитку на середньостроковий період, на 5 років (у двомісячний строк після схвалення прогнозу економічного і соціального розвитку України на п'ять років).

У прогнозі економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, області, району, міста на середньостроковий період повинні бути відображені:

- аналіз соціально-економічного розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці за попередній період та характеристика головних проблем розвитку її економіки та соціальної сфери;

- стан використання природного, виробничого, науково-технічного та трудового потенціалу, екологічна ситуація у відповідній адміністративно-територіальній одиниці;

- прогноз кон'юнктури на ринках основних видів товарів та послуг;

- можливі шляхи розв'язання головних проблем розвитку економіки та соціальної сфери відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

- цілі та пріоритети соціально-економічного розвитку в середньостроковий період та пропозиції щодо заходів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування для їх досягнення;

- основні показники соціально-економічного розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.13 із 125	

- висновки щодо тенденцій розвитку економіки відповідної адміністративно-територіальної одиниці протягом середньострокового періоду.

На галузевому рівні розробляються прогнози розвитку галузей економіки на середньостроковий період, на п'ять років (у двомісячний строк після схвалення прогнозу економічного і соціального розвитку України на п'ять років).

У прогнозі розвитку галузі економіки на середньостроковий період повинні бути відображені:

- аналіз розвитку відповідної галузі економіки за попередній період;
- характеристика використання виробничого потенціалу галузі;
- оцінка задоволення потреб у основних видах товарів і послуг, що виробляються підприємствами галузі, на внутрішньому ринку;
- характеристика головних проблем розвитку галузі;
- прогноз кон'юнктури на внутрішніх і зовнішніх ринках основних видів товарів та послуг галузі;
- можливі шляхи розв'язання головних проблем розвитку галузі;
- цілі та пріоритети розвитку галузі у середньостроковий період та пропозиції щодо напрямів державної політики у цій галузі;
- пропозиції щодо структурної перебудови галузі, технологічного оновлення виробництва, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, енергозбереження та підвищення ефективності виробництва;
- основні показники розвитку галузі (обсяги та ефективність виробництва, розвиток конкуренції, конкурентоспроможність продукції, забезпеченість сировиною та матеріалами, фінансове становище підприємств галузі, розвиток міжгалузевих зв'язків, ефективність системи збуту продукції, обсяги інвестицій);
- висновки щодо тенденцій та напрямів розвитку відповідної галузі протягом середньострокового періоду.

Для кожного виду прогнозу Кабінетом Міністрів затверджено типову структуру (постанова КМУ від 26.04.2003 № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету»).

Порядок розробки короткострокових прогнозів

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.14 із 125	

Головний виконавець та координатор розробки прогнозів – Міністерство економіки України.

Співвиконавці - Мінфін, Мінсоцполітики, Мінагрополітики, Міненерго, Мінінфраструктури, Мінрегіон, Державна фіскальна служба, НАК «Нафтогаз», Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, Фонд держмайна, Пенсійний фонд України, Національний банк України (за згодою), Національна комісія з цінних паперів та фондових ринків (за згодою), Нацкомфінпослуг (за згодою), Держстат.

Проблеми прогнозування:

- Відсутність ефективної системи стратегічного планування, узгодженої з фінансовими ресурсами.

- Невідповідність нормативно-затвердженої системи прогнозних і програмних документів та документів, розроблення яких є актуальним відповідно до сучасного стану трансформації економіки.

Політизація прогнозу економічного і соціального розвитку України.

Система програмних документів економічного і соціального розвитку складається з:

- державних цільових програм;
- програм економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів та міст на короткостроковий період

Державна цільова програма - це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням.

Державна цільова програма розробляється за сукупності таких умов:

- існування проблеми, розв'язання якої неможливе засобами територіального чи галузевого управління та потребує державної підтримки, координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.15 із 125	

- відповідності мети програми пріоритетним напрямам державної політики;

- необхідності забезпечення міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків технологічно пов'язаних галузей та виробництв;

- наявності реальної можливості ресурсного забезпечення виконання програми.

Заходи, завдання та показники державних цільових програм враховуються під час складення проекту Державного бюджету України на відповідний рік шляхом визначення головними розпорядниками бюджетних коштів обсягів видатків на їх реалізацію у складі бюджетних програм та включення центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, відповідних бюджетних запитів до пропозицій проекту Державного бюджету України.

Заходи, завдання та показники державних цільових програм, спрямованих на розвиток окремих адміністративно-територіальних одиниць, включаються до програм економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів, міст на відповідний рік.

Перелік державних цільових програм, які планується виконати у відповідному році з використанням коштів Державного бюджету України, подається на розгляд Верховної Ради України разом із проектом закону про Державний бюджет України на відповідний рік.

Програма економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, області, району, міста Києва, Севастополя на короткостроковий період розробляється щороку взаємоузгоджено з щорічним посланням Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України.

У програмі економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, області, району, міста на наступний рік повинні бути відображені:

- аналіз соціально-економічного розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці за попередній і поточний роки та характеристика головних проблем розвитку її економіки та соціальної сфери;
- стан використання природного, виробничого, науково-технічного та трудового потенціалу, екологічна ситуація у відповідній адміністративно-територіальній одиниці;

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
	Стор.16 із 125		

- можливі шляхи розв'язання головних проблем розвитку економіки і соціальної сфери відповідної адміністративно-територіальної одиниці;
- цілі та пріоритети соціально-економічного розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці в наступному році;
- система заходів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо реалізації соціально-економічної політики з визначенням термінів виконання та виконавців;
- основні показники соціально-економічного розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці;
- дані про отримання та використання доходів від розпорядження об'єктами права комунальної власності, ефективності використання об'єктів права комунальної власності, показники розвитку підприємств та організацій, що є об'єктами права комунальної власності.

Лекція № 4.

Тема лекції: **Механізми економічної політики: складові та практика впровадження в Україні**

План лекції

1. Структура механізмів забезпечення економічної політики.
2. Нормативно-правовий механізм впровадження державної економічної політики в Україні.
3. Організаційно-функціональне забезпечення економічної політики держави.
4. Фінансові та інші ресурсні механізми економічної політики в Україні.

Література

Рекомендована література для самостійного вивчення дисципліни: [5;14; 33; 36; 46; 47]

Зміст лекції

Здійснення процесу будь-якого впливу держави відбувається за допомогою розроблення та реалізації відповідних механізмів, що забезпечують своєчасне та ефективне розв'язання наявних суперечностей.

Механізм загалом означає спосіб організації тих чи інших явищ і процесів.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.17 із 125	

Класифікація механізмів може здійснюватися за різними ознаками. Однак, класичний набір механізмів будь-якого напрямку політики такий: нормативно-правовий; організаційно-функціональний (або інституційний); ресурсний: фінансовий, інформаційний, кадровий.

Нормативно-правовий механізм включає сукупність правових інститутів та норм, які регламентують засади політики, розвиток економіки, процеси планування, забезпечення та моніторингу цього розвитку, окремі інструменти політики, здійснення моніторингу та оцінювання її реалізації.

У кожній країні сформована своя система законодавчих та інших нормативно-правових актів.

Організаційно-функціональний механізм формує структуру суб'єктів політики, їх повноваження та взаємозв'язки.

За сучасних підходів структура суб'єктів економічної політики має представляти багаторівневу систему інститутів влади та управління у чіткій взаємодії з органами місцевого самоврядування, бізнесом та інститутами громадянського суспільства.

Ресурсний механізм містить сукупність різнопланових ресурсів необхідних для впровадження економічної політики та забезпечення економічного розвитку.

Його складовими зазвичай виокремлюють фінансовий, інформаційний, кадровий.

Фінансовий механізм має достатньо складну структуру, яка характеризується різноманітністю форм фінансування, джерел фінансового забезпечення, методів їх формування; напрямів та засобів використання фінансових ресурсів.

Інформаційний механізм ґрунтується на розробленні системи показників і моніторинговій процедурі збирання інформації, яка відбиває особливості змін економічного розвитку та відсутність якої може призводити до неконтрольованого прийняття політичних рішень, по-друге, інформування зацікавлених сторін та громадськості про цілі політики, наявні програми, тощо, яке може мати як пасивний характер (реакція на запит), так і виступати активним заходом цілеспрямованого розповсюдження інформації про державну підтримку економічного розвитку.

Кадровий механізм є системою підбору, підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації кадрів відповідно до потреб економічної політики.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.18 із 125	

Законодавство з питань формування та здійснення державної економічної політики містить сукупність нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання процесів планування економічної політики, розробки та впровадження окремих її напрямів (в тому числі інструментів впливу на діяльність суб'єктів господарювання), визначення, функціонування чи застосування окремих механізмів її реалізації.

На конституційному рівні визначається, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки, рівність перед законом усіх суб'єктів права власності. В Основному законі України закріплено також повноваження вищих органів державної влади, в тому числі в економічній сфері.

Господарський кодекс України визначає форми реалізації державою економічної політики та основні її напрями. Зокрема, встановлено, що у сфері господарювання держава здійснює довгострокову (стратегічну) і поточну (тактичну) економічну політику, спрямовану на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення в цілому.

Відповідно до Господарського кодексу правове закріплення економічної політики здійснюється шляхом визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, у прогнозах і програмах економічного і соціального розвитку України та окремих її регіонів, програмах діяльності Кабінету Міністрів України, цільових програмах економічного, науково-технічного і соціального розвитку, а також відповідних законодавчих актах.

Зокрема, Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» визначає принципи та пріоритети державної політики у відповідних сферах. До принципів внутрішньої політики в економічній сфері законодавчо віднесено: рівність усіх суб'єктів права власності перед законом, захист конкуренції у сфері економічної діяльності; забезпечення сталого розвитку економіки на ринкових засадах та її соціальної спрямованості;

Своєю чергою, основними засадами внутрішньої політики в економічній сфері встановлено:

- забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, досягнення високих темпів її зростання, забезпечення макроекономічної стабільності та низького рівня інфляції;

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.19 із 125	

- розвиток внутрішнього ринку, підвищення ефективності його функціонування та вдосконалення механізмів державного регулювання, забезпечення збалансованості попиту та пропозиції на окремих ринках;
- проведення узгодженої антиінфляційної політики та забезпечення цінової і валютно-курсової стабільності;
- проведення стабільної, раціональної та справедливої податкової політики, яка передбачає зниження податкового навантаження на економіку з розширенням бази оподаткування;
- проведення прозорі та виваженої бюджетної політики як дієвого інструменту соціально-економічного розвитку, захисту вразливих верств населення та інвестування в реальний сектор економіки для підтримки національного товаровиробника і збереження робочих місць;
- проведення ефективної політики управління державним боргом;
- підвищення результативності державних видатків, реалізація прозорої політики закупівель за державні кошти, яка гарантуватиме раціональне використання ресурсів;
- перенесення податкового навантаження з мобільних факторів виробництва (праці та капіталу) на споживання, насамперед шкідливої для здоров'я людей продукції, ресурсні та екологічні платежі;
- розвиток і зміцнення банківської системи та небанківських фінансових установ;
- забезпечення інституційної та фінансової незалежності Національного банку України одночасно з посиленням прозорості його діяльності;
- підвищення рівня захисту прав вкладників;
- впровадження ринкових інструментів акумулювання і перерозподілу довгострокових фінансових ресурсів, у тому числі в рамках введення обов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення;
- розвиток ліквідного, прозорого та надійного фондового ринку, ефективне функціонування системи депозитарного обліку цінних паперів;
- забезпечення економічної збалансованості розвитку регіонів, узгодженості напрямів їх розвитку із загальнонаціональними потребами;
- гарантування державою непорушності усіх форм власності як основи ринкової системи господарювання;
- створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, спрощення умов започаткування бізнесу та виходу з нього, зменшення втручання держави в

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.20 із 125	

економічну діяльність суб'єктів господарювання, спрощення системи отримання дозволів, зниження тиску на бізнес з боку контролюючих органів;

- перехід на європейську модель ринкового нагляду, якості та безпеки продукції;

- впровадження європейських підходів у сфері делегування функцій держави суб'єктам господарювання;

- розвиток конкуренції як основного чинника підвищення ефективності економіки, забезпечення дієвого регулювання діяльності природних монополій, недопущення проявів монополізму на державному та регіональному рівнях;

- детінізація економіки, створення сприятливих умов для діяльності економічних агентів у легальному правовому полі;

- інтенсифікація інвестиційної та інноваційної діяльності, зокрема, шляхом залучення коштів підприємств і населення, утвердження ефективної системи страхування інвестиційних ризиків, стимулювання спрямування заощаджень громадян на інвестування економіки, забезпечення інноваційної складової інвестицій;

- запровадження економічних стимулів для заохочення модернізації національного виробництва, спрямування інвестицій у новітні технології, формування національної інноваційної інфраструктури та державних програм промислової модернізації;

- розвиток механізмів державно-приватного партнерства з метою залучення інвестицій у модернізацію промислової та соціальної інфраструктури;

- перехід від фіскальної до інвестиційно орієнтованої моделі приватизації, забезпечення прозорості прийняття рішень та взаємопов'язаності стратегії приватизації державного майна із стратегією розвитку економіки України та її окремих галузей;

- забезпечення ефективного управління об'єктами державної власності, запровадження прозорого та ефективного механізму реалізації державою своїх прав власника;

- досягнення високого рівня енергетичної безпеки, диверсифікація джерел постачання енергоносіїв, збільшення обсягу їх власного видобутку, підвищення ефективності використання енергоносіїв, впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій;

- переведення українських газо-, нафтотранспортних і електричних мереж на умови функціонування, що діють у державах Європейського Союзу;

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
	Стор.21 із 125		

- створення умов для відродження українського села, ефективного використання земель сільськогосподарського призначення, формування конкурентоспроможного агропромислового комплексу, збільшення його експортного потенціалу, гарантування продовольчої безпеки держави;

- забезпечення високого рівня якості сільськогосподарської продукції та продовольства, формування прозорого ринку такої продукції;

- формування інфраструктури ринку земель, забезпечення оформлення правовстановлюючих документів на право власності на землю;

- розбудова транспортної інфраструктури, підвищення ефективності використання транзитного потенціалу держави, інтеграція транспортних мереж України у міжнародні транспортні коридори;

- реформування житлово-комунального господарства, забезпечення доступності комунальних послуг та підвищення їх якості, залучення мешканців до управління об'єктами житлово-комунального господарства.

Аналіз змісту інших нормативно-правових актів здійснюватиметься в межах вивчення окремих напрямів економічної політики чи застосування основних її інструментів впливу.

Лекція №5.

Тема лекції: Процеси формування, реалізації та аналізу економічної політики

План лекції

1. Циклічність процесу формування і реалізації економічної політики.
2. Аналіз політики: ідентифікація проблем і питань економічної політики. Аналіз альтернатив та формулювання політики.
3. Прийняття рішення, впровадження та оцінювання політики. Переформулювання політики або завершення програми.

Література

Рекомендована література для самостійного вивчення дисципліни: [3; 5; 12; 14; 32; 33; 46; 47]

Зміст лекції

Формування та реалізація економічної політики – це процес досягнення поставлених цілей, в якому беруть участь різні її суб'єкти. Усі управлінські дії, пов'язані з її розробленням та реалізацією утворюють певний цикл.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
	Стор.22 із 125		

Цикл формування і реалізації економічної політики – сукупність проблем взаємопов'язаних управлінських процесів, дій заходів від початку ідентифікації до їх розв'язання засобами економічної політики.

Його замкнутість пояснюється насамперед неперервністю процесів ідентифікації суспільних інтересів або проблем, формування, ухвалення, імплементації, оцінювання та корегування прийнятих програм.

Управлінські дії циклу економічної політики групують за окремими етапами (фазами):

- Формування порядку денного - ідентифікація цілей політики або проблеми для вирішення.
- Формулювання політики - вироблення конкретних рішень чи альтернатив для досягнення визначених економічних цілей або проблем.
- Прийняття рішення - формальне ухвалення комплексу заходів економічної політики.
- Впровадження політики - практична реалізація прийнятих на попередній стадії рішень, ухвалених програм економічного курсу
- Оцінювання - дослідження прямих і непрямих впливів програми економічної політики.
- Переформулювання політики - прийняття рішення про завершення/продовження програми, зміну цілей та заходів для їх досягнення.

На цьому етапі здійснюється аналіз політики як форма прикладного дослідження, яке проводять для повнішого розуміння суспільних проблем і прийняття найкращого рішення. Від визначення проблеми залежить, які цілі і методи можна використати для оцінювання бажаності розв'язків. Проблема політики – це умова або ситуація, яка породжує вимоги чи невдоволення людей і для вирішення або пом'якшення якої необхідна дія уряду.

Визначення проблеми відбувається за трьома етапами:

- розуміння проблеми – оцінювання обставин, що турбують клієнта політики, окреслення їх як неспроможностей ринку чи державної влади та моделювання зв'язку між обставинами, що викликають стурбованість, якими можна маніпулювати через державну політику;
- вибір та пояснення придатних цілей політики та наявних обмежень;
- вибір способу розв'язання проблеми.

Вивчаючи природу проблем політики, зосереджуються на таких особливостях:

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
	Стор.23 із 125		

- взаємопов'язаність і взаємовплив проблем (проблеми політики є частиною системи зовнішніх умов, які породжують невдоволення різних сегментів суспільства);
- кон'юнктурність вибору проблем. Законодавці та інші публічні політики часто вишукують проблеми, які вони можуть успішно розв'язати для посилення своїх позицій;
- зміна суспільної значущості проблем залежно від зміни цінностей або умов;
- вплив на визначення проблеми політичних чинників, результат якого допомагає виробити відповідне рішення;
- мультидисциплінарність проблем політики. Наприклад те, що призводить до інфляції, - дефіцит товарів і послуг, надмірна грошова маса в обігу, психологія населення чи політика уряду. Багато проблем дуже важко оцінити та діагностувати їхні причини. Відповідно визначення проблеми також є проблемою;
- складність з'ясування природи й масштабу деяких суспільних проблем (безробіття, рівень бідності, нелегальна економіка) через їхню заплутаність та «невидимість» (їхня кількість, характеристики);
- податливість до розв'язання певних проблем політики. Деякі з них потребують набагато менше поведінкових змін, ніж інші. Наприклад, набагато легше законодавчо встановити, що мінімальний рівень соціальних трансфертів не може бути меншим за прожитковий мінімум для певних категорій осіб, аніж реально профінансувати з державного бюджету такі виплати.

Аналіз політики передбачає оцінювання обставин, що з погляду певної групи осіб є небажаними. Ці обставини вказують експертам не на глибинні причини проблеми, а на її симптоми, а завдання експертів полягає в поясненні (створенні моделі) виникнення цих симптомів. Наприклад, якщо уряд турбується через зростання обсягів тіньової економіки, то при оцінюванні симптомів цієї проблеми потрібно дати кількісну характеристику цього явища: яка частка економічної діяльності здійснюється в «тіні», скільки там зайнято робочої сили, якими є втрати державного бюджету, соціальних фондів від несплати податків і зборів та ін. Отже оцінювання симптомів здебільшого є в аналізі політики підосною: воно передає відносну важливість і нагальність проблеми. Проте сама оцінка симптомів – недостатня основа для аналізу

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.24 із 125	

політики, потрібно ідентифікувати причинний зв'язок, що поєднує симптоми з чинниками, які можна змінити засобами державної політики

Визначаючи проблему, слід враховувати такі фактори:

- 1) масштаб проблеми. Його детермінують причинність, величина групи клієнтів, місце розташування. Спочатку проблему визначають вузько, а в процесі аналізу її масштаб може розширюватися;
- 2) вплив зацікавлених груп (стейкхолдерів);
- 3) новизна. Проблема може бути новою або повторною. Нова проблема, принципово відмінна проблема характеризується високим ступенем невизначеності, що істотно впливає на роботу аналітика.

Правильне визначення проблеми відповідає певній моделі, у якій політичні зміни пов'язують з розглянутими обставинами. Наприклад, якщо при розгляді проблеми тіньової економіки було виявлено, що її причиною є високе оподаткування, то модель проблеми можна описати так: чим вищий рівень оподаткування, тим більші масштаби тіньової економіки. Подальше розроблення моделі означає конкретизацію шляхів зростання тіньової економіки і визначення наслідків цього зростання, що допомагає виявити змінні, якими можна маніпулювати через державну політику. У наведеному прикладі такою змінною є рівень оподаткування.

Процес постановки економічних цілей представляє собою ідентифікацію суспільних економічних інтересів, насамперед забезпечення суспільного добробуту.

У демократичній державі процес постановки цілей повинен якомога повніше враховувати та відображати економічні інтереси суспільства, індивідів, соціальних груп.

Ця фаза передбачає вироблення конкретних рішень чи альтернатив для досягнення визначених економічних цілей або проблем, що потребують розв'язання.

Варіант політики - це певний набір завдань, інструментів, засобів, заходів політики, реалізація якого дає змогу більш-менш успішно розв'язати суспільну проблему і досягти поставленої мети політики. Варіанти – це взаємовиключні підходи до розв'язання проблем, якщо обирається один варіант, то решта відкидаються, тому вони є альтернативами. Інша характеристика альтернативних варіантів - їх сумірність: це означає, що варіанти повинні мати спільну базу для порівняння: або використовувати однакові обсяги ресурсів, або

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.25 із 125	

стосуватися однієї й тієї самої території, або потребувати однакового часу для реалізації; кількість сумірних характеристик варіантів може коливатися від однієї до кількох, проте слід пам'ятати, що занадто велика кількість сумірних характеристик суперечить самій ідеї варіантності.

Альтернативних варіантів доречно пропонувати в межах 3-5; серед них обов'язкова наявність "нульового" варіанта ("нічого не змінювати"), що практично означає бездію або невдавання до нових дій, якщо якась політика в цьому напрямі здійснювалася раніше.

Наявність такого варіанта є обов'язковою, адже в результаті аналізу може з'ясуватися, що за певних обмежень і в наявному середовищі будь-які дії влади тільки погіршать ситуацію.

Вибір однієї з альтернатив або пропозицій є важливим етапом як процесу політики, так і її аналізу.

Джерелами розроблення альтернатив політики можуть бути:

- наявні політичні пропозиції (зокрема, політика статус-кво або політика невторчання);
- універсальні варіанти політики (апробовані при розв'язанні схожих проблем у минулому);
- «модифіковані» універсальні варіанти політики (пристосування до конкретних технічних, інституційних, політичних та історичних особливостей проблеми);
- розв'язання, виконанні на замовлення (унікальні, створені аналітиком у процесі аналізу проблеми).

При формуванні переліку альтернатив потрібно дотримуватися таких правил:

- Неможливо відшукати досконалу альтернативу
- Не можна протиставляти обрану альтернативу вигаданим, штучним альтернативам;
- Не потрібно вибирати «улюблену» альтернативу доти, доки не оцінені всі прийнятні альтернативи;
- Необхідно пересвідчитися, що альтернативи є взаємовиключними;
- Потрібно уникати нездійснених альтернатив з огляду на наявні можливості політики.

При оцінюванні альтернатив за попередньо визначеними критеріями потрібно спрогнозувати впливи у разі впровадження кожної альтернативи,

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.26 із 125	

оцінити їх з огляду на обрані критерії і порівняти між собою. На підставі такої оцінки обирають одну оптимальну альтернативу або ж аналітик пропонує особі, яка прийматиме рішення, обрати одну з двох найкращих.

Визначення критеріїв оцінювання альтернатив політики. Критерії – це шкала, за якою передбачається оцінити вплив альтернатив політики на поставлені цілі. Критерії оцінювання альтернатив політики можна поділити на *оціночні* (самостійні, незалежні) та *практичні*.

Результатом оцінювання альтернатив політики є політична пропозиція, яка містить рекомендації щодо вибору найкращої з них. Політичну пропозицію розробники подають на розгляд суб'єкта прийняття рішень і впроваджують тільки після затвердження ним. Після цього вона стає офіційною програмою (концепцією тощо) економічної політики. Тому потрібно, щоб підготовлена пропозиція була аргументованою, містила ґрунтовний аналіз альтернатив і обов'язково механізм реалізації пропозиції у вигляді вибору конкретних дій, термінів їх здійснення суб'єктами економічної політики. В Україні порядок внесення на розгляд уряду політичної пропозиції та її формат визначено Регламентом Кабінетом Міністрів України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950 (із змінами).

Прийняття рішення полягає у формальному ухваленні комплексу заходів економічної політики відповідним суб'єктом в існуючих інституціональних межах. Однак змістовне наповнення цієї фази політичного циклу набагато ширше. Тут також здійснюються управлінські дії стосовно конкретизації цілей економічної політики у визначених завданнях і заходах щодо їх реалізації. Основні документи, які є результатом цієї фази, - це загальна стратегія (концепція) та спеціальні програми економічної політики, план заходів або графік стосовно їх реалізації. На цій фазі розробляють критерії оцінювання впровадження обраного економічного курсу, визначають суб'єктів реалізації економічної політики, їх рівень відповідальності, остаточно підтверджують відповідність і реалістичність цілей і завдань економічної політики ресурсним можливостям держави, визначають можливі ризики, порядок моніторингу, оцінювання результатів.

Впровадження політики означає практичну реалізацію прийнятих на попередній стадії рішень, ухвалених програм економічного курсу.

Упровадження політики - це:

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
	Стор.27 із 125		

1) процес від формулювання намірів до відстеження впливів і наслідків реалізації певних заходів політики;

2) процес трансформації затрат у продукти політики (в процесі реалізації заходів політики);

3) процес трансформації цілей, проголошених політикою, в результати, який супроводжується застосуванням правил, тлумаченням нормативних актів, дотриманням законів та наданням послуг населенню.

Основними проблемами, пов'язаними з упровадженням політики, є комунікація, координація, конфлікт із зовнішніми стейкхолдерами.

Оцінювання економічної політики стикається з об'єктивними перешкодами, зумовленими, зокрема, тим, що результати такої діяльності не можуть бути прив'язані лише до економічних показників (темпи економічного зростання, рівень безробіття, прибуток, витрати, обсяг наданих послуг тощо).

При оцінюванні економічної політики потрібно брати до уваги комплекс критеріїв, серед яких основну увагу приділяють результативності, ефективності та економічності. На основі використання цих критеріїв у процесі оцінювання розраховують відповідні показники, порівнюють із запланованими у програмі економічної політики параметрами. На підставі цього порівняння роблять відповідні висновки про успішність реалізації завершеної програми економічної політики або доцільність подальшого впровадження поточної програми.

В Україні методологію оцінювання політики використовують при підготовці звітів стосовно виконання певних економічних програм, аналізі регуляторного впливу та впливу прийняття політичних рішень на дохідну і видаткову частини державного бюджету.

Під час завершальної фази циклу приймають рішення, чи продовжити програму, чи змінити її цілі та заходи для їх досягнення. Фаза знаменує перехід до наступного політичного циклу. На цій фазі корегують програму економічної політики, оцінюючи такі параметри:

- Необхідність продовження діяльності та можливість досягнення поставлених завдань;
- Прогрес у досягненні поставлених завдань та використанні ресурсів;
- Якість управлінських дій і рішень, а також можливих ризиків;
- Перспективи подальшого використання отриманих у процесі реалізації програми економічної політики досягнень;
- Подальші дії стосовно реалізації обраного курсу економічної політики.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.28 із 125	

Залежно від типу, цілей і масштабів проведеного під час попередньої фази оцінювання можливе прийняття таких рішень стосовно програми економічної політики:

- Продовження її реалізації відповідно до існуючого плану, переорієнтація чи реструктурування плану дій або припинення реалізації програми економічної політики;
- Корекція передбачуваних результатів виконання програми економічної політики, уточнення прогнозів;
- Удосконалення робочого плану з урахуванням отриманих результатів перевірки;
- Удосконалення засобів реалізації поточної економічної політики.

Лекція № 6.

Тема лекції: Публічне адміністрування у сфері приватизаційних процесів.

План лекції

1. Перетворення форм і відносин власності.
2. Зміст, завдання, форми та види приватизації майна.
3. Переваги та недоліки приватизації.
4. Приватизаційні процеси в Україні.
5. Правова основа процесу приватизації.
6. Порядок приватизації державного і комунального майна.
7. Об'єкти приватизації.

Література

Рекомендована література для самостійного вивчення дисципліни: [2; 5; 8; 14; 30; 33; 46; 47]

Зміст лекції

В умовах становлення та розвитку ринкових відносин в економіці велике значення має реформування відносин власності, роздержавлення майна. Саме приватизація має сприяти підвищенню ефективності управління, появі мотивації до праці, прискоренню структурної перебудови й розвитку економіки країни, покращенню інвестиційного клімату в державі, удосконаленню системи управління державним майном.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.29 із 125	

Перетворення форм і відносин власності передбачає повну (приватизаційний продаж) або часткову передачу (оренда, застава, концесія, лізинг, довірче управління) приватному сектору прав володіння, розпорядження, користування державною власністю на постійній або тимчасовій основі. Цілями такої діяльності є підвищення ефективності діяльності підприємств, організацій, галузей в сфер економіки завдяки приватній ініціативі, підвищення рівня компетентності менеджерів та використання новітніх управлінських технологій, раціоналізації витрат та посилення впливу конкурентних засад ведення бізнесу.

При всій різноманітності підходів до тлумачення поняття «приватизація» в широкому розумінні воно включає в себе один з аспектів реформування державного сектора із скороченням його розміру, а у вузькому означає повний або частковий перехід об'єкта приватизації з державного володіння у приватне, тобто воно пов'язане з трансформацією відносин власності.

Серед основних видів приватизації виокремлюються:

1. Повна приватизація. Передбачає прямий продаж державних активів у приватну власність.
2. Приватизація операцій. Передбачає передачу управлінської та операційної функції щодо об'єктів, які перебувають у державній власності, приватному сектору.
3. Використання контрактів. Передбачає укладання контрактів на надання послуг приватними підприємствами, відповідно до яких діяльність компаній оплачується безпосередньо державою.
4. Франчайзинг. Являє собою передачу виключних прав на надання послуг у рамках певної географічної території приватному підприємству.
5. Відкрита конкуренція. Передбачає передачу прав на надання послуг кільком приватним компаніям і створення конкурентних умов роботи серед них.

Переваги та недоліки приватизації

Переваги	Недоліки
Залучення інвестицій	Розпил між дрібними акціонерами
Формування конкурентного ринку	Втрата державою контролю над розподілом власності
Розвиток науково-технічної бази	

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
	Стор.30 із 125		

В Україні приватизація як широкомасштабний соціально-економічний проект трансформації державної власності був розпочатий в 1992 році і мав на меті в стислі строки забезпечити стратегічні позиції приватної власності в економіці.

Правовою основою процесу приватизації в Україні є Конституція України, Земельний кодекс України, закони України: «Про приватизацію державного і комунального майна»; «Про Фонд державного майна України»; «Про приватизацію державного житлового фонду»; «Про акціонерні товариства».(у частині відчуження належних державі пакетів акцій); Порядок проведення електронних аукціонів для продажу об'єктів малої приватизації, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 10.05.2018 № 432.

Законодавчо передбачається, що приватизація забезпечить прискорення економічного зростання, залучення іноземних і внутрішніх інвестицій, зменшення частки державної або комунальної власності у структурі економіки України шляхом продажу об'єктів приватизації ефективному приватному власнику.

Органами приватизації є Фонд державного майна України, його регіональні відділення та представництва у районах і містах, органи приватизації в Автономній Республіці Крим, органи приватизації територіальних громад.

Приватизація державного або комунального майна здійснюється шляхом:

- 1) продажу об'єктів права державної або комунальної власності на аукціоні (з умовами; без умов; за методом покрокового зниження стартової ціни та подальшого подання цінових пропозицій; із зниженням стартової ціни; за методом вивчення цінових пропозицій);
- 2) викупу об'єктів приватизації.

Всі об'єкти приватизації діляться на об'єкти малої та великої приватизації. До об'єктів малої приватизації належать не тільки державні підприємства та пакети акцій, але і об'єкти незавершеного будівництва та соціально-культурного призначення, окреме рухоме та нерухоме майно, вартість яких не вище 250 млн грн. Такі об'єкти продаються виключно через аукціони ProZorro.

Якщо вартість вища 250 млн грн. – це об'єкти великої приватизації, продаж яких здійснюється із залученням радників, що готують об'єкт на приватизацію та шукають потенційних інвесторів для проведення аукціону.

До об'єктів, які не підлягають приватизації належать:

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
	Стор.31 із 125		

підприємства, що забезпечують безпеку держави;
 підприємства, що є природними монополіями;
 підприємства, що мають важливе значення для суспільства або чий
 послуги/товари не можуть виконуватися приватним бізнесом.

Лекція № 7.

Тема лекції: Механізми державного впливу на публічний сектор економіки.

План лекції

1. Публічний сектор економіки.
2. Основні складові державного сектору економіки
3. Націоналізація об'єктів приватної власності.
4. Державне замовлення як засіб задоволення публічних потреб.

Література

Рекомендована література для самостійного вивчення дисципліни: [5;14; 33; 35; 46; 47]

Зміст лекції

Реалізація цілей публічного управління в економічній сфері передбачає використання різноманітних механізмів, вибір яких визначається специфікою відповідного об'єкту впливу, насамперед, його належністю до публічного або приватного сектору економіки.

Публічний сектор - це елемент національної економіки, що віддзеркалює факт участі інститутів центральної, регіональної, місцевої влади, публічних (нефінансових та фінансових) корпорацій, а також недержавних некомерційних (неприбуткових) самоврядних організацій громадян (так званого «третього сектору») у створенні публічних сервісів. Призначенням останніх є задоволення суспільних (колективних) потреб громадян, які не можуть задовольнятися у приватний (індивідуальний) спосіб.

Проте за українським статистичним класифікатором (KICE), термін «публічний сектор» не використовується. Натомість використовується поняття «державний сектор», яке передбачає охоплення таких сегментів: державні нефінансові корпорації, державні фінансові корпорації, сектор загального державного управління (у складі центральних, регіональних та місцевих органів управління, а також державних фондів соціального страхування).

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.32 із 125	

Державний сектор економіки - сукупність підприємств, установ, організацій, що перебувають у державній власності та якими управляють державні органи влади або особи, призначені чи ними найняті.

Основними складовими державного сектору в умовах ринкової економіки є державні установи (заклади); державні підприємства; державні корпорації. Організаційно-правова форма цих господарських структур залежить від специфіки їх законодавчого закріплення, а їх співвідношення визначається пріоритетами використання державного сектору.

Сфери і масштаби поширення державного сектору економіки у кожній національній системі господарювання є змінними. Загальними підставами, які зумовлюють необхідність створення державних, підприємств, установ і організацій, є такі:

у межах приватного сектору не можна досягти макроекономічного оптимуму (передусім у випадках природних монополій), а також утримувати низькорентабельні або капіталомісткі, але потрібні суспільству виробництва і підприємства, куди приватний бізнес йти не хоче (інфраструктура, екологічні підприємства, деякі види наукомістких виробництв тощо);

держава прагне контролювати ті галузі, які вона вважає важливими для економіки або оборони країни, особливо коли виникає загроза переходу відповідних фірм під повний контроль транснаціональних корпорацій;

держава зацікавлена в розпорядженні інструментами регулювання господарської, зокрема інвестиційної, діяльності або модернізації економіки через відповідні програми;

слід забезпечити міжгалузевий перерозподіл ресурсів, якщо приватні господарюючі суб'єкти неспроможні це зробити;

необхідне проведення цілеспрямованої регіональної політики, пов'язаної з освоєнням нових територій і розвитком відсталих районів, створенням там нових виробництв, об'єктів інфраструктури, додаткових робочих місць.

Близьким до поняття «державний сектор економіки» є термін «державна власність», проте вони не тотожні.

Державна власність – належність державі певної частини нагромадженого національного багатства – матеріальних, культурних, інтелектуальних, інноваційних та інформаційних ресурсів.

Держава може використовувати ці ресурси на свій розсуд. Втілення прав власності від імені держави забезпечують відповідні органи влади. Ресурси

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.33 із 125	

держава переробляє на суспільні товари і послуги, для виробництва яких необхідні спеціальні господарські структури – підприємства (установи, організації). Саме вони в сукупності утворюють державний сектор економіки.

Для оцінювання масштабів державного сектору в економіці найчастіше використовують такі показники:

а) частка державного сектору: у загальному обсязі виробництва; у загальному обсязі основних фондів; у загальному обсязі інвестицій в основний капітал;

б) питома вага продукції, виробленої підприємствами державного сектору економіки;

в) частка працівників державних установ і підприємств у загальній кількості зайнятого населення країни тощо.

У господарській системі України на початку ринкових реформ державний сектор економіки домінував. У 1992 році питома вага підприємств державної форми власності становила понад 70%. Натепер за даними Мінекономіки України питома вага кількості суб'єктів господарювання державного сектору економіки складає 4,0%.

Досвід провідних індустріально-розвинутих країн засвідчує, що існують два основні способи визначення оптимального розміру державного сектору:

визначення соціальних видів діяльності, якими повинні займатися державні підприємства без встановлення кількісних обмежень;

чітке обмеження кількості підприємств, які визнаються державними поза залежністю від їх виду діяльності.

Більш гнучким є перший спосіб, тому є більш поширеним, його використовує більшість європейських країн.

Формування державного сектору в країнах із сталими ринковими відносинами відбувається, як правило, на основі створення нових об'єктів та господарських організацій за рахунок коштів державного бюджету і націоналізації державою об'єктів, які перебували у приватній або змішаній власності, в тому числі шляхом їх викупу.

Націоналізація – реалізація уповноваженими органами влади комплексу заходів, пов'язаних із відчуженням або переданням майна приватних осіб до державного сектору економіки на основі державних актів або його викупу.

Націоналізація зумовлена необхідністю:

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.34 із 125	

збереження підприємств та інших об'єктів виробничої і соціальної сфери, які мають стратегічне значення для гарантування економічної безпеки країни або необхідні для її соціально-економічного розвитку (якщо це не можна виконати в інший спосіб);

захисту споживачів від зловживань, до яких може призвести перебування в приватній або змішаній власності відповідних господарських організацій чи об'єктів (у разі відсутності інших заходів попередження та усунення цих зловживань);

структурної перебудови національної економіки (коли вона не може бути здійснені приватним капіталом або за допомогою традиційних засобів державного регулювання економіки);

припинення незаконного переказу прибутків за кордон.

Важливими механізмами публічного управління у сфері економіки є державні замовлення і контракти. На практиці ці механізми використовують комплексно, вони доповнюють і посилюють їх можливості. Завдяки використанню системи державних замовлень (державних контрактів) досягається збалансованість розвитку державного і приватного секторів економіки.

Державне замовлення є засобом державного регулювання економіки шляхом формування на договірній (контрактній) основі складу та обсягів продукції (робіт, послуг), необхідної для пріоритетних державних потреб, розміщення державних контрактів на поставку (закупівлю) цієї продукції (виконання робіт, надання послуг) серед суб'єктів господарювання, незалежно від їхньої форми власності.

Державні замовлення є засобом задоволення публічних потреб. Публічні потреби – це потреби країни у продукції, необхідній для вирішення соціально-економічних проблем, підтримання обороноздатності країни та її безпеки, створення і підтримання на належному рівні державних матеріальних резервів, реалізації державних цільових програм, забезпечення функціонування установ сектору державного управління, що утримуються за рахунок бюджетних коштів.

В Україні державне замовлення реалізується через процедури публічних закупівель.

Публічна закупівля - придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому законодавством.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.35 із 125	

Державний контракт – це договір, укладений державним замовником від імені держави з суб'єктом господарювання – виконавцем державного замовлення, в якому визначаються економічні та правові зобов'язання сторін і регулюють їхні господарські відносини.

У вітчизняній практиці укладаються договори про закупівлю. Відповідно до законодавства договори про закупівлю - господарський договір, що укладається між замовником і учасником за результатами проведення процедури закупівлі/спрощеної закупівлі та передбачає платне надання послуг, виконання робіт або придбання товару.

Придбання продукції для пріоритетних публічних потреб за рахунок державних коштів здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про публічні закупівлі». Цей Закон визначає правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад. Його метою є забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції.

Особливості здійснення процедур закупівлі встановлюються окремими законами для окремих товарів, робіт і послуг.

Лекція № 8.

Тема лекції: Державне замовлення в системі публічного адміністрування у сфері економіки

План лекції

1. Державне замовлення як засіб задоволення публічних потреб.
2. Предмет та замовники публічних закупівель.
3. Передумови та процедури здійснення публічних закупівель.
4. Система регулювання у сфері публічних закупівель.

Література

Рекомендована література для самостійного вивчення дисципліни: [5;6; 13; 14; 33; 35; 46; 47]

Зміст лекції

Важливими механізмами публічного адміністрування у сфері економіки є державні замовлення і контракти. На практиці ці механізми використовують

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.36 із 125	

комплексно, вони доповнюють і посилюють можливості. Завдяки використанню системи державних замовлень (державних контрактів) досягається збалансованість розвитку державного і приватного секторів економіки.

Державне замовлення є засобом державного регулювання економіки шляхом формування на договірній (контрактній) основі складу та обсягів продукції (робіт, послуг), необхідної для пріоритетних державних потреб, розміщення державних контрактів на поставку (закупівлю) цієї продукції (виконання робіт, надання послуг) серед суб'єктів господарювання, незалежно від їхньої форми власності.

В Україні державне замовлення реалізується через процедури публічних закупівель.

Публічна закупівля - придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому законодавством.

Державний контракт – це договір, укладений державним замовником від імені держави з суб'єктом господарювання – виконавцем державного замовлення, в якому визначаються економічні та правові зобов'язання сторін і регулюють їхні господарські відносини.

У вітчизняній практиці укладаються договори про закупівлю. Відповідно до законодавства договори про закупівлю - господарський договір, що укладається між замовником і учасником за результатами проведення процедури закупівлі/спрощеної закупівлі та передбачає платне надання послуг, виконання робіт або придбання товару.

Державні замовлення є засобом задоволення публічних потреб. Публічні потреби – це потреби країни у продукції, необхідній для вирішення соціально-економічних проблем, підтримання обороноздатності країни та її безпеки, створення і підтримання на належному рівні державних матеріальних резервів, реалізації державних цільових програм, забезпечення функціонування установ сектору державного управління, що утримуються за рахунок бюджетних коштів. Отже, суспільні (публічні) потреби варто розуміти як потреби держави і територіальної громади, необхідні для виконання нею своїх конституційних функцій (законотворчість, державне управління, регулювання економіки, справляння податків, забезпечення прав людини, боротьба з правопорушеннями, збереження цілісності держави, недоторканості кордонів держави, збереження природних ресурсів тощо). До потреб територіальної громади можна віднести потребу в більш високій якості життя громади, що реалізується у медичному

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
	Стор.37 із 125		

обслуговуванні, освіті, безпеці, транспортному забезпеченні, комунально-побутових умовах, культурному розвитку тощо.

Придбання продукції для пріоритетних публічних потреб за рахунок державних коштів здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про публічні закупівлі». Цей Закон визначає правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад. Його метою є забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції.

Державні закупівлі здійснюються на основі таких принципів:

- максимальна економія та ефективність;
- добросовісна конкуренція серед учасників;
- відкритість та прозорість на всіх стадіях державних закупівель;
- недискримінація учасників;
- об'єктивна та неупереджена оцінка тендерних пропозицій;
- запобігання проявам корупції;
- сприяння захисту інтересів вітчизняного виробника під час організації та здійснення закупівель;
- вільного доступу, відкритості та доступності інформації з питань закупівель, зокрема для громадян України та громадських організацій.

З метою ефективного використання державних фінансових ресурсів, створення конкурентного середовища на ринку, запобігання необґрунтованому завищенню цін, державний замовник зобов'язаний здійснювати конкурсний відбір виконавців через проведення торгів.

Предмет закупівлі - товари, роботи чи послуги, що закуповуються замовником у межах єдиної процедури закупівлі або в межах проведення спрощеної закупівлі, щодо яких учасникам дозволяється подавати тендерні пропозиції або пропозиції на переговорах (у разі застосування переговорної процедури закупівлі). Предмет закупівлі визначається замовником у порядку, встановленому Уповноваженим органом, із застосуванням Єдиного закупівельного словника, затвердженого у встановленому законодавством порядку (Порядок визначення предмета закупівлі затверджено наказом Мінекономіки від 15.04.2020 № 708).

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.38 із 125	

Особливості здійснення процедур закупівлі встановлюються окремими законами для окремих товарів, робіт і послуг.

Замовники - суб'єкти, які здійснюють закупівлі товарів, робіт і послуг відповідно до законодавства.

До замовників, які здійснюють закупівлі належить чотири групи суб'єктів:

1) органи державної влади: органи законодавчої, виконавчої та судової влади, правоохоронні органи, органи місцевого самоврядування, об'єднання територіальних громад;

2) органи соціального страхування: Пенсійний фонд України, цільові страхові фонди зі страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, медичного страхування та страхування на випадок безробіття;

3) неприбуткові підприємства, установи, організації чи їх об'єднання. Такі суб'єкти мають відповідати одній з таких ознак: (а) бути розпорядником, одержувачем бюджетних коштів; (б) органи державної влади чи органи місцевого самоврядування або інші замовники володіють більшістю голосів у вищому органі управління юридичної особи; (в) у статутному капіталі юридичної особи державна або комунальна частка акцій (часток, паїв) перевищує 50 відсотків;

4) юридичні особи та/або суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність в одній або декількох окремих, визначених законодавством сферах господарювання та відповідати певним ознакам, встановлених законом. Серед цих ознак:

- приналежність органам державної влади та органам місцевого самоврядування більше ніж 50 відсотків частки у статутному капіталі цих суб'єктів

- наявність в органів державної влади та органів місцевого самоврядування більшість голосів у вищому органі цієї групи суб'єктів чи право призначати більше половини складу виконавчого органу або наглядової ради юридичної особи та/або суб'єкта господарювання;

- наявність спеціальних або ексклюзивних прав - прав, наданих у межах повноважень органом державної влади або органом місцевого самоврядування на підставі будь-якого нормативно-правового акта. Наявність спеціальних або ексклюзивних прав стосується здебільшого державних та комунальних підприємств, а інколи навіть приватних, частково приватизованих компаній, які

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.39 із 125	

забезпечують потреби суспільства в інфраструктурних галузях, на ринках, що характеризуються станом природної монополії. Держава, вважаючи за необхідне гарантувати доступність, стабільність та надійність так званих комунальних послуг населенню, з одного боку, зобов'язує відповідні компанії-оператори надавати їх послуги на певних встановлених державою умовах (регульовані ринки), а з іншого боку, надає цим компаніям монополні, виключні чи спеціальні права і захищає їх від конкурентного тиску.

Так, до сфер діяльності, які надають право юридичним особам та/або суб'єктам господарювання виступати замовниками публічних закупівель, зокрема належать:

1) забезпечення транспортування, розподілу, зберігання (закачування, відбору) та постачання природного газу на користь третіх осіб (замовників), видобутку природного газу;

2) забезпечення виробництва, транспортування та постачання теплової енергії споживачам;

3) забезпечення виробництва, передачі, розподілу, купівлі-продажу, постачання електричної енергії споживачам, диспетчерське управління та забезпечення відпуску електричної енергії, організація купівлі-продажу електричної енергії на цих ринках;

4) забезпечення виробництва, транспортування та постачання питної води, забезпечення функціонування централізованого водовідведення;

5) проведення зрошувальних, осушувальних або осушувально-зволожувальних меліоративних заходів;

6) надання послуг з користування інфраструктурою залізничного транспорту загального користування, забезпечення функціонування міського електричного транспорту та експлуатація його об'єктів для надання послуг з перевезення, а також надання послуг з перевезення пасажирів автобусами в межах міст;

7) надання послуг автостанцій, портів, аеропортів, послуг з аеронавігаційного обслуговування польотів повітряних суден;

8) надання послуг поштового зв'язку;

9) розробка родовищ нафти і газу, родовищ вугілля та інших видів твердого палива, видобуток нафти, вугілля та інших видів твердого палива.

Отже, замовниками відповідно до законодавства є суб'єкти, які створені державою або територіальною громадою для забезпечення потреб суспільства, у

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.40 із 125	

тому числі платників податків, які має забезпечити держава та які витрачають для здійснення придбання публічні фінанси. Саме ознака того, з якою метою забезпечується той чи інший інтерес держави і є ключовою для визначення статусу замовника і розмежування випадків, коли юридична особа не може бути визнана замовником, оскільки діє в умовах нормального конкурентного ринку, а отже купує/виробляє та реалізує продукцію (роботи, послуги) на суто комерційній основі з метою отримання прибутку, а не з метою забезпечення певних суспільних потреб, маючи при цьому певні переваги чи взагалі виключні права в порівнянні з іншими суб'єктами господарювання.

Крім того, важливим елементом для розуміння поняття «замовник» є спосіб, у який держава або органи місцевого самоврядування забезпечують свої потреби:

- 1) на комерційній чи промисловій основі;
- 2) на умовах, установлених рішеннями державних органів, які зобов'язують юридичних осіб забезпечувати державні чи громадські потреби в певний спосіб та на певних умовах.

Ознака закупівлі на промисловій основі може тлумачитися як придбання ресурсів для власного виробництва спрямованого на отримання власного прибутку, що дозволяє підприємству підвищити ефективність власного виробництва чи управління бізнесом, вдосконалити технологічні процеси, або економити ресурси тощо.

Ознака діяльності на комерційній основі, відповідно, трактується як пропозиція товарів чи послуг суто з метою отримання прибутку на ринку, де рішення щодо вибору товарів та їх ціни приймають споживачі самостійно, і найважливіше, що всі економічні ризики щодо результатів такої діяльності несе сама юридична особа (держава чи місцеве самоврядування не покривають витрати суб'єкта господарювання і не регулюють ціни на його продукцію).

Діяльність не є комерційною чи промисловою у разі якщо держава, підконтрольні їй організації при забезпеченні певної суспільної потреби керуються іншими мотивами ніж прибутковість, водночас така діяльність не залежить від економічних ризиків і витрат на неї (оскільки держава визначила мету організації саме для здійснення такої діяльності та нормативно встановила спосіб, умови, ціни, тарифи тощо).

Натомість, діяльність здійснюється на комерційній основі у випадках, коли потреби держави та територіальної громади забезпечуються на

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.41 із 125	

конкурентному ринку. Різниця в забезпеченні потреб у вище перелічених випадках полягає в тому, що в першому випадку контролювані державою інституції (організації) виконують публічні функції та зобов'язання перед державою чи громадою, що установлені нормативно-правовими актами, розпорядчими рішеннями, статутами юридичних осіб, а не здійснюють таку діяльність добровільно на комерційній основі, де прибутковість є основною мотивацією.

Лекція № 9.

Тема лекції: Державна регуляторна політика.

План лекції

1. Сутність та законодавче забезпечення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності.
2. Здійснення регуляторної діяльності: підготовка та прийняття регуляторних актів.
3. Аналіз регуляторного впливу: значення та структура.

Література

Рекомендована література для самостійного вивчення дисципліни: [5;14; 17; 33; 35; 42; 46; 47]

Зміст лекції

Суб'єкти господарювання мають право без обмежень, самостійно здійснювати господарську діяльність, яка не суперечить законодавству. Водночас, з метою правопорядку у сфері господарювання держава через систему уповноважених органів влади здійснює відповідне регулювання діяльності суб'єктів господарювання, суб'єктів підприємницької діяльності шляхом прийняття відповідних нормативно-правових актів. Задля унеможливлення появи неефективних, економічно недоцільних документів держава здійснює так звану регуляторну політику.

Необхідність запровадження регуляторної політики в Україні зумовлена насамперед потребами подальшого розвитку ринкової трансформації вітчизняної господарської системи, усунення правових, адміністративних, економічних та організаційних перешкод у розвитку підприємництва, запровадження нових підходів до державного регулювання в цій сфері господарювання.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.42 із 125	

Державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності – це напрям державної політики, спрямований на удосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, з метою недопущення ухвалення економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави в діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією та законами України.

При цьому під *господарськими відносинами* мають на увазі відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання.

До *регуляторних органів* законодавством віднесено передусім, Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення, інші державні органи, центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також посадові особи будь-якого із зазначених органів, якщо відповідно до законодавства ці особи мають повноваження одноособово приймати регуляторні акти.

Своєю чергою, під *регуляторними актами* розуміють:

по-перше, прийнятий органом влади нормативно-правовий акт, який або окремі положення якого спрямовані на правове регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання;

по-друге, прийнятий органом влади інший офіційний письмовий документ, який встановлює, змінює чи скасовує норми права, застосовується неодноразово та щодо невизначеного кола осіб і який або окремі положення якого спрямовані на правове регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, незалежно від того, чи вважається цей документ відповідно до закону, що регулює відносини у певній сфері, нормативно-правовим актом.

Отже, для визначення нормативно-правового акта регуляторним необхідно, щоб такий акт або окремі його положення були спрямовані на

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.43 із 125	

регулювання: господарських відносин або адміністративних відносин між регуляторними органами та суб'єктами господарювання чи адміністративних відносин між іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання.

Для визначення іншого офіційного письмового документа регуляторним актом документ повинен: встановлювати, змінювати чи скасовувати норми права; застосовуватись неодноразово; стосуватися невизначеного кола осіб.

Відповідно діяльність, спрямована на підготовку, прийняття, відстеження результативності та перегляд регуляторних актів, яка здійснюється регуляторними органами, фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, територіальними громадами, називається *регуляторною діяльністю*.

Правові та організаційні засади реалізації державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності визначає Закон України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” (зі змінами).

Зокрема, цей закон встановлює:

- принципи державної регуляторної політики;
- основні етапи й елементи державної регуляторної політики;
- систему та повноваження регуляторних органів;
- особливості здійснення регуляторної діяльності;
- відповідальність за порушення порядку регуляторної діяльності.

Так, забезпечення здійснення державної регуляторної політики включає:

- встановлення єдиного підходу до підготовки аналізу регуляторного впливу та до здійснення відстежень результативності регуляторних актів;
- підготовку аналізу регуляторного впливу;
- планування діяльності з підготовки проектів регуляторних актів;
- оприлюднення проектів регуляторних актів з метою одержання зауважень і пропозицій від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, а також відкриті обговорення за участю представників громадськості питань, пов'язаних з регуляторною діяльністю;
- відстеження результативності регуляторних актів;
- перегляд регуляторних актів;
- систематизацію регуляторних актів;
- недопущення прийняття регуляторних актів, які є непослідовними або не узгоджуються чи дублюють діючі регуляторні акти;

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.44 із 125	

- викладення положень регуляторного акта у спосіб, який є доступним та однозначним для розуміння особами, які повинні впроваджувати або виконувати вимоги цього регуляторного акта;
- оприлюднення інформації про здійснення регуляторної діяльності.

Закон визначає широкий спектр актів, на які дія цього законодавчого акта не поширюється.

Основними принципами державної регуляторної політики Законом визначено:

- доцільність - обґрунтована необхідність державного регулювання господарських відносин з метою вирішення існуючої проблеми;
- адекватність - відповідність форм та рівня державного регулювання господарських відносин потребі у вирішенні існуючої проблеми та ринковим вимогам з урахуванням усіх прийнятних альтернатив;
- ефективність - забезпечення досягнення внаслідок дії регуляторного акта максимально можливих позитивних результатів за рахунок мінімально необхідних витрат ресурсів суб'єктів господарювання, громадян та держави;
- збалансованість - забезпечення у регуляторній діяльності балансу інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави;
- передбачуваність - послідовність регуляторної діяльності, відповідність її цілям державної політики, а також планам з підготовки проектів регуляторних актів, що дозволяє суб'єктам господарювання здійснювати планування їхньої діяльності;
- прозорість та врахування громадської думки - відкритість для фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань дій регуляторних органів на всіх етапах їх регуляторної діяльності, обов'язковий розгляд регуляторними органами ініціатив, зауважень та пропозицій, наданих у встановленому законом порядку фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, обов'язковість і своєчасність доведення прийнятих регуляторних актів до відома фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, інформування громадськості про здійснення регуляторної діяльності.

Крім регуляторних органів Закон визначає створення та повноваження спеціально уповноваженого органу із питань регуляторної політики. Таким органом на даний час є Державна регуляторна служба України.

Основними завданнями Державної регуляторної служби є:

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.45 із 125	

– реалізація державної регуляторної політики, політики з питань нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності;

– координація дій органів виконавчої влади, інститутів громадянського суспільства і підприємництва з питань дерегуляції господарської діяльності.

При цьому Державна регуляторна служба здійснює свої повноваження безпосередньо та через утворені в установленому порядку територіальні органи.

(Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 317-р «Про оптимізацію діяльності територіальних органів Державної регуляторної служби», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/369-2022-%D1%80#Text>)

За визначенням регуляторна діяльність передбачає підготовку та прийняття регуляторних актів. Основними складовими цього процесу є:

- планування діяльності з підготовки проєктів регуляторних актів;
- підготовка аналізу регуляторного впливу;
- оприлюднення проєктів регуляторних актів з метою одержання зауважень і пропозицій;
- погодження проєктів регуляторних актів;
- прийняття регуляторних актів органами виконавчої влади, їх посадовими особами;
- офіційне оприлюднення прийнятих регуляторних актів;
- відстеження результативності регуляторних актів;
- перегляд регуляторних актів.

Планування діяльності з підготовки проєктів регуляторних актів регуляторними органами здійснюється шляхом затвердження регуляторними органами щорічних планів такої діяльності. Зазначений план повинен містити визначення видів і назв проєктів, цілей їх прийняття, строків підготовки проєктів, найменування органів та підрозділів, відповідальних за розроблення проєктів регуляторних актів.

Якщо регуляторний орган готує або розглядає проєкт регуляторного акта, який не внесений до затвердженого плану, цей орган повинен внести до нього відповідні зміни у визначені законодавством терміни. Затверджені плани діяльності з підготовки проєктів регуляторних актів, а також зміни до них

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
	Стор.46 із 125		

оприлюднюються шляхом опублікування в друкованих засобах масової інформації цього регуляторного органу (в інших визначених друкованих засобах масової інформації) та/або шляхом розміщення плану та змін до нього на офіційній сторінці відповідного регуляторного органу в мережі Інтернет. Плани діяльності центральних органів виконавчої влади з підготовки проектів регуляторних актів формуються на основі затвердженого плану діяльності Кабінету Міністрів України з підготовки проектів регуляторних актів.

Стосовно кожного проекту регуляторного акта, його розробником готується *аналіз регуляторного впливу*. Аналіз регуляторного впливу готується до оприлюднення проекту регуляторного акта з метою одержання зауважень та пропозицій.

Аналіз регуляторного впливу – це документ, який містить обґрунтування необхідності державного регулювання шляхом прийняття регуляторного акта, аналіз впливу, який чинитиме регуляторний акт на ринкове середовище, забезпечення прав та інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави, а також обґрунтування відповідності проекту регуляторного акта принципам державної регуляторної політики. Отже, аналіз регуляторного впливу є аналітично-інформаційним документом, який дає систематизовану оцінку регулюванню, окреслює його позитивний або негативний вплив. Одне із основних завдань аналізу регуляторного впливу – визначити ефект від упровадження різних варіантів вирішення проблеми та вибрати із них найоптимальніший.

Аналіз впливу та відстеження результативності регуляторного акта здійснюється на основі офіційно затверджених методик (детальніше п.3).

Кожен проект регуляторного акта оприлюднюється з метою одержання зауважень і пропозицій від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань. Усі зауваження і пропозиції щодо проекту регуляторного акта, одержані протягом встановленого строку, підлягають обов'язковому розгляду розробником цього проекту.

Про *оприлюднення проекту регуляторного акта* розробник цього проекту повідомляє в друкованих засобах масової інформації та/або шляхом розміщення на офіційній сторінці розробника проекту регуляторного акта в мережі Інтернет.

Повідомлення про оприлюднення проекту регуляторного акта повинно містити:

- стислий виклад змісту проекту;

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.47 із 125	

- поштову та електронну адресу, за якою мають надсилатися зауваження та пропозиції;
- інформацію про спосіб оприлюднення проекту регуляторного акта та відповідного аналізу регуляторного впливу;
- інформацію про строк, протягом якого приймаються зауваження та пропозиції від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань;
- інформацію про спосіб надання фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями зауважень та пропозицій.

З метою одержання зауважень і пропозицій можуть проводитися також громадські слухання та/або будь-які інші форми відкритих обговорень цього проекту регуляторного акта.

Громадські обговорення проекту регуляторного акта – це загальні збори значної частини громадськості для усного публічного обговорення питань, пов'язаних із проектом регуляторного акта / регуляторною діяльністю. Переваги громадського обговорення:

- забезпечення участі значної частини громадськості в обговоренні питань, які пов'язані з регуляторною діяльністю;
- можливість отримати коментарі та пропозиції від громадськості з питань дії проекту регуляторного акта;
- налагодження співпраці, прозорих відносин та довіри між владою та громадськістю;
- залучення громадськості до участі у державному управлінні;
- забезпечення розробника регуляторного акта об'єктивною інформацією, що підвищує ефективність та збалансованість прийнятого рішення.

Важливий етап здійснення регуляторної діяльності – *погодження проекту регуляторного акта зі спеціально уповноваженим органом* із питань регуляторної політики (його територіальними органами). Так, проекти регуляторних актів, які розробляються центральними та місцевими органами виконавчої влади, територіальними органами центральних органів виконавчої влади, підлягають погодженню із уповноваженим органом. Уповноважений орган розглядає проект регуляторного акта та документи, що додаються до нього, і приймає рішення про погодження цього проекту або рішення про відмову в його погодженні.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.48 із 125	

Проекти регуляторних актів, що вносяться на розгляд Кабінету Міністрів України, проходять експертизу відповідним структурним підрозділом Секретаріату Кабінету Міністрів України для підготовки відповідного висновку щодо їх регуляторного впливу.

Після дотримання усіх зазначених умов регуляторний орган *приймає рішення про схвалення проекту регуляторного акта*. Отже, регуляторний акт не може бути прийнятий, якщо наявна хоча б одна з таких обставин:

- відсутній аналіз регуляторного впливу;
- проект регуляторного акта не був оприлюднений;
- проект регуляторного акта не був поданий на погодження із уповноваженим органом;
- щодо проекту регуляторного акта уповноваженим органом було прийнято рішення про відмову в його погодженні.

Прийняті регуляторні акти оприлюднюються у спосіб та у терміни, визначені законодавством для різних регуляторних органів.

Стосовно кожного регуляторного акта послідовно здійснюються базове, повторне та періодичне *відстеження його результативності*. Відстеження результативності регуляторних актів здійснюється з метою визначення ефективності та доцільності впровадження регулювання.

Такі відстеження передбачають:

- виконання заходів з відстеження результативності, тобто заходів, спрямованих на оцінку стану впровадження регуляторного акта та досягнення цим актом задекларованих цілей;
- підготовку та оприлюднення звіту про відстеження результативності.

У звіті про відстеження результативності регуляторного акта зазначаються:

- кількісні та якісні значення показників результативності, що є результатами відстеження результативності;
- дані та припущення, на основі яких здійснено відстеження результативності, а також способи їх одержання;
- використані методи одержання результатів відстеження результативності.

Усі звіти про відстеження результативності регуляторних актів обов'язково оприлюднюються у спосіб і терміни, визначені законодавством.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.49 із 125	

Базове відстеження результативності регуляторного акта здійснюється до дня набрання чинності цим регуляторним актом або набрання чинності більшістю його положень. Якщо для визначення значень показників результативності регуляторного акта використовуються виключно статистичні дані, базове відстеження результативності може бути здійснене після набрання чинності цим регуляторним актом або набрання чинності більшістю його положень.

Повторне відстеження результативності регуляторного акта здійснюється, як правило, через рік з дня набрання ним чинності, якщо рішенням регуляторного органу, який прийняв цей регуляторний акт, не встановлено більш ранній строк або термін дії акта менше року. У такому випадку повторне відстеження здійснюється за три місяці до закінчення терміну дії акта. Одержані при здійсненні повторного відстеження результативності значення показників результативності порівнюються із значеннями цих показників, що були одержані при здійсненні базового відстеження.

Періодичні відстеження результативності регуляторного акта здійснюються раз на кожні три роки, починаючи з дня закінчення заходів з повторного відстеження результативності цього акта, у тому числі і в разі, коли дію регуляторного акта, прийнятого на визначений строк, було продовжено після закінчення цього визначеного строку. Періодичні відстеження результативності здійснюються з метою перевірки сталого досягання регуляторним актом цілей, задекларованих при його прийнятті, після здійснення повторного відстеження результативності цього регуляторного акта.

Обов'язковою для застосування регуляторними органами є офіційно затверджена методика відстеження результативності регуляторних актів.

При цьому для відстеження результативності регуляторних актів можуть бути використані статистичні дані, дані наукових досліджень і соціологічних опитувань.

У разі наявності підстав, визначених законодавством, регуляторний орган, який прийняв регуляторний акт, може приймати рішення про зупинення дії цього акта, скасування чи про необхідність залишення цього регуляторного акта без змін або про необхідність його перегляду. *Перегляд регуляторного акта* – це заходи, спрямовані на приведення регуляторним органом прийнятого ним регуляторного акта у відповідність до принципів державної регуляторної політики.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.50 із 125	

З метою усунення надмірного або неефективного регулювання господарської діяльності, уповноважений орган розглядає звернення суб'єктів господарювання про неефективність дії окремих регуляторних актів та створення цими актами перешкод у здійсненні господарської діяльності. За результатами розгляду відповідних скарг цей орган проводить експертизу регуляторних актів органів виконавчої влади на їх відповідність принципам державної регуляторної політики. За результатами проведеної експертизи приймаються рішення про необхідність усунення порушень принципів державної регуляторної політики та здійснюється перегляд регуляторних актів.

Здійснення аналізу регуляторного впливу дає змогу розробникам проектів регуляторних актів не лише обирати найоптимальніший метод вирішення існуючої проблеми, але й обґрунтовано довести ефективність запропонованого державного регулювання. З метою недопущення запровадження регулювань, наслідком прийняття яких може бути погіршення умов провадження господарської діяльності та створення передумов для зловживань в окремих сферах цієї діяльності, уповноважений орган відмовляє у погодженні низки проектів регуляторних актів, розроблених центральними органами виконавчої влади, що не відповідали принципам державної регуляторної політики та мали суттєвий вплив як на окремі сфери господарської діяльності, так і на економіку України загалом.

Аналіз регуляторного впливу – це документ, який містить:

- 1) обґрунтування необхідності державного регулювання шляхом прийняття регуляторного акта;
- 2) аналіз впливу, який чинитиме регуляторний акт на ринкове середовище, забезпечення прав та інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави;
- 3) обґрунтування відповідності проекту регуляторного акта принципам державної регуляторної політики.

Іншими словами, аналіз регуляторного впливу – не просто “додаток” до проекту регуляторного акта. Це документ, який дає систематизовану оцінку державного регулювання, окреслює його позитивний або негативний вплив.

Одне з основних завдань підготовки аналізу регуляторного впливу – визначити ефект від упровадження різних варіантів вирішення проблеми та вибрати із них найоптимальніший.

Відповідно до законодавства, зокрема офіційно затвердженої методики, аналіз регуляторного впливу має таку структуру:

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.51 із 125	

I. Визначення проблеми. Під час визначення проблеми, яку передбачається вирішити шляхом державного регулювання, необхідно:

- чітко визначити проблему, яку пропонується вирішити шляхом державного регулювання;
- визначити причини виникнення цієї проблеми;
- оцінити її важливість (у разі існування даних, які підтверджують існування проблеми та характеризують її масштаб, навести значення цих даних (у цифровому вимірі);
- визначити основні групи (підгрупи), на які проблема має вплив: громадяни, держава, суб'єкти господарювання (зокрема суб'єкти малого підприємництва).

II. Цілі державного регулювання. У цьому розділі аналізу регуляторного впливу необхідно чітко визначити цілі прийняття регуляторного акта, які мають бути безпосередньо пов'язані із вирішенням проблеми. При цьому обов'язково необхідно зазначити, чи вирішує цей регуляторний акт проблему загалом, чи він спрямований на вирішення лише окремих її складових.

III. Визначення та оцінка альтернативних способів досягнення цілей. Розробник проекту регуляторного акта при підготовці аналізу регуляторного впливу повинен визначити та оцінити всі прийнятні альтернативні способи досягнення цілей державного регулювання, обрати для проведення оцінки вибраних альтернативних способів досягнення цілей не менше двох альтернатив та стисло описати їх. У процесі підготовки аналізу визначається набір альтернатив, оцінюється кожна альтернатива, аналізуються відповідні ризики, визначаються причини відмови від застосування певних альтернатив, готуються висновки щодо переваг обраного способу. Кожна визначена альтернатива оцінюється за критерієм можливості досягнення нею встановлених цілей державного регулювання та відмови від тих альтернатив, які не можуть бути впроваджені та виконані. Доцільно розглядати лише реалістичні альтернативи, тобто такі, які спроможні досягти визначених цілей та їх реально виконати на практиці. Здійснення вибору оптимального альтернативного способу досягнення цілей запропонованого регуляторного акта проводиться з урахуванням системи бальної оцінки ступеня досягнення визначених цілей. Вартість балів визначається за чотирибальною системою оцінки ступеня досягнення визначених цілей, де:

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.52 із 125	

4 – цілі прийняття регуляторного акта, які можуть бути досягнуті повною мірою (проблема більше існувати не буде);

3 – цілі прийняття регуляторного акта, які можуть бути досягнуті майже повною мірою (усі важливі аспекти проблеми існувати не будуть);

2 – цілі прийняття регуляторного акта, які можуть бути досягнуті частково (проблема значно зменшиться, деякі важливі та критичні аспекти проблеми залишаються невирішеними);

1 – цілі прийняття регуляторного акта, які не можуть бути досягнуті (проблема продовжує існувати).

IV. Механізми та заходи, які забезпечать вирішення визначеної проблеми. В описі механізму, який пропонується застосувати для вирішення проблеми, і відповідних заходів наводяться способи вирішення визначеної проблеми та організаційні заходи, які повинні здійснити органи влади для впровадження регуляторного акта.

V. Обґрунтування можливості досягнення цілей у разі прийняття регуляторного акта. При обґрунтуванні можливості досягнення цілей у разі прийняття регуляторного акта наводиться:

- оцінка впливу зовнішніх факторів на дію акта із визначенням та порівнянням позитивних і негативних обставин, які можуть впливати на виконання вимог акта;
- оцінка можливості впровадження та виконання вимог акта органами державної влади і органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами;
- характеристика механізму повної або часткової компенсації можливої шкоди у разі настання очікуваних наслідків дії акта;
- періодичність здійснення державного контролю та нагляду за додержанням вимог акта.

VI. Оцінка виконання вимог регуляторного акта залежно від ресурсів. Оцінка виконання вимог регуляторного акта залежно від ресурсів, якими розпоряджаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи, які повинні впроваджувати або виконувати ці вимоги, проводиться шляхом здійснення розрахунку витрат на виконання вимог регуляторного акта для органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування та розрахунку витрат на запровадження державного регулювання для суб'єктів малого підприємництва (проводиться у разі, коли

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.53 із 125	

питома вага суб'єктів малого підприємництва у загальній кількості суб'єктів господарювання, на яких впливає проблема, перевищує 10 відсотків).

VII. Обґрунтування запропонованого строку дії регуляторного акта. Обґрунтування запропонованого строку дії регуляторного акта здійснюється з урахуванням достатності цього строку для вирішення проблеми та досягнення цілей державного регулювання. Як правило, регуляторні акти приймають на необмежений термін (оскільки більшість проблем є перманентними). Але бувають випадки, коли регуляторний акт приймають і на обмежений строк.

VIII. Визначення показників результативності дії регуляторного акта. Регуляторний орган планує та визначає показники результативності та їх прогностичні значення. Ці показники безпосередньо мають бути пов'язані з цілями прийняття регуляторного акта. Показники результативності регуляторного акта – це показники, на підставі яких при проведенні відстеження результативності регуляторного акта здійснюється оцінка стану впровадження цього регуляторного акта та досягнення ним цілей, задекларованих при його прийнятті.

Прогностичні значення показників результативності регуляторного акта встановлюються протягом різних періодів після набрання чинності актом, обов'язковими з яких повинні бути:

- розмір надходження до державного та місцевих бюджетів і державних цільових фондів;
- кількість суб'єктів господарювання та фізичних осіб, на які розповсюджується дія акта;
- розмір коштів і час, що витратимуться суб'єктами господарювання та/або фізичними особами, пов'язаними з виконанням вимог акта;
- рівень поінформованості суб'єктів господарювання та/або фізичних осіб із основних положень акта.

Для характеристики цих показників використовуються винятково статистичні дані. Окрім того, можуть бути наведені інші показники, кількісне значення яких встановлюється за допомогою статистичних даних:

- зростання чи зменшення цін на певні види продукції;
- кількість збільшення чи зменшення суб'єктів господарювання тощо.

У процесі визначення показників результативності дії регуляторного акта наводяться значення прогностичних показників результативності дії регуляторного акта (у кількісному виразі). Необхідно визначити не менше ніж три кількісних

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.54 із 125	

показники, які безпосередньо характеризують результативність дії регуляторного акта та які підлягають контролю (відстеження результативності). Ці показники (інакше їх ще називають індикаторами) згодом стануть основою для відстеження результативності такого регуляторного акта. Саме за допомогою показників результативності можна визначити, чи досягає регуляторний акт мети, заради якої його було прийнято.

Оцінка результатів реалізації регуляторного акта та ступеня досягнення визначених цілей є структурною складовою звіту про відстеження результативності.

IX. Визначення заходів, за допомогою яких здійснюватиметься відстеження результативності дії регуляторного акта.

Визначення заходів, за допомогою яких здійснюватиметься відстеження результативності дії регуляторного акта, враховує:

- терміни проведення базового та повторного відстеження результативності дії регуляторного акта (зазначивши конкретні дати проведення відстеження);
- метод (статистичний/соціологічний) проведення відстеження результативності;
- вид даних (статистичні, наукові дослідження або опитування), за допомогою яких здійснюватиметься відстеження результативності. Вид даних необхідно обирати з урахуванням обраного методу проведення відстеження;
- цільові групи осіб, що обиратимуться для участі у відповідному опитуванні, чи наукові установи, що залучатимуться для проведення відстеження.

Якщо проєкт регуляторного акта одночасно містить норми, що регулюють господарські відносини або адміністративні відносини між регуляторними органами чи іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, та норми, що регулюють інші суспільні відносини, а також індивідуально-конкретні приписи, то аналіз регуляторного впливу готується лише щодо норм, які регулюють господарські відносини або адміністративні відносини між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання.

Результати аналізу викладаються письмово та підписуються розробником проєкту регуляторного акта.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.55 із 125	

Постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2004 р. № 308 «Про затвердження методик проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акта» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/308-2004-%D0%BF#n14>

Лекція № 10.

Тема лекції: Механізми впровадження науково-технічної, інноваційної та інвестиційної політики

План лекції

1. Науково-технічний прогрес: зміст і вплив на соціально-економічний розвиток.
2. Державне регулювання науково-технічної діяльності: сутність та зміст.
3. Механізми державного впливу на процеси науково-технічної діяльності в Україні
4. Інновації як специфічна форма науково-технічного прогресу.
5. Державне регулювання інноваційної діяльності.
6. Способи впровадження інноваційної політики
7. Механізми інвестиційної політики.

Література

Рекомендована література для самостійного вивчення дисципліни: [5;12; 14; 15; 33; 46; 47; 48]

Зміст лекції

Науково-технічний прогрес (НТП) – безперервний розвиток науки і техніки, обумовлений потребами виробництва, зростанням та ускладненням суспільних потреб.

НТП виконує дві функції:

- 1) економічну, яка полягає у забезпеченні економії ресурсів у масштабах національної економіки, зміні її структури і стимулюванні зростання;
- 2) соціальну, яка полягає у якіснішому задоволенні та ускладненні існуючих потреб, розширенні кола і формуванні нових потреб.

Держава в розвинутих країнах стимулює втілення перспективних наукових проектів і розробок, регулює відносини між учасниками цього процесу.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.56 із 125	

Державне регулювання науково-технічної діяльності - це комплекс правових, організаційно-економічних та інших заходів держави, спрямованих на створення належних умов для ефективного науково-технічного розвитку країни, активізації та стимулювання впровадження результатів науково-технічної діяльності у виробництво.

Об'єктами державного регулювання є, відповідно, науково-технічний, науковий види діяльності, а також процеси та відносини, які виникають при їх впровадженні.

Науково-технічна діяльність – інтелектуальна, творча діяльність, спрямована на здобування і використання нових знань у всіх галузях техніки і технологій.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на здобування і використання нових знань.

Основними цілями державного регулювання науково-технічної діяльності є:

- створення соціально-економічних, організаційних та правових умов для ефективного використання науково-технічного потенціалу країни;

- розвиток пріоритетних напрямів науки і техніки, концентрації ресурсів для їх реалізації;

- формування та реалізації довготермінових науково-технічних програм, узгодження науково-технічної політики з ефективною конкуренцією у цій сфері;

- створення дієвих механізмів інтеграції науки і виробництва, організаційне забезпечення цього процесу та координації зусиль всіх його учасників.

Держава створює інфраструктуру науки, здійснює підготовку наукових кадрів, державне фінансове забезпечення, сприяє створенню ринку науково-технічної продукції, оцінює рівень досліджень, проводить експертизу проектів, встановлює зв'язки з іншими державами в науково-технічному співробітництві тощо.

В Україні державне регулювання науково-технічної діяльності здійснюється відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», яким визначено правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку сфері наукової і науково-технічної діяльності, умови для провадження наукової і науково-технічної діяльності, задоволення потреб суспільства і держави у технологічному розвитку шляхом взаємодії освіти, науки, бізнесу та влади.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.57 із 125	

Правові, фінансові та організаційні засади цілісної системи формування та реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки й техніки в Україні визначає Закон України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" (2001 р.).

Методи державного регулювання у сфері науково-технічної діяльності:

1). Фінансово-кредитні та податкові важелі впливу, які держава застосовує для створення економічно сприятливих умов для ефективного здійснення наукової і науково-технічної діяльності.

2). Бюджетне фінансування наукової і науково-технічної діяльності. Бюджетне фінансування наукових досліджень здійснюється шляхом базового, програмно-цільового та грантового фінансування.

3). Державні цільові наукові та науково-технічні програми у сфері наукової і науково-технічної діяльності, які є основним засобом реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки шляхом концентрації науково-технічного потенціалу держави для вирішення найважливіших природничих, технічних і гуманітарних проблем

4). Державне замовлення на науково-технічну продукцію. Щорічно формується на основі переліку найважливіших розробок, спрямованих на створення новітніх технологій та продукції.

5). Державна політика щодо формування та заохочення науково-технічних кадрів. З метою постійного поновлення інтелектуального потенціалу суспільства, розвитку новаторства, сприяння творчості працівників наукової та науково-технічної діяльності держава: забезпечує підвищення престижу наукової праці; організує підготовку та підвищення кваліфікації наукових і науково-педагогічних кадрів у державних наукових установах і навчальних закладах; забезпечує пошук і відбір талановитої молоді, сприяє її стажуванню; сприяє підготовці та перепідготовці наукових і науково-педагогічних кадрів за межами України; встановлює в освітніх програмах обов'язковий мінімум наукових та науково-технічних знань для кожного рівня освіти.

6). Наукова і науково-технічна експертиза є невід'ємним елементом публічного адміністрування у сфері наукової і науково-технічної діяльності. Основними завданнями наукової і науково-технічної експертизи є об'єктивне, комплексне дослідження об'єктів експертизи; оцінка відповідності об'єктів експертизи сучасному рівню наукових і технічних знань, тенденціям науково-технічного прогресу, принципам державної науково-технічної політики,

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
	Стор.58 із 125		

вимогам екологічної безпеки, економічної доцільності; оцінка результативності науково-дослідних робіт.

7). Державна політика у сфері патентів і ліцензій спрямована на регулювання відносин, які стосуються набуття та використання прав на об'єкти інтелектуальної власності.

8). Державна політика у сфері міжнародного наукового та науково-технічного співробітництва. Здійснюється через провадження спільних наукових досліджень, спільних науково-технічних програм; взаємний обмін науковою та науково-технічною інформацією, проведення міжнародних конференцій; взаємний обмін науковими, науково-технічними й викладацькими кадрами, студентами й аспірантами, а також спільну підготовку спеціалістів.

Кінцевий результат впровадження досягнень науки і техніки з метою отримання економічного, соціального, екологічного науково-технічного або іншого ефекту називають інноваціями. Зміст інновацій становлять зміни, а основною їх функцією як виду діяльності є забезпечення технічних, технологічних, економічних, організаційних, соціальних, екологічних та інших змін в економіці. Інновації втілюються у вигляді нових технологій, видів продукції, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового та іншого характеру.

Процес створення, освоєння і впровадження інновацій називають інноваційним процесом. Інноваційний процес – це сукупність етапів, стадій, дій, пов'язаних з ініціюванням, розробкою та виготовленням продукції, що матимуть нові властивості, які дещо ширше задовольнятимуть існуючі потреби і такі, що виникають або можуть виникнути. Він полягає у розробці й реалізації результатів науково-технічних досліджень у вигляді нового продукту або нового технологічного процесу.

Діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг, називається інноваційною діяльністю.

Інноваційна продукція – нові конкурентоздатні товари чи послуги.

Інноваційним підприємством вважають підприємство (об'єднання підприємств) будь-якої форми власності, якщо більше ніж 70% обсягу його продукції становить інноваційна продукція (продукти).

Державне регулювання інноваційної діяльності – це комплекс економічних, організаційно-правових та інших заходів держави, спрямованих на

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.59 із 125	

впровадження результатів науки і техніки у виробництво, стимулювання і підтримку інноваційних процесів в економіці.

Основна мета державного регулювання інноваційної діяльності – формування в країні таких умов для діяльності господарюючих суб’єктів, за яких вони були б зацікавлені, а головне – спроможні розробляти і виготовляти нові види продукції, впроваджувати сучасні наукомісткі, екологічно чисті технології, розширювати на цій основі свої ринки збуту та бути конкурентоспроможними на світовому ринку.

Головні напрямки державного регулювання інноваційної діяльності:

- сприяння зростанню інноваційної активності, що забезпечує підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції;
- орієнтація на пріоритетну підтримку інновацій, які становлять основу сучасного технологічного прогресу;
- узгодження державної інноваційної політики з ефективним функціонуванням конкуренції в інноваційній діяльності, захистом інтелектуальної власності;
- сприяння розвитку інноваційної діяльності, міжрегіональному і міжнародному трансферу технологій, міжнародному інвестиційному співробітництву, захист інтересів національного інноваційного підприємництва.
- реалізація довгострокових науково-технічних програм з тривалими термінами окупності;
- фінансування фундаментальних досліджень для досягнення якісних змін у стані продуктивних сил;
- розробка та впровадження нової ресурсозберігаючої технології, яка призначена для поліпшення соціального та екологічного стану суспільства.

Державна інноваційна політика в Україні здійснюється відповідно до норм Господарського кодексу України, яким визначено способи державного впливу на інноваційну діяльність. Крім того, Законом України “Про інноваційну діяльність” встановлено форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом. Згідно із цим Законом державну підтримку одержують суб’єкти господарювання всіх форм власності, що реалізують в Україні інноваційні проекти, і підприємства всіх форм власності, які мають статус інноваційних. Законодавство України у сфері інноваційної діяльності складається також із

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.60 із 125	

законів України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні", "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків".

Засобами державного регулювання інноваційної діяльності є:

- 1.) Експертиза та реєстрація інноваційних проектів.
- 2) Надання фінансової підтримки суб'єктам інноваційної діяльності для виконання ними інноваційних проектів
- 3) Створення інноваційної інфраструктури, здійснення заходів щодо створення і підтримки розвитку нових організаційних структур – технополісів, технопарків, венчурних фірм, тощо.
- 4) Державний контроль у сфері інноваційної діяльності. Державний контроль здійснюється для забезпечення дотримання всіма її суб'єктами вимог законодавства щодо інноваційної діяльності. Його здійснення покладено на центральним органом виконавчої влади, що реалізує єдину державну податкову політику (на даний час це Державна податкова служба), а також органами місцевого самоврядування у межах їх повноважень.

Лекція № 11.

Тема лекції: Публічне адміністрування у фінансовій сфері

План лекції

1. Фінансові ринки та фінансові послуги
2. Головні функції фінансових ринків у сучасній ринковій економіці.
3. Державне втручання у роботу фінансових ринків форм і механізмів державного впливу на фінансові ринки.
4. Державне регулювання фінансових ринків в Україні.

Література

Рекомендована література для самостійного вивчення дисципліни: [5;14; 19; 33; 35; 37; 38; 46; 47; 49]

Зміст лекції

Сучасні процеси трансформації фінансового простору, збільшення взаємопов'язаності фінансових інституцій обумовлюють пошук адекватних їм форм і механізмів державного впливу на фінансові ринки.

Фінансові ринки – система економічних та правових відносин, пов'язаних із купівлею-продажем або випуском та обігом фінансових активів.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.61 із 125	

Фінансові активи – кошти, цінні папери, боргові зобов’язання та право вимоги боргу, що не віднесені до цінних паперів.

Фінансові ринки забезпечують перетікання ресурсів від тих суб’єктів, у кого вони в надлишковому обсязі, до тих, хто потребує інвестицій.

Принципова роль, яку мають відігравати фінансові ринки у будь-якій країні, – забезпечувати умови для акумулювання ресурсів, необхідних індивідам та компаніям. Позитивний вплив ефективного функціонування фінансових ринків на економічне зростання країни та розвиток її внутрішнього ринку обґрунтований теоретично і підтверджений практично. У більшості країн фінансові ринки надають широкий спектр послуг, пропонують операції з різноманітними фінансовими інструментами.

Інституціями, без яких неможливе функціонування фінансових ринків, є фінансові посередники: комерційні банки, кредитні спілки, інвестиційні компанії, пенсійні фонди, страхові компанії, компанії з управління активами тощо. Фінансові посередники, здійснюючи великі обсяги операцій з інвестування та залучення коштів, зменшують для учасників фінансових ринків витрати і відповідні ризики від проведення операцій із фінансовими активами через економію на масштабі та вдосконалення процедур оцінювання цінних паперів, емітентів фінансових активів.

Держава виступає на фінансових ринках позичальником, регулярно розміщуючи на зовнішньому та внутрішньому ринках свої боргові зобов’язання. Іноді держава виступає як інвестор, здійснюючи підтримку тих чи інших суб’єктів господарювання або розміщуючи тимчасово вільні залишки бюджетних коштів на депозитах у банках.

Держава також виконує дуже важливу функцію – регулювання фінансових ринків. З огляду на досвід інших країн можна зазначити, що ступінь державного втручання у роботу фінансових ринків градуєє від концепції саморегулювання до “м’якого” регулювання і далі – до широкого регулювання. Перехід від застосування однієї концепції до іншої пов’язується з циклічними коливаннями в економіці. Як правило, під час економічного піднесення здійснюється м’яке регулювання фінансових ринків в основному шляхом застосування пруденційних або превентивних механізмів, основна мета яких полягає у встановленні правил або стандартів діяльності для професійних учасників фінансових ринків.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.62 із 125	

В умовах кризового падіння фінансових ринків відбувається зсув до застосування більш жорстких заходів державного втручання, що включають санкції до тих установ, які порушили встановлені правила або не виконують зобов'язання перед клієнтами. Спостерігається посилення контролю за створенням нових фінансових установ, встановлюються жорсткіші умови при реєстрації та ліцензуванні, обмеження на проведення активних операцій і т.ін. Такі заходи, у першу чергу, спрямовані на запобігання банкрутству фінансових установ, падінню фінансових ринків та поширенню кризових явищ на інші сектори економіки.

Однак, надмірне державне втручання може призвести і до негативних наслідків: стагнації фінансових ринків, падіння довіри з боку споживачів, зниження доходів, уповільнення руху капіталів, зниження ліквідності фінансових активів тощо. Після подолання кризових явищ відбувається зворотній рух: до лібералізації фінансових ринків.

В Україні у процесі трансформаційних перетворень національної економіки загалом спостерігається помітний прогрес в розбудові фінансових ринків, інституту фінансового посередництва. Однак незважаючи на це, цей сектор національної економіки все ще далекий від показників та стандартів розвинутих країн.

Лекція №12.

Тема лекції: Впровадження принципу участі в системі публічного адміністрування економічних процесів

План лекції

1. Концептуальні основи застосування принципу участі в системі публічно-управлінських відносин.
2. Соціальне підприємництво: поняття та завдання.
3. Партисипативне бюджетування.
4. Соціальний діалог.
5. Державно-приватне партнерство

Література

Рекомендована література для самостійного вивчення дисципліни: [5;12; 14; 22; 24; 33; 46; 47]

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.63 із 125	

Зміст лекції.

Одним із головних способів формування належного врядування на сучасному етапі розвитку України має стати запровадження новітніх управлінських практик, узгоджених із світовими стандартами. Для реалізації принципу участі всі громадяни мають бути наділені правом голосу, а участь може бути як безпосередньою, так і опосередкованою через легітимізовані посередницькі інституції та представників. Законодавчо в Україні цей принцип закріплений, але його реалізація потребує перегляду і модернізації всього комплексу механізмів взаємодії влади і суспільства.

Основною умовою здійснення ефективного управління суспільними процесами є встановлення комунікативної взаємодії влади та суспільства на основі формування конструктивних міжсекторальних відносин, взаєморозуміння між громадянським суспільством, бізнесом та державою.

Систему партнерських міжсекторальних відносин утворюють сукупність суб'єктів, засобів, форм і механізмів взаємодії, орієнтованих на досягнення намічених цілей і результатів. Найважливішими акторами міжсекторальної взаємодії є органи публічної влади, бізнес-структури та некомерційні організації, у тому числі професійні спілки, різні громадські об'єднання, які виступають як рівноправні сторони.

У міжсекторальній взаємодії також важливо дотримуватися принципу рівного доступу до участі в ній представників усіх трьох секторів суспільства. При цьому кожен із учасників має подбати про те, щоб бути готовим до взаємовигідного співробітництва з інститутами, що входять в інший сектор, а саме вносити на розгляд потенційним партнерам пропозиції, які могли б їх зацікавити.

Враховуючи складність взаємовідносин влади, бізнесу і некомерційного сектору, підходи до побудови працездатного механізму їх взаємодії необхідно шукати на основі принципу узгодження інтересів усіх трьох суб'єктів, що дає підстави розглядати міжсекторальну партнерську взаємодію як один із найвищих проявів співпраці.

Механізмом партнерської взаємодії є розроблена спільно з представниками двох (влада – бізнес; влада – громадські організації) або всіх трьох секторів (влада – бізнес – громадські організації) сукупність правил, технологій і практик (охоплює організацію, забезпечення ресурсами та

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.64 із 125	

реалізацію спільних проектів і акцій, спрямованих на вирішення суспільно значущих проблем), що сприяє соціально-економічному розвитку країни.

Фахівці виділяють такі групи механізмів партнерської взаємодії, характерні для системи публічного адміністрування в економічній сфері:

- конкурсні;
- організаційно-структурні;
- комплексні (комбіновані).

Конкурсні механізми передбачають взаємодію влади з тими суб'єктами, які виграли конкурс, організований за заздалегідь розробленою схемою (за участю некомерційних організацій, бізнес-структур та інших сторін) – наприклад, конкурси на надання некомерційним організаціям грантів на реалізацію проектів. У цю групу входять механізми соціального замовлення, соціального гранту, публічних закупівель, конкурсу соціальних проектів, конкурсу для громадянських ініціатив і некомерційних організацій за різними номінаціями, конкурсу авторських варіативних програм та ін.

Організаційно-структурні механізми характеризуються тим, що влада спільно з некомерційними організаціями і бізнесом утворює нову організаційну структуру, якій делегується частина функцій щодо вирішення суспільно значущих завдань через залучення громадян та громадських об'єднань за фінансової підтримки з боку влади і бізнесу. Прикладами таких механізмів є молодіжний уряд, громадська рада при голові місцевої адміністрації, палати соціального бізнесу. Найбільш перспективною формою реалізації організаційних механізмів є створення публічно-приватних партнерств у сфері інноваційної діяльності – технопарків і бізнес-інкубаторів. Саме публічно-приватні партнерства забезпечують повноцінне функціонування моделі “влада – бізнес – наука”.

Комплексні (комбіновані) механізми – це системи взаємодій, які поєднують риси вищеназваних механізмів. Діяльність може розпочатися з конкурсу, за результатами якого будуть реалізовані процедурні обговорення проблем і підписання угод, а за цим створення публічно-приватних партнерств.

Зазначені механізми сприяють залученню до процесу прийняття рішень органів публічної влади, громадськості, бізнес-структур, одночасно наділяючи їх відповідальністю за майбутні результати. Таким чином, відбувається розширення дискусійного поля – учасниками формування і реалізації політики

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.65 із 125	

стають усі зацікавлені сторони. У суспільстві утверджуються цивілізовані форми відносин між різними соціальними групами й інститутами.

Ступінь спільності зусиль взаємодіючих сторін може бути різним, отже, різними будуть форми та моделі їх взаємодії. Взаємодія держави, бізнесу, суспільства характеризується поліаспектністю форм і технологій їх реалізації. Основними формами взаємодії влади, бізнесу й суспільства є: соціальне партнерство та соціальний діалог, корпоративна соціальна відповідальність, соціальне підприємництво, партисипативне бюджетування, соціальне замовлення, державно-приватне партнерство.

2. Соціальне підприємництво: поняття та завдання

Використання комерційних підходів у соціальній сфері – це світовий тренд, який добре зарекомендував себе у багатьох країнах, зважаючи на фінансову стійкість (незалежність від грантової допомоги) та значний соціальний ефект. Соціальне підприємництво – діяльність на перетині всіх трьох секторів суспільства, якісно новий підхід до спільного вирішення соціальних проблем владою, бізнесом та некомерційним сектором. Ця форма взаємодії влади, бізнесу і суспільства дає можливість неприбутковим організаціям самим забезпечувати собі ресурси для свого функціонування. Соціальне підприємництво не виключає прибутковості, але пріоритети в нього зовсім інші. На першому місці для таких підприємств є вирішення соціальних проблем або створення соціальної цінності для допомоги суспільству. Для цього використовуються ефективні бізнес-моделі, які забезпечують сталий розвиток підприємству.

Основними видами соціального підприємництва, зокрема, є спеціалізовані підприємства при громадських організаціях, малі інноваційні вузькоспеціалізовані підприємства. Критеріями підтримки соціального підприємництва є:

- соціальний вплив (спрямованість на вирішення чи пом'якшення конкретної відчутної соціальної проблеми);
- інноваційність (застосування нових підходів, нових способів розв'язання як давньої, так і новопосталої соціальної проблеми);
- самоокупність і фінансова стійкість (незалежність від зовнішнього фінансування);
- тиражованість (відтворюваність моделі соціального підприємства в інших географічних і соціальних умовах).

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.66 із 125	

Отриманий у результаті господарської діяльності такої організації прибуток не може бути розподілений між його власниками та засновниками, а спрямовується або безпосередньо на розв'язання соціальних проблем, або на розширення діяльності соціального підприємства з метою збільшення обсягів соціальних результатів його функціонування. Крім того, діяльність цих організацій здійснюється систематично, орієнтована на довгострокову перспективу, що відрізняє її від втілення в життя відносно короткострокових програм чи проектів, які реалізуються в межах корпоративної соціальної відповідальності або підприємствами громадських організацій.

В Україні часто плутають корпоративну соціальну відповідальність з соціальним підприємництвом, тому варто зазначити, що для соціально-відповідального бізнесу соціальний ефект є побічним продуктом діяльності і до того ж добровільним, тобто таким, що може бути включений у діяльність і виключений у будь-який момент за рішенням керівництва. Наприклад, кінотеатр, який регулярно надає безкоштовні квитки для дітей-сиріт на кіносеанси є соціально-відповідальним, однак не соціальним підприємством, бо основною метою кінотеатру є отримання прибутку для засновників, а не вирішення проблеми сирітства. Це означає, що соціальні цілі повинні бути прописані у статуті організації або в інших документах, які приймаються засновниками і є обов'язковими до виконання.

Прибуток соціальних підприємств реінвестується в розширення діяльності та / або спрямовується на досягнення соціальних цілей.

Підхід, за якого прибуток реінвестується в розширення діяльності притаманний соціальним підприємствам, які створені людьми з інвалідністю або соціально-вразливими категоріями людей задля самопомоги та працевлаштування, а також кооперативами, метою яких є підвищення якості життя громади. У Європі такі підприємства підтримуються владою, оскільки виконують дві важливі функції: 1) надають соціальні послуги клієнтам (які у той же час є працівниками); 2) дають можливість представникам уразливих груп заробляти собі на життя самостійно і не відчувати себе залежними від допомоги держави. Часто такі соціальні підприємства не мають прибутку, оскільки не можуть конкурувати з традиційним бізнесом, однак, за його наявності, створюють додаткові робочі місця для працевлаштування ще більшої кількості людей з уразливих груп населення.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.67 із 125	

Розподіл, коли частина прибутку реінвестується, а частина йде на соціальні цілі, характерний соціальним підприємствам, створеним громадськими організаціями та благодійними фондами. Частину, призначену на соціальні цілі, перераховують громадській організації (благодійному фонду), що витрачає гроші на виконання певної соціальної місії. Ця схема є найбільш поширеною у світі, оскільки сприяє розвитку комерційного компонента і отримання більшого соціального ефекту. Пропорція розподілу між реінвестуванням та благодійністю може змінюватися залежно від низки чинників, таких як: розвиток бізнесу, конкуренція, економічне становище в країні, рішення акціонерів тощо.

Тип розподілу, коли весь прибуток йде на досягнення соціального ефекту, часто називають «генератором прибутку», зважаючи на пряму функцію заробляння коштів на певні соціальні ініціативи. Залишається певний відсоток для утримання і розвитку бізнесу, а інше спрямовується на фінансування, наприклад, громадської організації чи благодійного фонду. В Україні є приклади соціальних підприємств, які віддають від 40 до 80 % свого прибутку на фінансування різних соціальних проектів.

Водночас такої організаційно-правової форми, як «соціальне підприємство», в українському законодавстві не існує, що має свої переваги й недоліки. До переваг можна зарахувати вибір тієї організаційно-правової форми, яка оптимально підходить до певного виду бізнесу і мінімізації податків. Недоліком є відсутність певних пільг з боку держави для соціальних підприємств, що робить соціальне підприємництво більш уразливими в конкуренції з традиційним бізнесом.

Існує також хибне уявлення, що компанії, які заробляють на соціальних послугах, є соціальними підприємствами. Наприклад, приватні медичні центри і клініки, які мають надважливу мету – лікувати і дбати про здоров'я людей; дошкільні дитячі заклади (садочки), які прагнуть розвитку дитини і підготовки її до школи; приватні освітні заклади, які займаються навчанням і підготовкою до дорослого життя; приватні пансіонати для літніх людей, що дбають про комфортне проживання і догляд людей похилого віку; приватні соціальні служби, які пропонують якісні соціальні послуги для різноманітних верств населення та багато інших схожих прикладів. Однак називати їх соціальними підприємствами не можна, оскільки ні соціальної мети, а тим більше чіткого розподілу прибутку у них немає.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.68 із 125	

Державні соціальні служби (найбільш поширена практика) запроваджують платні соціальні послуги, які плутають з соціальним підприємництвом, оскільки є соціальна мета, є комерційна складова, однак це не відповідає критеріям соціального підприємництва. Тут швидше можна назвати запроваджену плату за соціальні послуги компенсацією за створення та надання такої послуги. Це важко зарахувати до комерційної діяльності, оскільки про прибутки не йдеться взагалі.

Хоча в українському законодавстві не передбачено спеціальної організаційно-правової форми для соціального підприємництва, проте це не означає, що в соціального підприємництва взагалі немає правової бази.

Варіанти організаційно-правових форм в Україні включають здійснення соціального підприємництва на базі:

- організацій громадянського суспільства (неприбуткових організацій):
  - благодійних організацій;
  - громадських організацій;
  - інших видів організацій громадянського суспільства як неприбуткових організацій (релігійних організацій тощо);
- підприємницьких суб'єктів приватного права:
  - юридичних осіб (на загальній чи спрощеній системі оподаткування тощо);
  - підприємств та організацій, заснованих громадськими організаціями людей з інвалідністю;
  - фізичних осіб-підприємців (на загальній чи спрощеній системі оподаткування) / фізичних осіб, які здійснюють незалежну професійну діяльність.
- укладання договорів про спільну діяльність суб'єктів різних організаційно-правових форм (організацій громадянського суспільства, підприємницьких суб'єктів, фізичних осіб).

3.Партисипативне бюджетування.

Одним із найрозповсюдженіших і найбільш дієвих інструментів участі громадськості в бюджетному процесі є бюджет участі або так званий партисипативний бюджет.

Світова історія партисипативного бюджетування нараховує більше чверті століття. В Україні вперше почали запроваджувати практику партисипативного бюджетування у 2015 р. на рівні трьох міст – Черкаси, Чернігів та Полтава. Ця

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.69 із 125	

практика проводилась, зокрема, за підтримки польсько-української фундації співпраці PAUCI та у рамках польсько-канадської Програми підтримки демократії.

Партисипативний бюджет є механізмом, який передбачає найвищий рівень участі громадськості у бюджетному процесі. Його суть полягає в тому, що кожному громадянину надається право на участь у розподілі коштів місцевого бюджету через створення проєктів, спрямованих на розвиток територіальної громади та/або голосування за них. Реалізація бюджету участі може відбуватися на різних рівнях: державному, регіональному та в окремих мікрорайонах або установах.

Вільний доступ громадськості до інформації щодо доходів та витрат ефективно підвищує управління державними видатками. Також бюджет участі передбачає активну громадянську позицію та соціальну відповідальність у сфері бюджетно-податкової політики.

Партисипативне бюджетування як інструмент безпосередньої демократії у бюджетуванні пропонує громадянам можливість ознайомлення з урядовими операціями та можливості для консультацій, обговорення та впливу на розподіл суспільних ресурсів. Воно сприяє підвищенню прозорості та рівня фінансової відповідальності, призводячи, таким чином, до скорочення урядової неефективності та корупції. У цілому мета партисипативного бюджетування полягає у підвищенні рівня залучення мешканців громад до процесу прийняття рішень стосовно розвитку відповідного населеного пункту шляхом співпраці в плануванні та впровадженні партисипативних бюджетів.

До характерних рис партисипативного бюджету належать такі:

- партисипативний бюджет становить певну частину бюджету міста;
- проєкти мають бути реалізовані протягом фіскального року і лише на територіях, якими місто має право розпоряджатися згідно з законодавством;
- громадяни мають можливість визначення проєктів, реалізація яких задовольнить потреби всієї громади, та безпосереднього контролю над витратами бюджету.

Важливими принципами, на яких ґрунтується бюджет участі, є:

- рівність прав на участь усіх учасників в основних заходах розвитку;
- принцип співучасті місцевих органів влади, проєктних центрів та ініціативних груп громадян;

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.70 із 125	

- принцип самоорганізації учасників на прийняття колегіальних і спільних рішень;
- принцип ініціативності, згідно з яким кожен учасник може висловити своє бачення вирішення тих чи інших проблем;
- інформаційна відкритість та гнучке мотивування громадян до участі через конкурси, рейтинги та за допомогою інших стимулів;
- принцип послідовності дій, що визначає бюджет участі як розгорнутий у часі процес, який включає декілька етапів.

Проте, як і будь-який процес, що передбачає економічне та соціальне втручання, партисипативне бюджетування має свої обмеження та ризики. Україні потрібно збільшувати можливості для участі населення у процесі бюджетування на рівні регіону й області, покращуючи комунікації між громадянами та місцевою владою з метою підвищення ефективності процесу розподілу суспільних ресурсів.

Оскільки на сьогодні реалізація громадських проєктів в Україні відбувається із застосуванням тенденцій, притаманних польській моделі участі громадськості в бюджетному процесі, то необхідним заходом є систематичний аналіз показників та їх динаміки з моменту запровадження ідеї участі громадськості в бюджетному процесі.

Правила й основні положення процесу використання бюджету участі розробляються з урахуванням наявних фінансових ресурсів громади та потреб місцевих жителів на даному етапі впровадження. В Україні документом, що регулює процес планування та використання бюджету участі, є Положення про бюджет участі, яке затверджується рішенням місцевих рад.

Впровадження бюджету участі в умовах децентралізації надає значні переваги для територіальних громад: сприяння реалізації тих проєктів, яких реально потребують громадяни; підвищення громадської свідомості й обізнаності в питаннях участі в бюджетному процесі; збільшення рівня довіри громадян до органів місцевого самоврядування, що в сукупності дає можливість успішної реалізації громадських проєктів і забезпечення сталого розвитку територіальної громади.

Водночас для підвищення ефективності партисипативного бюджетування механізм планування та реалізації бюджету участі потребує свого удосконалення. Практика залучення громадськості до бюджетного процесу на місцевому рівні потребує вирішення певних проблем, зокрема, в частині

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.71 із 125	

урегулювання кількості громадських проєктів-переможців між різними категоріями, заохочення активності та ініціативності мешканців територіальної громади, досягнення ефективності інформаційної кампанії стосовно громадських проєктів, підвищення обізнаності громадян стосовно практики розробки та подання громадських проєктів, удосконалення системи дистанційного голосування за проєкти тощо.

4. Соціальний діалог

Соціальний діалог є концепцією, яка виникла в Західній Європі у середині ХХ ст., а найбільш активний її розвиток припадає на 80-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.

На початку нового тисячоліття поняття “соціальний діалог” увійшло в обіг вітчизняних науковців, політиків, практиків і за короткий час концептуально розвинулося й набуло важливого теоретичного й прикладного значення як дієва технологія і механізм соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин.

Соціальний діалог – складне поліструктурне явище, а тому його дефініція має багато варіацій. Соціальний діалог у публічному управлінні – це система взаємопов’язаних та взаємозалежних цілей, завдань, функцій, принципів, форм, форматів і механізмів прийняття та реалізації спільно узгоджених між працівниками, роботодавцями, державою та іншими заінтересованими групами рішень щодо вирішення завдань соціально-економічного розвитку, соціального захисту та соціально-трудова відносин на національному, галузевому, регіональному, місцевому рівні та на рівні підприємства.

Основу міжнародних норм і стандартів соціального діалогу складають рекомендації ООН, загальні та спеціальні конвенції і рекомендації Міжнародної організації праці, Європейська соціальна хартія (переглянута). Основи норм і стандартів соціального діалогу в системі європейського врядування закладені в положеннях таких ключових для становлення і розвитку ЄС документів, як Договір про заснування Європейського об’єднання вугілля і сталі, Договір про створення Європейського економічного співтовариства, Рішення Європейської Комісії про започаткування двостороннього соціального діалогу (Валь Дюшес), Угода про соціальну політику, Соціальний протокол до Маастрихтського договору, Договір про ЄС та Договір про функціонування ЄС.

За визначенням Міжнародної організації праці, соціальний діалог включає всі види переговорів, консультацій або просто обмін інформацією. У документах

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.72 із 125	

Європейського Союзу найбільш популярними є такі форми соціального діалогу, як спільні консультації, обговорення, спільні дії, переговори, дискусії.

В Україні гарантії соціального діалогу забезпечують, перш за все положення Закону України «Про соціальний діалог в Україні», а також «Про колективні договори і угоди», «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» та інших нормативно-правових актів. На законодавчому рівні предметом соціального діалогу виокремлено питання формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин. Законодавчо також визначено, що соціальний діалог має здійснюватися на національному, галузевому, територіальному та локальному (підприємство, установа, організація) рівнях на тристоронній або двосторонній основі.

До сторін соціального діалогу належать:

на національному рівні - профспілкова сторона, суб'єктами якої є об'єднання професійних спілок, які мають статус всеукраїнських; сторона роботодавців, суб'єктами якої є об'єднання організацій роботодавців, які мають статус всеукраїнських; сторона органів виконавчої влади, суб'єктом якої є Кабінет Міністрів України;

на галузевому рівні - профспілкова сторона, суб'єктами якої є всеукраїнські профспілки та їх об'єднання, що діють у межах певного виду або кількох видів економічної діяльності; сторона роботодавців, суб'єктами якої є всеукраїнські об'єднання організацій роботодавців, що діють у межах певного виду або кількох видів економічної діяльності; сторона органів виконавчої влади, суб'єктами якої є відповідні центральні органи виконавчої влади;

на територіальному рівні - профспілкова сторона, суб'єктами якої є профспілки відповідного рівня та їх об'єднання, що діють на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці; сторона роботодавців, суб'єктами якої є організації роботодавців та їх об'єднання, що діють на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці; сторона органів виконавчої влади, суб'єктами якої є місцеві органи виконавчої влади, що діють на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. На території відповідної адміністративно-територіальної одиниці стороною соціального

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.73 із 125	

діалогу можуть бути органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законодавством;

на локальному рівні - сторона працівників, суб'єктами якої є первинні профспілкові організації, а в разі їх відсутності - вільно обрані для ведення колективних переговорів представники (представник) працівників; сторона роботодавця, суб'єктами якої є роботодавець та/або уповноважені представники роботодавця.

Відповідно до законодавства України соціальний діалог здійснюється між сторонами соціального діалогу відповідного рівня у формах: обміну інформацією; консультацій; узгоджувальних процедур; колективних переговорів з укладення колективних договорів і угод.

Разом із тим, практика формування та розвитку соціального діалогу в Україні, як і в більшості країн світу, засвідчує вирішальну роль ведення колективних переговорів з укладення колективних договорів та угод. Колективний договір є не лише невід'ємним елементом, а й результатом соціального діалогу. Він розглядається як індикатор спроможності соціальних партнерів та ефективності соціального діалогу.

Функціонування існуючої системи соціального діалогу забезпечує мережа органів соціального діалогу. Для ведення соціального діалогу на національному і територіальному рівнях утворюються Національна тристороння соціально-економічна рада та територіальні тристоронні соціально-економічні ради. За ініціативою сторін можуть утворюватися галузеві (міжгалузеві) тристоронні або двосторонні соціально-економічні ради та інші тристоронні органи соціального діалогу (комітети, комісії тощо).

За ініціативою сторін можуть утворюватися галузеві (міжгалузеві) тристоронні або двосторонні соціально-економічні ради та інші тристоронні органи соціального діалогу (комітети, комісії тощо).

На локальному рівні для ведення колективних переговорів з укладення колективних договорів стороною працівників та стороною роботодавця утворюється двостороння робоча комісія відповідно до закону.

Однак, загальна система соціального діалогу в Україні, на відміну від більшості європейських країн, характеризується надто складною і громіздкою структурою: чотири рівні соціального діалогу вважаються обов'язковими і всі вони повинні бути однаково розвиненими і чітко ієрархічно підпорядкованими. Така структура позбавляє функціонуючу в Україні систему соціального діалогу

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
	Стор.74 із 125		

багатьох переваг, властивих найбільш ефективним моделям соціального діалогу країн ЄС. Соціальний діалог в Україні розвивається у вузькому форматі і здійснюється між органами виконавчої влади чи місцевого самоврядування, репрезентативними об'єднаннями роботодавців та професійних спілок, які не можуть вичерпно представляти різноманітні інтереси усіх верств суспільства, що в цілому виявляється недостатнім для врегулювання багатьох проблем.

Практика також засвідчує, що вітчизняна система соціального партнерства характеризується неефективністю, формальністю й невиконанням колективних угод і договорів. До загальних викликів, що стоять перед соціальним діалогом в Україні, експерти також відносять: недосконалість інституалізації всієї системи соціального діалогу; відсутність ефективного механізму імплементації рішень; недостатність фінансових і технічних ресурсів у професійних спілках чи організацій третього сектору для ефективної участі в процесі діалогу; проблеми активного залучення усіх зацікавлених сторін до процесу різнострокового планування; відсутність ефективного процесу перемовин і дебатування.

5. Державно-приватне партнерство. Характер взаємодії державної влади та бізнесу найбільш яскраво проявляється у формі державно-приватного партнерства. Активне становлення ідеології державно-приватного партнерства почалося в першій половині 90-х років ХХ ст. шляхом розроблення та впровадження в розвинених країнах концепції його розвитку. У цих країнах його позитивна оцінка базується на подоланні інерційного монополізму держави та проблеми недостатності бюджетних коштів для впровадження потрібних проектів.

Державно-приватне партнерство (ДПП) – інституційне та організаційне об'єднання державної влади і приватного бізнесу з метою реалізації суспільно значущих проектів в широкому спектрі сфер діяльності – від розвитку стратегічно важливих галузей національної економіки до надання суспільних послуг в масштабі всієї країни або окремих територій.

Ефективна взаємодія між державою та бізнесом поширюється насамперед в інфраструктурних галузях, де історично склалися можливості й потреби такої взаємодії при реалізації великомасштабних соціально-економічних завдань. У більшості європейських країн ДПП дедалі частіше розглядається як один із ефективних механізмів подолання дефіциту коштів та управлінського вміння для розвитку інфраструктури. Проте, останнім часом перелік напрямів проектів ДПП значно розширився.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.75 із 125	

Можна виділити декілька основних ознак державно-приватного партнерства, які відрізняють його від інших форм відносин держави і приватного бізнесу:

- чітко визначені, часто тривалі строки дії угод про партнерство (від 10- 15 до 20 і більше років, а у випадку концесії – до 50 років). Проекти зазвичай створюються під конкретний об'єкт (порт, автомагістраль, об'єкт соціальної інфраструктури), який має бути завершений до встановленого строку;

- специфічні форми фінансування проектів: за рахунок приватних інвестицій, доповнених державним фінансовими ресурсами, або ж спільне інвестування декількох учасників;

- обов'язкова наявність конкурентного середовища, коли за кожний контракт або концесію відбувається боротьба між декількома потенційними учасниками;

- специфічні форми розподілу відповідальності між партнерами: держава встановлює цілі проекту з позицій суспільних інтересів і визначає вартісні і якісні параметри, здійснює моніторинг реалізації проекту, а приватний партнер бере на себе оперативну діяльність на різних стадіях проекту – розробка, фінансування, будівництво і експлуатація, управління, практична реалізація послуг споживачам;

- розподіл ризиків між учасниками угоди на основі відповідних домовленостей сторін. Кожний з партнерів вносить свій внесок у загальний проект. Так, бізнес забезпечує фінансові ресурси, професійний досвід, ефективне управління, гнучкість і оперативність при прийнятті рішень.

При цьому зазвичай впроваджуються більш ефективні методи роботи, удосконалюється техніка і технології, виникають нові форми організації виробництва, створюються нові підприємства, в тому числі з іноземним капіталом, налагоджуються ефективні коопераційні зв'язки з постачальниками і підрядниками. На ринку праці, як правило, підвищується попит на висококваліфікованих робітників. В ДПП держава виконує функції цілевстановлення та контролю за реалізацією проекту. Держава забезпечує правомочності власника, можливість надання податкових та інших пільг, гарантій, а також матеріальних і фінансових ресурсів.

В Україні практика застосування цієї форми партнерства запроваджена з прийняттям Закону України «Про державно-приватне партнерство» (від 01.07.2010 № 2404-VI), що визначає організаційно-правові засади взаємодії

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.76 із 125	

державних партнерів (держава, територіальні громади в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування) з приватними партнерами (юридичні особи, крім державних та комунальних підприємств, або фізичні особи – підприємці), а також основні принципи ДПП на договірній основі (договори про концесію, спільну діяльність, управління майном, змішаний договір, інші договори).

Відповідно до вітчизняного законодавства державно-приватне партнерство застосовується в таких сферах:

- виробництво, транспортування і постачання тепла та розподіл і постачання природного газу;
- будівництво та/або експлуатація автострад, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури;
- машинобудування;
- збір, очищення та розподілення води;
- охорона здоров'я;
- туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт;
- забезпечення функціонування зрошувальних і осушувальних систем;
- поводження з відходами, крім збирання та перевезення;
- виробництво, розподілення та постачання електричної енергії;
- надання соціальних послуг, управління соціальною установою, закладом;
- виробництво та впровадження енергозберігаючих технологій, будівництво та капітальний ремонт житлових будинків, повністю чи частково зруйнованих внаслідок бойових дій на території проведення антитерористичної операції;
- встановлення модульних будинків та будівництво тимчасового житла для внутрішньо переміщених осіб;
- надання освітніх послуг та послуг у сфері охорони здоров'я;
- управління пам'ятками архітектури та культурної спадщини;
- донорство крові та/або компонентів крові, заготівля, переробка, тестування, зберігання, розподіл і реалізація донорської крові та/або компонентів крові;
- електронні комунікації.

Формами здійснення державно-приватного партнерства визначено:

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.77 із 125	

- концесійний договір;
- договір управління майном (виключно за умови передбачення у договорі, укладеному в рамках державно-приватного партнерства, інвестиційних зобов'язань приватного партнера);
- договір про спільну діяльність;
- інші договори.

Договір, укладений у рамках державно-приватного партнерства, може містити елементи різних договорів (змішаний договір), умови яких визначаються відповідно до цивільного законодавства України.

На практиці найбільш поширеною формою співробітництва між державним та приватним секторами залишається концесія. Хоча, як зазначалося, світова практика засвідчує наявність й інших ефективних форм ДПП: контракти як адміністративний договір між органом місцевого самоврядування та приватним партнером, оренда, управління майном, угода про розподіл продукції. Застосування більшості з них не унормоване в законодавстві України, що значно звужує можливості приватного бізнесу на місцях сприяти економічному розвитку.

Лекція №13.

Тема лекції: Публічне управління економічними трансформаціями в глобалізаційних умовах

План лекції

1. Теорії економічних трансформацій та досвід ринкових перетворень.
2. Підходи до визначення змісту трансформацій економічних систем.
3. Основні чинники, механізми, вектори соціально-економічних трансформацій.
4. Принципи формування моделі трансформацій економічної системи України та її складові елементи.

Література

Рекомендована література для самостійного вивчення дисципліни: [5;14; 27; 33; 46; 47]

Зміст лекції

Усі процеси в економіці пов'язані з глобальними якісними зрушеннями і відбуваються під впливом різних чинників. Перехідні процеси наповнені об'єктивним змістом як за мотивами та обставинами, так і за реалізацією та

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.78 із 125	

наслідками, але суб'єктивний чинник за будь-якого переходу існує як необхідна ініціююча і рушійна сила. Тому адекватне з'ясування суті, спрямованості та кінцевої мети перехідних процесів вимагає комплексного, міждисциплінарного підходу до аналізу всієї сукупності об'єктивних і суб'єктивних чинників, які визначають феномен перехідної економіки і трансформації економічних систем загалом. Такий підхід і забезпечує транзитологія.

Транзитологія – спеціальна галузь суспільствознавства, яка вивчає перехідні форми і стани суспільства, що перебуває у процесі динамічних змін, перетворень еволюційного або революційного характеру.

Ця наука фактично розробляє загальну теорію перехідних (трансформаційних процесів) для таких складно структурованих утворень, якими є економічні системи та підсистеми, способи господарювання й управління економічним розвитком.

Складність і суперечливість трансформаційних процесів, що відбуваються сьогодні в світі, зокрема в постсоціалістичних країнах, потребують спеціального розгляду економічних систем саме у стані переходу від одного господарського устрою до іншого. Це зумовила розроблення в межах транзитології таких особливих узагальнювальних понять, як «перехідна економіка», «трансформація економічних систем», і виокремлення економічної транзитології у самостійний розділ сучасної економічної науки.

Економічна транзитологія – складова економічної теорії, що вивчає перехідні економічні відносини, явища і форми, в яких відбуваються якісні зміни господарського життя суспільства.

Безпосереднім об'єктом дослідження економічної транзитології стали перехідна економіка як особливий тип економічної системи (поряд з традиційною, ринковою та командною економікою); економічні трансформації, або трансформації економічних систем, як власне перехідні процеси, поступові та цілеспрямовані перетворення існуючого господарського устрою у новий. Термін «перехідна економіка» позначає характерні ознаки, чинники і параметри переходу від одної системи координації господарського життя суспільства до іншої, принципово відмінної від неї. Зміст перехідної економіки полягає не стільки у реформуванні економічної політики і методів господарювання, скільки у перетворенні системи соціально-економічних відносин. Якісним змінам підлягають усі складові економіки: спосіб алокації ресурсів і права власності,

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.79 із 125	

тип відтворювання і моделі мотивації економічної поведінки, цілі й чинники економічного розвитку, інституції і право.

Перехідну економіку часто і обґрунтовано обоюжують зі змішаною, тобто тією, яка поєднує в собі старі та нові якості, або з багатоукладною економікою, що охоплює якісно різні способи господарювання. Однак ці характеристики не вичерпують складний і суперечливий політ економічний зміст феномену перехідної економіки, яка є не просто економікою переходу від однієї якості до іншої, а й особливою за якістю економікою, яка може відтворюватися та функціонувати доволі довго.

Визначальними ознаками перехідної економіки є аномальні, кризові, стресові, «нездорові» особливості розвитку. Це насамперед економіка виживання суспільства перехідного типу, пристосування до швидко змінюваних умов розвитку, економіка, в якій гіпертрофованого значення набувають неекономічні чинники. Основне завдання транзитології і економічної теорії та політики загалом полягає саме у виокремленні та дослідженні закономірностей перехідного економічного розвитку, розробленні ефективних механізмів регулювання трансформаційних процесів з метою прискорення якісних перетворень і мінімізації соціальних витрат, пов'язаних з ними.

Трансформація економічних систем – перехід від одного типу організації господарського життя суспільства до іншого, зміна (заміна) форм економічної системи відповідно до модернізації або радикального перетворення елементів, що її утворюють.

Розрізняють внутрі- і міжсистемну трансформацію економіки. Внутрісистемна трансформація охоплює перетворення, які не виходять за межі певної економічної системи і спрямовані на модернізацію та вдосконалення існуючих господарських відносин і форм, та означає еволюційну адаптацію існуючого господарського устрою до змінюваних умов економічного розвитку, тобто йдеться про зміни в економічній системі без її заміни. На противагу цьому міжсистемна трансформація охоплює перетворення, які забезпечують становлення господарського устрою суспільства на якісно новій основі, що пов'язано насамперед з радикальною заміною конституювальних елементів існуючої системи, а саме – прав власності та координаційного механізму.

Економічні перетворення в Україні мають яскраво виражений характер міжсистемної трансформації, переходу до принципово нового господарського

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
	Стор.80 із 125		

устрою на засадах приватної власності та ринкового механізму. Проте сучасний вибір економічної системи для України вже не обмежений дилемою ринкового механізму. Проте сучасний вибір економічної системи для України вже не обмежений дилемою ринкового чи неринкового розвитку. Він ускладнений у зв'язку з процесами внутрісистемної трансформації ринкової економіки найрозвинутіших країн у напрямі пристосування до вимог постіндустріального суспільства. Урахування цих вимог необхідне при виборі й реалізації ефективної моделі ринкового господарства в умовах України для подолання глибокого розриву у рівнях соціально-економічного розвитку між нею і передовими країнами Заходу.

Перехідну економіку можна охарактеризувати як своєрідний подвійний процес: трансформація адміністративно-командної системи алокації ресурсів у ринкову з одночасним нагромадженням елементів якісно нового соціально-економічного стану, відомого сьогодні як соціальне, технологічне, екологічне ринкове господарство. Йдеться про формування ринкового господарства як ефективної основи досягнення суспільного добробуту, реалізації соціальних цілей і потреб цивілізації постіндустріального типу. Саме цій меті й підпорядковані заходи, послідовні етапи реалізації і відповідні регулювальні механізми ринкової трансформації економіки.

Україна та інші постсоціалістичні країни у процесі ринкових реформ мають розв'язати принаймні чотири взаємопов'язані завдання, яким об'єктивно відповідають і чотири фази трансформаційних процесів, що визначають зміст і послідовність системних перетворень в економіці

1. Лібералізація економіки, що передбачає обмеження державної регламентації господарського життя, усунення законодавчих або бюрократичних перешкод економічної діяльності, демонтаж механізмів, пов'язаних з жорстким регулюванням цін, розподілом ресурсів, адміністративним обмеженням зовнішньої торгівлі і використанням твердої валюти. Лібералізація відіграє головну роль у руйнуванні адміністративно-командної системи, розширенні приватного сектору і формуванні відкритої економіки. Орієнтація цінового механізму на співвідношення попиту і пропозиції стимулює стабілізаційні процеси, структурні зрушення і сприяє підвищенню ефективності економіки.

2. Макроекономічна (фінансова) стабілізація, яка покликана знизити відкриту інфляцію, що після початку лібералізації неминуче змінюють товарному дефіциту і прихованій інфляції. Стабілізаційна політика передбачає

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.81 із 125	

жорсткі кредитні, грошові та бюджетні обмеження, регулювання валютного курсу національної грошової одиниці, що дає змогу досягти поставлених цілей протягом одного року.

3. Структурна перебудова як процес пристосування структури національної економіки до змінюваних потреб внутрішнього і зовнішнього ринків, що необхідна для переорієнтації всього народногосподарського комплексу на виробництво споживчих товарів і послуг відповідно до структури попиту. У процесі структурних зрушень здійснюють конверсію військового виробництва, формують нову експортну базу, підвищують ефективність використання ресурсів і конкурентні переваги національної економіки. Реальні і глибокі структурні перетворення розпочинають з досягненням макроекономічної стабілізації і проводять (залежно від масштабів економіки) впродовж 3-5 років, узгоджуючи їх з технологічними змінами у способах виробництва.

4. Інституційні перетворення, що спрямовані на формування засад ринкового господарства, приведення у дію його рушійних сил, насамперед підприємництва і конкуренції. Це передбачає зміни у відносинах власності, приватизацію і земельну реформу, формування ринків праці та капіталів, проведення антимонопольної політики, підтримку з боку держави малого і середнього підприємництва, розвиток фінансової інфраструктури, забезпечення стабільної законодавчої бази ринкової економіки, створення нової податкової служби, судової та правової систем тощо. Йдеться про здійснення послідовної політики глибокої демократизації економічних процесів, утвердження повноцінних інститутів ринкового господарства та громадянського суспільства і забезпечення на цій основі сталого соціально-економічного розвитку. Інституційна трансформація економіки і суспільства розпочинається одночасно з їх лібералізацією і загалом може тривати 50-60 років.

Успіх ринкових перетворень економіки не можливий без розв'язання цих завдань.

Стратегія переходу до ринку вимагає не тільки глибокого знання закономірностей функціонування сучасного ринкового господарства, а й розуміння послідовності й темпу введення у дію його основних елементів. Тому найважливіше завдання держави – правильний вибір стратегічних пріоритетів, визначення послідовності, темпів, синхронізації ринкових перетворень.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.82 із 125	

Діалектика співвідношення державних і ринкових регуляторів економічного оновлення в Україні на сучасному етапі передбачає посилення регулювальної ролі держави з огляду на системну перебудову економіки, поглиблення її ринкової трансформації. Зі зміцненням ринкових структур і механізмів, забезпеченням їх автономного функціонування і соціальної спрямованості, безперечно змінюватимуться характер і межі державного втручання. Натепер актуальне утвердження моделі економічного зростання, що ґрунтується як на активному стимулюванні всебічного розвитку ринкових відносин, так і на використанні регульованих державою механізмів.

Лекція № 14.

Тема лекції: Механізми вироблення та здійснення соціальної політики держави

План лекції

1. Нормативно-правові основи формування та реалізації основних напрямів соціальної політики.
2. Інституційний механізм соціальної політики держави.
3. Інструментарій соціальної політики держави

Література

Рекомендована література для самостійного вивчення дисципліни: [1; 5; 9; 14; 21; 25; 26; 29; 31; 33;40; 43; 45; 46; 47]

Зміст лекції

За роки незалежності Україною прийнято значну кількість законодавчих та інших нормативно-правових актів загальнодержавного рівня, спрямованих на забезпечення та реалізацію закріплених Конституцією України основних соціальних прав та свобод людини і громадянина, а також розв'язання найгостріших соціальних проблем українського суспільства, основні з яких можна розділити за такими напрямками:

- *регулювання соціально-трудоових відносин, сфери зайнятості та праці; розвиток системи соціального діалогу* (Кодекс законів про працю України, закони України «Про зайнятість населення», «Про охорону праці», «Про відпустки», «Про соціальний діалог в Україні», «Про колективні договори і угоди»);

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.83 із 125	

- *регулювання оплати праці та доходів населення* (закони «Про оплату праці», «Про прожитковий мінімум», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про індексацію грошових доходів населення»);

- *розвиток системи соціального страхування* (Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, низка законів з питань пенсійного страхування та соціального страхування на випадок безробіття; від нещасних випадків на виробництві та професійного захворювання, що спричинили втрату працездатності; у зв'язку із тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням), *соціального забезпечення* (закони «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію та інвалідам» і низка урядових рішень), *соціального обслуговування, надання соціальних послуг* (Закон України «Про соціальні послуги») та *здійснення соціальної роботи* (Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю»);

- *регулювання житлових прав громадян, запобігання бездомності та безпритульності населення* (Житловий кодекс Української РСР, закони «Про житловий фонд соціального призначення», «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей»);

- *розвиток системи освіти та професійної підготовки* (закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту, «Про позашкільну освіту», «Про вищу освіту», «Про професійний розвиток працівників»);

- *розвиток системи охорони здоров'я та надання медичної допомоги* (Основи законодавства України про охорону здоров'я, закони «Про екстрену медичну допомогу», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про захист населення від інфекційних хвороб», «Про протидію захворюванню на туберкульоз», «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ»);

- *розвиток системи попередження та подолання проявів дискримінації* (закони України «Про попередження насильства в сім'ї», «Про протидію

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.84 із 125	

торгівлі людьми», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»);

- *розвиток системи державної підтримки та соціального захисту уразливих верств населення, а саме:*

(а) дітей («Про охорону дитинства», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про оздоровлення та відпочинок дітей», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»);

(б) молодих громадян («Про основні засади молодіжної політики»);

(в) осіб з обмеженими фізичними можливостями («Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам», «Про реабілітацію інвалідів в Україні»);

(г) малозабезпечених сімей та сімей з дітьми («Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»);

(д) ветеранів, пенсіонерів та інших людей похилого віку («Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про соціальний захист дітей війни», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», а також понад 30 нормативно-правових актів щодо пенсійного забезпечення громадян);

(е) осіб, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС («Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»);

(є) учасників антитерористичної операції, внутрішньо переміщених осіб, осіб, які проживають на тимчасово окупованій території («Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», низка законодавчих актів щодо внесення змін до законодавства з питань забезпечення соціального захисту учасників та членів їх сімей, зокрема, забезпечення права на освіту, державну соціальну допомогу, пенсійне забезпечення, інших гарантій соціального захисту);

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.85 із 125	

(ж) інших категорій громадян (закони України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», «Про соціальну адаптацію осіб, які відбували покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк») тощо.

Аналіз змісту всієї сукупності нормативно-правових актів засвідчує відсутність системного підходу до визначення пріоритетів соціальної політики та механізмів її реалізації, незатребуваність повною мірою інтеграційного та розвиваючого потенціалу цього напрямку діяльності держави.

Держава, як сукупний суб'єкт соціальної політики та відповідно велика система, що визначається сукупністю державних органів, які представляють усі гілки влади, та створюють багаторівневу впорядкованість управлінських структур різних рівнів.

Особливе місце серед них посідає Верховна Рада України, що за своїм статусом єдиного органу законодавчої влади покликана створювати правову базу у сфері соціальної політики.

У діяльності законодавчого органу важливу роль відіграє виконання також контрольних функцій, а саме – здійснення через діяльність парламентських комітетів (у визначених сферах відання) контролю за додержанням норм законів та інших нормативно-правових актів, виконанням загальнодержавних програм, а також за додержанням конституційних прав і свобод людини та громадянина через функціонування інституту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

В умовах президентсько-парламентської моделі державного устрою визначальну роль відіграє й інститут президента, який відповідає за загальнонаціональну політику, визначає основні напрями розвитку держави у сфері соціально-економічного поступу. Приналежність глави держави до інституційного механізму соціальної політики визначається також його правовим статусом як гаранта конституційних прав людини, в тому числі соціальних.

Центральне місце в системі органів, які здійснюють соціальну політику, посідають органи виконавчої влади. Вищим органом у їх системі є Кабінет Міністрів України. Серед конституційно визначених та конкретизованих Законом України «Про Кабінет Міністрів України» завдань уряду, які спрямовані на вирішення соціальних проблем, слід виокремити питання державного управління у сфері соціальної політики, праці та зайнятості,

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.86 із 125	

охорони здоров'я, освіти, науки, розв'язання інших завдань внутрішньої політики.

Забезпечення формування та реалізації політики соціально-економічного розвитку здійснюється цілою низкою галузевих міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, що у межах основних своїх повноважень, довгострокових стратегій та/або державних цільових програм визначають пріоритети галузевих політик, які тією чи іншою мірою впливають на соціально-економічний розвиток країни. Серед них слід назвати міністерства:

- *соціальної політики*, що, зокрема, забезпечує формування та реалізує державну соціальної політику, політику загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування, соціального захисту населення, волонтерської діяльності, надання соціальних послуг та проведення соціальної роботи, здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки (державна допомога, пільги, житлові субсидії та інші виплати, що проводяться за рахунок державного бюджету, соціальні послуги) здійснення державного нагляду у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, державного регулювання та нагляду за дотриманням норм Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування". З окремих питань Мінсоцполітики реалізує свої функції через Національну соціальну сервісну службу України;

- *економіки*, як головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику економічного, соціального розвитку, політику у сфері праці, зайнятості населення, трудової міграції, трудових відносин, соціального діалогу; захисту прав споживачів, охорони та гігієни праці, в тому числі з окремих питань через Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державну службу України з питань праці;

- *у справах ветеранів*, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, зокрема забезпечення психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, зайнятості, підвищення конкурентоспроможності на ринку праці, а також санаторно-курортним лікуванням, житлом;

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.87 із 125	

- *розвитку громад та територій*, що забезпечує формування і реалізує державну житлову політику;

- *культури та інформаційної політики України* як спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері міжнаціональних відносин, релігії та захисту прав національних меншин.

Значну роль відіграють також Пенсійний фонд України як спеціальний центральний орган виконавчої влади та державні соціальні фонди – як страхові (Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонд загальнообов’язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань), так і нестрахові, до яких належить Фонд соціального захисту інвалідів.

Така міжгалузевість та багатосуб’єктність соціальної політики диктують необхідність існування відповідних координаційних механізмів. На національному рівні міжвідомчу координацію у різних сферах державної політики здійснює Кабінет Міністрів України як безпосередньо, так і шляхом створення відповідних координаційних органів. Проте такі органи створено лише вузькоспеціалізованих питань. Крім того, діяльність цих дорадчих органів є неефективною, оскільки на практиці зводиться лише до розгляду та схвалення щорічних доповідей про становище уразливих груп населення за підсумками року.

На регіональному рівні до суб’єктів соціальної політики належать місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Своєю чергою, систему органів виконавчої влади складають місцеві державні адміністрації та виконавчі органи місцевих рад. Відповідно до норм Закону України «Про місцеві державні адміністрації» ці органи в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці забезпечують виконання державних і регіональних програм соціально-економічного розвитку, реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень. Зокрема, до відання місцевих державних адміністрацій належить вирішення питань соціально-економічного розвитку відповідних територій (розробка та забезпечення виконання програм соціально-економічного розвитку, визначення належного рівня обслуговування населення згідно з нормативами мінімальних соціальних потреб; визначення обсягу послуг, необхідних для забезпечення передбаченого законодавством рівня мінімальних соціальних потреб); а також реалізація

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.88 із 125	

державної політики у сфері соціального забезпечення і соціального захисту населення, зайнятості, праці та заробітної плати.

Крім того, місцеві державні адміністрації в конституційно й законодавчо визначених межах здійснюють на відповідних територіях державний контроль за додержанням законодавства з питань соціального захисту населення; охорони праці та своєчасної її оплати на рівні, не нижчому встановленого державою мінімального розміру. У складі місцевих державних адміністрацій утворюються відповідні структурні підрозділи, основним завданням яких виступає забезпечення реалізації державної політики у визначеній галузі на відповідній території.

Значна частина функцій у сфері соціально-економічного розвитку скеровується на рівень місцевого самоврядування для забезпечення реалізації принципу субсидіарності, тобто вирішення питань на тому рівні, на якому вони виникають. Слід зазначити, що виконавчі органи місцевих рад Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» наділені низкою власних та делегованих повноважень у сфері розвитку відповідних територій у цілому (шляхом підготовки програм соціально-економічного розвитку, забезпечення збалансованого соціального розвитку відповідної території, організаційного забезпечення надання адміністративних послуг органів виконавчої влади) та у сферах житлово-комунального господарства, освіти, охорони здоров'я і соціального захисту населення. Тобто, з одного боку, вони мають виконувати на своїй території, заходи визначені та профінансовані державою, а з другого, – визначати власні пріоритети й реалізовувати власну політику.

Безпосередньо на органи місцевого самоврядування усіх рівнів профільним законодавством покладається функція затвердження програм соціально-економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць та цільових програм з інших питань місцевого самоврядування.

Незважаючи на те, що в умовах реформи децентралізації об'єктивно обумовлюється зміщення центру ваги на рівень територіальної громади та посилення її ролі в забезпеченні прав своїх мешканців, навіть об'єднані територіальні громади характеризуються низькою інституційною спроможністю, оскільки у них відсутні відповідні управлінські структури. До того ж, взаємодія та системний вплив виконавчих органів рад на динаміку розвитку соціальної сфери відбувається повільно у тих громадах, що здебільшого орієнтуються на районні структурні підрозділи, з якими укладено

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
	Стор.89 із 125		

угоди про забезпечення виконання певних функцій. Як наслідок, основні рішення з питань забезпечення соціальних прав громадян продовжують прийматися на рівні району і лише за наявності належних організаційних умов на рівні міста чи району в місті. Загалом маємо ситуацію, коли територіальне наближення органу влади до людини супроводжується звуженням повноважень та зменшенням організаційних можливостей для їх здійснення.

Систему інструментів державного впливу на соціально-економічний розвиток можна класифікувати їх за змістом (видом) методів впливу на правові, економічні, організаційно-адміністративні та соціально-психологічні

Правові інструменти передбачають відповідні соціальні та економічні права громадян, їх забезпечення, в тому числі державний захист. Наприклад:

- встановлення правового статусу окремих категорій громадян на отримання підтримки для задоволення соціальних потреб;
- встановлення права громадян на захист від прямої чи непрямой дискримінації у сфері праці;
- встановлення права на вибір умов та режимів праці (тривалості робочого часу, гнучких графіків роботи, періодів відпочинку та відпусток, праці на дому за допомогою засобів комунікації тощо);
- встановлення додаткових правових гарантій окремим категоріям громадян щодо працевлаштування та самозайнятості тощо.

Економічні засоби покликані створювати економічні умови, фінансові чи матеріальні стимули.

- податкові знижки при оподаткуванні доходів окремих категорій населення;
- фінансові трансфери, систематичні грошові виплати (державні допомоги);
- безготівкова допомога, пільги та соціальні гарантії, субсидії визначеним категоріям громадян, зокрема на оплату певних послуг чи користування певними послугами;
- цільове кредитування на вирішення побутових проблем населення.

Крім того, в країні сформована система соціального страхування на випадок безробіття; від нещасних випадків на виробництві та професійного захворювання, що спричинили втрату працездатності; у зв'язку із тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.90 із 125	

Організаційно-адміністративні інструменти передбачають:

- по-перше, встановлення в рамках законодавства України певних заборон (наприклад, заборони дискримінаційної поведінки посадових осіб по відношенню до громадян) та/чи системи санкцій за порушення вимог соціального законодавства;

- по-друге, запровадження по всій території країни єдиних соціальних стандартів і надання стандартизованих послуг у соціальній сфері, оскільки соціальні стандарти покликані забезпечити як достатній рівень життя громадян, так і рівний доступ до соціальних благ.

Система державних соціальних стандартів, базовим серед яких офіційно визначено прожитковий мінімум (Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії»), відіграє важливу роль у формуванні доходів населення та забезпеченні його соціальної підтримки, що зумовлюється жорсткою залежністю багатьох законодавчих норм від рівня соціальних стандартів і встановлених відповідно до них державних гарантій, зокрема, мінімальних розмірів заробітної плати та пенсії за віком, різних видів соціальних виплат і допомоги.

Прожитковий мінімум – вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Для працюючого населення основною державною соціальною гарантією є мінімальна заробітна плата. Прямий характер дії норм щодо мінімальної заробітної плати дає змогу вирішити широке коло завдань, серед яких, зокрема, гарантування певного рівня доходів та зменшення нерівності.

Соціальні норми і нормативи – показники необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг та забезпечення освітніми, медичними, житлово-комунальними, соціально-культурними послугами.

Соціально-психологічні інструменти формують систему соціальних послуг, в тому числі інформаційно-консультативних, через розгалужену мережу територіальних центрів соціального обслуговування, центрів надання соціальних послуг, служб зайнятості й бірж праці тощо.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.91 із 125	

Лекція № 15.

Тема лекції: Механізми публічного управління корпоративною соціальною відповідальністю

План лекції

1. Концептуальні основи корпоративної соціальної відповідальності визначення корпоративної соціальної відповідальності з урахуванням головних її ознак.
2. Заходи впровадження корпоративної соціальної відповідальності.
3. Роль держави у розвитку корпоративної соціальної відповідальності.
4. Сфери та основні напрями розвитку соціально відповідального бізнесу.

Література

Рекомендована література для самостійного вивчення дисципліни: [5;7; 10; 11; 14; 33; 46; 47]

Зміст лекції

З часу свого зародження концепція корпоративної соціальної відповідальності зазнала значних змін, трансформувавшись від повного заперечення ідеї соціальної відповідальності підприємства до визнання відповідальності підприємства за розвиток суспільства на рівні з державою.

Існуючі ключові підходи до концепції корпоративної соціальної відповідальності:

1. Підхід з позицій корпоративного егоїзму, згідно з яким підприємство виступає інструментом для створення багатства, а вся його соціальна діяльність спрямована на досягнення економічного результату.
2. Підхід з позицій корпоративного альтруїзму, який базується на тому, що підприємства мають здатність впливати на суспільство, і через те повинні відповідально використовувати цю здатність.
3. Підхід з позиції соціальних вимог, згідно з яким підприємство має зосереджувати свою діяльність на визначенні соціальних вимог суспільства та відповіді на них, сприяючи тим самим посиленню своїх позицій.
4. Підхід з позиції зацікавлених сторін, який передбачає, що незалежно від типу підприємства чи організації, існують групи людей, які впливають на організацію або на які впливає сама організація і які тому можна розглядати як такі, що покладають на організацію певну відповідальність.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.92 із 125	

5. Підходи з позиції етики, головною особливістю яких є те, що в основі лежить ідея етичного обов'язку бізнесу та окремих менеджерів перед суспільством.

Корпоративна соціальна відповідальність — це система послідовних економічних, екологічних і соціальних заходів компанії, реалізованих на основі постійної взаємодії із зацікавленими сторонами (стейкхолдерами) і спрямованих на зниження нефінансових ризиків, довгострокове поліпшення іміджу й ділової репутації компанії, а також на ріст капіталізації й конкурентоспроможності, що забезпечує прибутковість і сталий розвиток підприємства.

Інші визначення корпоративної соціальної відповідальності з урахуванням головних її ознак:

- «інтеграція соціальних та екологічних аспектів у щоденну комерційну діяльність підприємств та в їхню взаємодію із зацікавленими сторонами на добровільній основі» (Визначення із Зеленої книги Європейського Союзу, 2001 рік);
- «досягнення комерційного успіху засобами, які передбачають дотримання моральних цінностей та повагу до людей, спільнот і навколишнього середовища»;
- «сприяння відповідальній діловій практиці, яка дає вигоду бізнесу та суспільству й допомагає досягти соціального, економічного та екологічно усталеного розвитку через максимальне збільшення позитивного впливу бізнесу на суспільство з одночасною мінімізацією його негативного впливу» (Міжнародний форум лідерів бізнесу, IBLF);
- «зобов'язання бізнесу сприяти усталеному економічному розвитку, працюючи з робітниками, їхніми сім'ями, місцевою громадою та суспільством у цілому для поліпшення якості їхнього життя» (Всесвітня ділова рада за сталий розвиток, WBCSD);
- «добровільна стратегія, що цілеспрямовано враховує в господарській діяльності суспільні та морально-етичні аспекти у взаємовідносинах з усіма зацікавленими сторонами»;
- «ведення бізнесу з дотриманням морально-етичних засад, повага до прав людини, прав працівників та суспільного оточення, а також збереження навколишнього середовища».

Дослідження практики корпоративної соціальної відповідальності компаній країн із розвинутою економікою показують, що складові

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
	Стор.93 із 125		

корпоративної соціальної відповідальності (економічна, правова, етична та філантропічна) проявляються на різних рівнях. До об'єктів, на які поширюється корпоративна соціальна відповідальність бізнесу, можна віднести:

- працівників компанії;
- споживачів продукції та послуг;
- конкурентів;
- інвесторів;
- жителів місцевості, де функціонує організація;
- громадян, які потребують особливої уваги з боку суспільства, – діти, інваліди, сироти, вагітні жінки, пенсіонери, студенти тощо;
- соціальну інфраструктуру – житлово-комунальне господарство, транспорт, заклади освіти, охорони здоров'я, науки, культури, спорту, екологічні споруди тощо;
- органи влади;
- навколишнє середовище.

Результатом упровадження програм корпоративної соціальної відповідальності є отримання таких основних вигід:

- формування позитивного іміджу організації;
- підвищення інтересу інвесторів;
- поліпшення взаємовідносин із громадськістю та місцевою владою;
- підвищення мотивації та продуктивності працівників;
- збільшення обсягів продажу та ринкової частки;
- зменшення операційних витрат.

Зважаючи на історичні, культурні, політичні та соціальні відмінності, характерні для розвитку різних країн, учені зазначають значні регіональні розбіжності у сферах прояву, об'єктах та заходах з корпоративної соціальної відповідальності. Основні розбіжності щодо концепції корпоративної соціальної відповідальності у США та країнах Європи визначаються на рівні відносин «підприємство – держава».

У загальному можна виділити два основні підходи: американський та європейський. Деякі дослідники ще виділяють японський підхід до формування корпоративної соціальної відповідальності.

В англо-американській моделі корпоративної соціальної відповідальності основний акцент робиться на поведінку корпорацій на ринку, розбудову позитивних відносин підприємства з регіональною та місцевою владою.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.94 із 125	

Також у США корпоративна соціальна відповідальність часто пов'язується з програмами волонтерства працівників компаній. Відповідальна соціальна діяльність і благочинність корпорацій стимулюються відповідними податковими пільгами, що встановлені на законодавчому рівні. Мова про податкові пільги для компаній, які наймають на роботу інвалідів, пенсіонерів, молодь, ветеранів.

Відповідальність бізнесу перед працівниками значною мірою обмежується створенням робочих місць і забезпечує ефективність їх використання через заробітну плату, створення умов праці і сплату високих податків.

Європейське розуміння корпоративної соціальної відповідальності полягає у веденні бізнесу в соціально відповідальний спосіб і відбувається це за досить помітного впливу держави, з якою в нього існують партнерські відносини. Держава нерідко володіє значними пакетами акцій, має своїх представників в управлінні всіх великих фірм. Відповідно вплив держави є не опосередкованим, як у США, а прямим.

Європейська модель більшою мірою орієнтована на три сфери прояву соціальних ініціатив: економіку, зайнятість та охорону навколишнього середовища. Відповідно корпоративна соціальна відповідальність бізнесу поширюється на умови праці, заробітну плату, випуск якісної продукції та надання послуг, охорону навколишнього середовища, зайнятість у конкретному регіоні, реалізацію соціальних ініціатив населення. Окремі країни в питанні законодавчого регулювання корпоративної соціальної відповідальності просунулися ще далі, визначивши обов'язковими інформування про дотримання певних етичних стандартів.

В країнах Західної Європи обов'язкові вимоги з розкриття екологічної інформації або вже введені, або є в процесі розробки та впровадження. Крім прямого законодавчого регулювання корпоративної соціальної відповідальності, у Європі також широко використовують системи стимулювання через фіскальні та фінансові стимули. В рамках європейського підходу, крім традиційної моделі, окремі дослідники виділяють ще скандинавську модель соціально відповідального бізнесу. У Скандинавських країнах сформувалася система підтримки державою соціальних послуг. Бізнес повинен успішно вести справи та вчасно сплачувати високі податки, а держава – ефективно розподіляти ці податки, у тому числі і на соціальні потреби.

Деякі дослідники ще виділяють японську модель корпоративної соціальної відповідальності (також поширена у Південній Кореї). Частково підхід до

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.95 із 125	

корпоративної соціальної відповідальності японської моделі нагадує європейський, оскільки роль держави теж є дуже впливовою. Разом з тим японський бізнес більше, ніж європейський, зосереджується на внутрішніх програмах, завдяки яким компанія стає для працівника сім'єю. Традиційно культивується принцип: «Наше багатство – людські ресурси», відповідно до якого створюються умови для найбільш ефективного його використання.

Соціальну відповідальність бізнесу в українському контексті можна визначити як таку, що діє на трьох основних рівнях:

1. Дотримання законних зобов'язань перед державою і суспільством (сплата податків, охорона здоров'я і безпека праці, права працівників, права споживачів, екологічні норми) та галузевих стандартів.

2. Мінімізація або усунення негативного впливу бізнесу на суспільство та управління ризиками (наприклад, порушення прав людини або забруднення навколишнього середовища).

3. Посилення позитивного впливу бізнесу на суспільство і створення цінностей через інновації, інвестиції та партнерство, спрямовані на соціальний та екологічний добробут (наприклад, створення робочих місць, соціальний та економічний розвиток, вирішення конфліктів).

1. Роль держави у розвитку корпоративної соціальної відповідальності.

Формування за активної участі держави та інших структур громадянського суспільства передумов, інститутів і заходів втілення соціальної відповідальності в реальну діяльність — одне з основних завдань будь-якої країни. Ще більш актуалізується ця проблематика для України, що перебуває на етапі глибоких політичних, економічних, соціальних реформ та не має лідерських позицій в економічному розвитку. Загалом необхідна активізація й підвищення ефективності держави (як законодавця, гаранта додержання законів, власника, роботодавця, арбітра, посередника, координатора) в організації соціально відповідальної діяльності.

Основоположним, першорядним, абсолютно необхідним заходом має стати забезпечення державою суворого додержання чинних законів, приведення всіх без винятку громадян, підприємств, інститутів суспільства до ступеня базової соціальної відповідальності. На цій основі можна буде розвивати соціальну відповідальність бізнесу на добровільних, етичних засадах. За такої

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.96 із 125	

умови виправдана будь-яка підтримка державою і суспільством економічної діяльності суб'єктів господарювання.

Окремим масштабним завданням у справі розбудови соціально відповідального суспільства слід вважати оздоровлення морального клімату в суспільстві, подолання корумпованості, забезпечення законності й правопорядку, відновлення довіри до державних інститутів та держслужбовців.

Одним із заходів, що зміг би істотно вплинути на кількісні параметри соціальної відповідальності в Україні, є розроблення та ухвалення чіткої законодавчої бази, яка створювала б правові рамки соціально відповідальної поведінки всіх суб'єктів держави та суспільства і була б спрямована на її оптимізацію.

Вітчизняні фахівці вважають, що головні напрями діяльності держави в питаннях заохочення соціальної відповідальності можна згрупувати в такі блоки:

- *Юридичні*: розробка, ухвалення і виконання чіткої й прозорої програми антикризових заходів для вирішення соціально-трудоових та економічних проблем.

- *Економічні*: здійснення конкретних заходів для поліпшення бізнес-клімату в країні, підвищення рівня поточного фінансування і державного соціального інвестування, створення умов для збільшення недержавних інвестицій у соціальну сферу, заохочення приватних інвестицій громадян у власний людський капітал.

- *Інформаційні*: пропагування ідей і широке висвітлення прогресивної практики соціально відповідальної діяльності на всіх рівнях через програми заохочення бізнесу, громадських організацій, окремих громадян, через конкурси соціальних проектів, виставки, популяризація у засобах масової інформації відповідальної діяльності. Запровадження у навчальних програмах економічних факультетів університетів, академій державної служби, бізнес-шкіл, закладів післядипломної освіти, навчальних закладів профспілок тощо вивчення теорії і практики соціальної відповідальності, видання та розповсюдження спеціальної літератури, організація конференцій й семінарів з питань соціальної відповідальності на всіх рівнях.

- *Морально-психологічні*: формування на всіх рівнях органів державної влади позитивного іміджу соціально відповідального держслужбовця, громадської організації, підприємства, родини, громадянина.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.97 із 125	

Формування в Україні соціально орієнтованої ринкової економіки, її інтеграція до світового політичного та економічного простору потребують побудови ефективного діалогу між державою, підприємництвом та суспільством. Дієвою формою такого діалогу є соціальна відповідальність підприємництва. Соціальна відповідальність є добровільною діяльністю компаній, спрямованою на дотримання високих стандартів виробничої і комерційної діяльності, соціальних стандартів, мінімізацію шкідливого впливу на навколишнє середовище.

У найбільш економічно розвинених країнах світу соціальна відповідальність стала загальноприйнятим правилом ведення бізнесу. Зважаючи на її надзвичайно високу суспільну та економічну користь, питання розвитку соціальної відповідальності належить до сфери особливої уваги органів державної влади цих країн та міжнародних організацій. У більшості країн розроблено стандарти соціальної відповідальності бізнесу, програми підтримки та стимулювання соціальних ініціатив.

В Україні соціальна відповідальність підприємництва перебуває лише на стадії становлення і практично знаходиться поза межами державного впливу. Ключові засадничі основи впливу держави на соціальну відповідальність бізнесу визначено у Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України (від 24.01.2020 № 66-р).

Зокрема, “соціально відповідальний бізнес” визначається як відповідальна поведінка суб’єктів господарської діяльності за вплив їх рішень і дій на суспільство, навколишнє природне середовище, яка сприяє сталому розвитку суспільства, зокрема забезпеченню добробуту населення; враховує очікування суб’єктів господарської діяльності та суспільства; відповідає законодавству і міжнародним нормам поведінки; інтегрована у діяльність суб’єкта господарської діяльності.

Концепція визначає основні напрями розвитку соціально відповідального бізнесу, що реалізуються суб’єктами господарської діяльності на добровільних засадах.

Реалізація Концепції передбачає створення нормативно-правової бази та здійснення заходів для впровадження міжнародних стандартів ведення соціально відповідального бізнесу в діяльність суб’єктів господарської

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.98 із 125	

діяльності для забезпечення сталого розвитку України та підвищення суспільного добробуту.

Серед шляхів реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні:

- надання суб'єктам господарської діяльності рекомендацій стосовно удосконалення стратегії їх діяльності щодо безпеки та охорони праці, охорони навколишнього природного середовища та залучення таких суб'єктів до участі в удосконаленні законодавства у галузі охорони праці та законодавства з питань поводження з відходами;

- заохочення суб'єктів господарської діяльності до проведення відкритої політики щодо розкриття інформації, зокрема фінансової та нефінансової, публікації звітів щодо реалізації стратегії розвитку та діяльності суб'єкта господарської діяльності, підвищення рівня знань працівників з питань соціальної відповідальності, а також підвищення рівня нетерпимості до корупції в різних її проявах;

- забезпечення співпраці центральних та місцевих органів виконавчої влади з суб'єктами господарської діяльності у питаннях боротьби із корупцією, надання неправомірної винагороди, захисту конкуренції, прозорого оподаткування;

- надання суб'єктам господарської діяльності рекомендацій щодо залучення центральних та місцевих органів виконавчої влади для захисту інтересів споживача, зокрема запобігання і боротьби із недобросовісними маркетинговими практиками та шахрайством;

- проведення інформаційно-просвітницьких кампаній, зокрема тренінгів та мотиваційних зустрічей працівників суб'єкта господарської діяльності з уповноваженими представниками, які відповідають за впровадження соціально відповідального бізнесу, органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, громадського сектору щодо заохочення до свідомого вибору доброчесної поведінки;

- стимулювання та заохочення суб'єктів господарської діяльності до розвитку науки і технологій, виробництва інноваційної продукції, впровадження інновацій у промисловість;

- поширення інформації про розвиток соціально відповідального бізнесу, яка базується на міжнародному досвіді та завданнях, визначених у стратегічних

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.99 із 125	

та програмних документах для підвищення суспільного добробуту та досягнення Цілей сталого розвитку.

Реалізація визначених напрямів здійснюється відповідно до плану заходів з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 липня 2020 р. № 853-р).

Реалізація державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні впливатиме на ключові інтереси таких заінтересованих сторін, як громадяни України, працівники та суб'єкти господарської діяльності.

Так, запровадження нових стандартів ведення бізнесу позитивно вплине на якість життя громадян в цілому, зокрема забезпечить підвищення рівня захисту прав споживачів, якості та безпеки товарів (послуг); вплине на покращення стану навколишнього природного середовища; розповсюдження інновацій як в короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

Крім того, суб'єкти господарської діяльності, дотримуючись стандартів і принципів соціально відповідального бізнесу, мають запроваджувати високі стандарти трудових відносин, забезпечуючи додатковий захист своїх працівників, створення належних умов праці, що позитивно впливатиме на ключові інтереси працівників.

Водночас у разі запровадження та дотримання стандартів і принципів соціально відповідального бізнесу суб'єкти господарської діяльності отримають конкурентні переваги та можливості щодо залучення додаткового інвестиційного ресурсу.

Лекція № 16.

Тема лекції: Механізми формування та впровадження державної політики
регіонального розвитку

План лекції

1. Сутність та зміст регіональної економічної політики
2. Регіональна політика Європейського Союзу.
3. Політика регіонального розвитку в Україні.

Література

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.100 із 125	

Рекомендована література для самостійного вивчення дисципліни: [5;14; 20; 28; 33; 46; 47]

Зміст лекції

Для позначення впливу держави на процеси регіонального розвитку у науковій та управлінській практиці використовуються різні терміни «регіональна економічна політика», «регіональна політика», «політика регіонального розвитку». Проте вони переважно містять синонімічний зміст.

У вузькому розумінні регіональна політика держави – це окрема сфера державної політики з чітко визначеними рамками цілеспрямованого територіального впливу. Принципова відмінність регіональної політики від усіх інших галузевих (функціональних) політик полягає у виключно територіальному її впливі. Інші ж сфери державної політики мають також більший чи менший територіальний вимір, проте головний їх зміст – у галузевому чи функціональному впливі на всю територію країни.

Слід відмітити активізацію дискусій серед різних зарубіжних наукових шкіл щодо змістовних підходів у визначенні регіональної політики. Дослідження провідних наукових шкіл світу щодо формування нових, в умовах глобалізації, підходів у визначенні змісту регіональної політики свідчать про наявність принаймні двох основних сучасних поглядів на цю проблему.

Перший підхід вважається просторово-нейтральним та уособлює регіональну політику держави у широкому розумінні, яка націлена на людину, а не на територію, і забезпечує ті базові суспільні цінності, що мають гарантуватися виключно державою по всій території країни: верховенство права, гарантування базових соціальних стандартів для кожного, виконання законів держави, захист прав власності, єдині, визначені законодавством, правила користування землею, основні принципи просторового планування задля забезпечення екологічної збалансованості умов життєдіяльності тощо.

Але декларування загальної рівності умов замало для забезпечення реальної можливості у повній мірі використовувати усі ендогенні (внутрішні) можливості розвитку території. Відповідно просторово-нейтральний підхід слід вважати необхідною, проте недостатньою умовою забезпечення рівності умов територіального розвитку.

За другого, територіально-спрямованого, підходу, в регіональній політиці пропонується більш широке запровадження комбінації ендогенних та екзогенних зусиль через переговорний процес з усіма зацікавленими у розвитку

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.101 із 125	

регіону акторів і застосування багаторівневого управління, оскільки жоден з окремо взятих суб'єктів точно не може уявити «що повинно бути зроблено». Врахування «індивідуальних» регіональних особливостей дає можливість, з одного боку, відійти від принципу «один розмір підходить до всіх», з іншого – через координацію діяльності центральних та місцевих органів влади реалізувати основне завдання державного впливу – мобілізувати потенціал території і досягти синергії результату (сумарний ефект).

З огляду на те, що ці два методологічні підходи містять взаємодоповнюючі положення, на сучасному етапі суспільного розвитку формування регіональної політики передбачається з використанням елементів як просторово-нейтрального, так і територіально-орієнтованого підходів. Так предметом регіональної політики визначаються питання інтегрованого впливу різних сфер державної політики на розвиток конкретної території із урахуванням різних особливостей, що їй притаманна.

Відповідно державну політику регіонального розвитку можна визначити як систему довгострокових, інституційно визначених, інтегрованих та взаємоузгоджених дій і заходів центральних та місцевих органів виконавчої влади, які через багаторівневе управління спрямовуються на зменшення стійкої економічної неефективності та соціальної нерівності в окремих територіях (згідно з Романюком С.А.).

Ключова мета політики регіонального розвитку – підвищення конкурентоспроможності, посилення соціально-економічного потенціалу окремих регіонів.

Досягнення мети має забезпечуватися виконанням низки завдань, серед яких:

забезпечення умов для розвитку міст незалежно від їх адміністративно-територіального статусу;

формування моделі поліцентричного розвитку;

підвищення інвестиційної привабливості регіонів;

стимулювання інноваційного розвитку;

вирівнювання умов доступу населення до базових соціальних та інших публічних та ринкових послуг;

створення системи координації діяльності суб'єктів політики та неформальних інституцій для вирішення проблем регіонального розвитку.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.102 із 125	

За сучасних підходів до розгляду змісту регіональної політики, об'єктами державного регулювання є окремі аспекти економічних процесів (або їх сукупностей), що відбуваються у кожному без винятку регіоні країни і безпосередньо пов'язані з розвитком кожного з них. Проте вичерпний перелік цих аспектів скласти неможливо, оскільки він змінюється як у часі (із зміною державних пріоритетів та зовнішніх до регіону і країни в цілому викликів), так і в просторі (через особливості розвитку кожного без винятку регіону).

Спеціальним об'єктом регіональної політики та регулювання можуть бути депресивні чи моно-профільні території, зони стихійного лиха, природних, антропо- і техногенних катастроф. Тому при формуванні і реалізації ефективної політики розробляють типологію регіонів як об'єктів цієї політики. В основу типології можуть бути покладені різні ознаки. Типологія регіонів дає можливість конкретно оцінити ситуацію і визначити прийнятні методи і форми регулятивного впливу на регіональний розвиток та диференціювати їх залежно від реальної соціально-економічної ситуації в регіоні. Водночас вплив регіональної політики має розповсюджуватися на всі регіони, як ті, що мають високі темпи розвитку, високі стандарти умов життєдіяльності, так і ті, для яких характерний занепад чи стагнація.

При здійсненні політики регіонального розвитку застосовуються переважно такі інструменти:

Програмування – формування комплексу заходів, узгоджених стосовно ресурсів, виконавців і термінів виконання, які мають забезпечити вирішення завдань регіонального розвитку в економічній, соціально-культурній, екологічній та науковотехнічній сферах

Бюджетне регулювання - процес розподілу і перерозподілу бюджетних ресурсів, вдосконалення системи міжбюджетних взаємовідносин

Контрактне управління - узгодження діяльності центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування по вирішенню територіальних проблем на основі контрактів між цими органами

Інвестиційна підтримка – фінансова підтримка розвитку окремих територій чи впровадження окремих проєктів регіонального розвитку.

Для позначення політики регіонального розвитку Європейського Союзу в теорії та практиці використовується три терміни: власне «регіональна політика» (regional policy) структурна політика (structural policy), політика згуртування або

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.103 із 125	

політика єдності (cohesion policy). Хоча ці терміни мають певні відмінності, у більшості випадків їх використовують як синоніми.

З часу свого заснування Європейська політика згуртування зазнавала періодичного реформування в контексті чергового розширення Спільноти або підписання нового договору, підготовки програм стратегічного розвитку ЄС або чергового фінансового періоду реалізації, кожен з яких мав своє змістовне навантаження та свої пріоритети реалізації.

Сучасній політиці згуртування властиві багаторівневість та багатовекторність, які характерні для європейського врядування, відповідно вона виробляється та реалізується в напрямі знизу вгору та згори донизу, передбачає велику кількість учасників. Ця політика зорієнтована на досягнення засадничих цілей Спільноти.

В основі політики згуртування лежать кілька ключових принципів:

концентрація: ресурсів; зусиль; витрат;

програмування: політика згуртованості фінансує багаторічні національні програми, узгоджені з цілями та пріоритетами ЄС.

партнерство: кожна програма розробляється через колективний процес із залученням органів влади на європейському, регіональному та місцевому рівнях, соціальних партнерів та організацій громадянського суспільства.

На сьогодні політика згуртування перетворилася на основну інвестиційну політику Європейського Союзу, вагомим підтвердженням чого є значний рівень фінансування заходів у рамках її здійснення.

Основні інструменти регіональної політики ЄС, за рахунок яких здійснюються інвестиції – це структурні фонди. Основні з них: Європейський фонд регіонального розвитку; Європейський соціальний фонд; Фонд згуртування. На сучасному етапі фінансування здійснюється й за рахунок новоствореного фонду: справедливого переходу (The Just Transition Fund).

Фонди діють за правилом тематичної концентрації, тобто кожен із фондів зосереджений на виконанні певних тематичних завдань політики згуртування.

У вітчизняній практиці формування та реалізації регіональної політики здійснюється відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики», який визначає державну регіональну політику як систему цілей, заходів, засобів та узгоджених дій органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з метою створення умов для

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.104 із 125	

динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від місця його проживання.

Досягти цілей регіонального розвитку передбачається переважно завдяки підвищенню рівня економічного потенціалу територій, продуктивності їх економіки, прибутковості бізнесу та доходів населення, які лише доповнюються здійсненням заходів, спрямованих на зменшення диспропорцій у доступі до базових послуг шляхом розвитку соціальної інфраструктури.

Лекція № 17.

Тема лекції: Публічні послуги в системі адміністрування економічної діяльності

План лекції

1. Поняття «послуга»
2. Поняття та ознаки адміністративних послуг
3. Класифікація адміністративних послуг
4. Організація надання адміністративних послуг
5. Стандарти надання адміністративних послуг

Література

Рекомендована література для самостійного вивчення дисципліни: [5; 14; 16; 23; 33; 34; 41; 44; 46; 47]

Зміст лекції

Сфера послуг сьогодні — це одна з найперспективніших галузей економіки, яка, до того ж, швидко розвивається. Вона охоплює торгівлю і транспорт, фінанси і страхування, комунальне господарство, освітні та медичні установи, шоу-бізнес тощо. Практично всі організації тією або іншою мірою надають послуги.

Незалежно від власного бажання кожен громадянин періодично вимушений звертатися до публічної адміністрації за отриманням паспорта чи оформленням субсидії, за реєстрацією себе як суб'єкта підприємницької діяльності чи для отримання посвідчення водія, дозволу на зберігання та носіння вогнепальної зброї тощо.

У науковій літературі можна зустріти різні визначення поняття «послуга». Так, наприклад, під послугою розуміється «певне нематеріальне благо, яке

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
	Стор.105 із 125		

надається однією особою (виконавцем) і споживається іншою особою (замовником) у процесі вчинення виконавцем певних дій або здійснення певної діяльності. Відповідно для всіх послуг характерним є те, що вони:

- 1) мають нематеріальний характер, а їх результат не набуває врегульованого вигляду;
- 2) тісно пов'язані з особою виконавця та процесом вчинення ним певних дій (здійснення певної діяльності);
- 3) не збігаються із самими діями (здійсненням діяльності) виконавця, а існують як окреме явище — певне нематеріальне благо.

На сьогоднішній день на законодавчому рівні існує багато визначень поняття послуги. Зокрема в законах України: «Про громадянство», «Про об'єднання громадян», «Про органи реєстрації актів громадянського стану», «Про імміграцію», «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності», «Про стандартизацію», «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», «Про публічні закупівлі», «Про соціальні послуги» та інших.

Треба зазначити, що сам термін «послуга» в нормативно-правових актах застосовується для регулювання суспільних відносин та використовується у різних словосполученнях, наприклад адміністративна, державна, публічна, управлінська, соціальна, освітня послуга. Вибір словосполучення, насамперед, залежить від напрямів діяльності суб'єктів публічної адміністрації.

Дефініція «послуга» акцентує увагу на виконанні саме обов'язків держави перед приватними особами, спрямованих на юридичне оформлення умов, необхідних для забезпечення належної реалізації ними своїх прав і охоронюваних законом інтересів. Таке розуміння повніше відповідає новій ідеології «служіння держави» людині. У цьому сенсі саме термін «послуга» дає змогу чітко визначити місце держави та її органів у відносинах з громадянами.

Таким чином, в науковій літературі та в законодавстві не існує єдиного загально визначеного поняття послуги. Така ситуація щодо визначення поняття послуги, пояснюється їх надзвичайною різноманітністю. Наприклад, класифікація послуг, яка базується на Міжнародній стандартизованій промисловій класифікації, прийнятій Організацією Об'єднаних Націй і визнаній більшістю країн світу, включає понад 600 їх різновидів.

Разом з тим, послуга — це дія, результат якої є невідокремлюваним від самої діяльності і споживається у процесі цієї діяльності.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.106 із 125	

Послугі, як і всякій правовій категорії, притаманні такі ознаки:

1) під послугою слід розуміти діяльність, пов'язану з задоволенням потреб особи;

2) послуга — це матеріальне благо, оскільки створюється корисний ефект матеріального характеру, має особливу споживчу вартість — корисний ефект (задоволення потреб особи);

3) послуга не має майнового вираження, вона набувається і споживається в процесі її надання, а тому не може в подальшому бути передана іншій особі.

Взагалі, будь-які послуги — це діяльність щодо задоволення певних потреб особи, яка здійснюється за її зверненням (або вид діяльності, який задовольняє певну людську потребу).

Одним із видів послуг є публічні послуги. Публічні послуги — це всі сервісні дії, що надаються публічним сектором або іншими суб'єктами під відповідальність публічної влади і за рахунок публічних коштів.

Разом із тим, єдності щодо розуміння даного поняття серед вчених також немає.

Одні автори під публічними послугами розуміють послуги, які надаються публічним сектором і за надання яких відповідальність несе публічна влада. Інші вважають, що під публічними послугами слід розуміти різноманітні послуги, які надаються населенню органами державної влади, місцевого самоврядування та які можуть надаватися альтернативними структурами, створеними за ініціативою останніх у співпраці з громадськими організаціями. Треті публічні послуги визначають як послуги, що надаються фізичним та юридичним особам державними органами щодо реалізації прав, свобод та законних інтересів у публічній сфері.

Узагальнюючи всі теоретичні напрацювання щодо даної дефініції, необхідно наголосити, що публічні послуги — це публічно-владна діяльність (або її результат), спрямована на реалізацію прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, здійснювана публічною адміністрацією, а також альтернативними структурами, створеними з ініціативи органів влади у співпраці з громадськими організаціями, та фінансована, в основному, за рахунок коштів державного чи місцевого бюджетів і контрольована органами, які наділені державно-владними повноваженнями.

У науковій літературі існує загальноприйнята класифікація публічних послуг за ознаками суб'єкта, що надає публічні послуги:

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.107 із 125	

1) державні послуги — це послуги, що надаються органами державної влади та державними підприємствами, установами та організаціями;

2) муніципальні послуги — це послуги, що надаються органами місцевого самоврядування, комунальними підприємствами, установами та організаціями;

Державні та муніципальні послуги разом складають сферу публічних послуг.

Невід’ємною складовою публічних послуг є адміністративна послуга, на що вказує саме визначення та ознаки адміністративних послуг.

Відповідно до Закону України постанови Кабінету Міністрів України «Про адміністративні послуги», адміністративна послуга — це результат здійснення владних повноважень суб’єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або здійснення обов’язків такої особи відповідно до закону.

Суб’єкт звернення - фізична особа, юридична особа, яка звертається за отриманням адміністративних послуг;

Суб’єкт надання адміністративної послуги - орган виконавчої влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, їх посадові особи, державний реєстратор, суб’єкт державної реєстрації, уповноважені відповідно до закону надавати адміністративні послуги.

Адміністративні послуги наділені рядом специфічних ознак, які характеризують їх зміст та визначають місце в системі публічних послуг взагалі.

Можна виокремити такі ознаки адміністративних послуг.

1. Адміністративні послуги надаються лише за безпосередньою ініціативою (заявою) фізичних та юридичних осіб, незалежно від самої форми заяви особи (усна чи письмова) та порядку її отримання органом влади.

Немає значення, чи всі особи зобов’язані звертатися за конкретною адміністративною послугою, як, наприклад, за отриманням загальногромадянського паспорта, чи лише окремі категорії суб’єктів права, як у випадку з отриманням будь-якої ліцензії.

2. Необхідність і, відповідно, можливість отримання конкретної адміністративної послуги передбачена законом.

Надання адміністративної послуги можливе лише у випадку, коли є спеціальне правове регулювання порядку надання такої послуги. Вимога особи до органу влади вчинити якісь дії на її користь може розглядатися як

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.108 із 125	

адміністративна послуга лише тоді, коли порядок розгляду цієї заяви є чітко регламентованим. Не можна вимагати від органу влади надати адміністративну послугу, якщо її надання не передбачено законом.

3. Закон наділяє повноваженнями щодо надання кожної адміністративної послуги відповідний орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування.

4. Для отримання адміністративних послуг фізичним та юридичним особам необхідно виконати певні вимоги, які встановлені законом.

5. Адміністративна послуга переважно має кінцеву форму індивідуального адміністративного акта, в якому вказано його адресат. При задоволенні заяви особи цей акт має типову форму (свідоцтво, ліцензія), хоча власне адміністративним актом може вважатися лише саме рішення органу про реєстрацію чи видачу свідоцтва.

Таким чином, наведеними ознаками «адміністративних послуг» охоплюється величезний масив владно-розпорядчих дій публічних органів: від видачі свідоцтва про народження, закордонного паспорта або дозволу до розгляду уповноваженим органом, посадовою особою будь-якого іншого звернення фізичної особи з вимогою задовольнити її потреби чи інтереси з конкретного питання.

У науковій літературі містяться різні, подекуди протилежні підходи до виділення певних видів адміністративних послуг та їх класифікації за тими чи іншими критеріями.

Узагальнюючи погляди науковців стосовно класифікації адміністративних послуг, слід виділити основні критерії їхнього розподілу залежно від: змісту адміністративної діяльності; рівня встановлення повноважень щодо надання адміністративних послуг та правового регулювання процедури їх надання; форми їх реалізації; предмета (характеру) питань, за розв'язанням яких звертаються особи до адміністративних органів; оплати (безоплатності); суб'єкта, що надає адміністративні послуги.

I. Залежно від змісту адміністративної діяльності щодо надання адміністративних послуг виділяють:

а) видачу дозволів (наприклад, на зайняття окремими видами підприємницької діяльності; на проведення мітингів, демонстрацій; на розміщення реклами; на придбання, зберігання, носіння і перевезення зброї; у тому числі акредитація, атестація, сертифікація (наприклад, акредитація вищих

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.109 із 125	

навчальних закладів, закладів охорони здоров'я; атестація підприємств, робочих місць; сертифікація товарів, робіт і послуг);

б) реєстрацію з веденням реєстрів (наприклад, реєстрація актів цивільного стану, суб'єктів підприємницької діяльності, автотранспортних засобів), у тому числі легалізація суб'єктів (наприклад, легалізація об'єднань громадян);

в) легалізацію актів (консульська легалізація документів), нострифікація (визнання дипломів, виданих в інших країнах) та верифікація (встановлення достовірності сертифікатів про походження товарів з України);

II. Залежно від рівня встановлення повноважень щодо надання адміністративних послуг та правового регулювання процедури їх надання, зокрема:

а) адміністративні послуги з централізованим регулюванням (закони, акти Президента України, Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади);

б) адміністративні послуги з локальним регулюванням (акти органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади);

в) адміністративні послуги зі «змішаним» регулюванням (коли відбуваються водночас централізоване і локальне регулювання).

III. Залежно від форми їх реалізації поділяють на такі групи:

а) послуги, пов'язані з реальним здійсненням конституційних прав і свобод громадян (медичні послуги, послуги у сфері культури, соціального захисту, освіти та ін.);

б) власне адміністративні послуги, пов'язані з юридичним оформленням умов, необхідних для реалізації прав і свобод громадян (видача свідоцтв, ліцензій).

IV. Залежно від предмета (характеру) питань, за розв'язанням яких звертаються особи до адміністративних органів:

а) підприємницькі (або господарські);

б) соціальні;

в) земельні;

г) будівельно-комунальні;

д) житлові та інші види адміністративних послуг.

V. За критерієм платності адміністративні послуги можна поділяти на платні й безплатні.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.110 із 125	

Активно запроваджується позиція, що безоплатними повинні бути виключно послуги:

- 1) у справах державного пенсійного та соціального забезпечення;
- 2) у справах, які безпосередньо стосуються реалізації основних прав і свобод людини.

Крім того, передбачається, що безоплатними можуть бути послуги у випадках, коли розмір плати настільки дрібний, що плата не виправдовує витрат, пов'язаних з її стягненням.

Зауважується, що адміністративні послуги повинні бути платними, тому що:

1. це справедливо, адже одні особи не звертаються за певними послугами жодного разу в житті, а інші - регулярно;
2. це може запобігати корупції, адже «безкоштовна невизначеність» змушує шукати шляхи для позазаконної визначеності;
3. плата за послуги може бути дієвим інструментом для мотивації службовців надавати послуги якісно, коли від цих коштів залежатиме фінансування відповідного адміністративного органу та преміювання службовців

Зробити переважну більшість адміністративних послуг безоплатними для користувачів сьогодні не наважуються навіть економічно розвинені держави.

Проблема платності послуг вимагає впорядкування, адже за одні послуги стягується державне мито, за інші — податкові збори чи інші форми платежів (збір за реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності).

Політика цін і тарифів на адміністративні послуги не повинна суперечити ст. 3 Закону України «Про ціни і ціноутворення». Якщо держава визначає, що фінансування певних адміністративних послуг буде здійснюватися лише за рахунок бюджетів, а інших адміністративних послуг — за рахунок утримання плати з отримувача таких послуг, то має бути чіткий та зрозумілий критерій — які адміністративні послуги мають бути безоплатними, а які мають бути безумовно оплатними, чи частково оплатними. Якщо проаналізувати структуру органів, бюджетних установ та організацій, які мають право надавати платні послуги, то виявляється не досить прозорий принцип закріплення цього права, іноді це є елементарним залученням додаткових джерел фінансування своєї діяльності. Така практика є загальноприйнятим явищем у зарубіжних країнах,

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.111 із 125	

але там подолано інституційні та інші бар'єри на шляху до одержання дозволу на часткове самофінансування і мають місце позитивні результати роботи.

Визначаючи розмір плати за послуги, слід також враховувати недопустимість обмеження реалізації прав і свобод громадян через надмірну плату за адміністративні послуги. Необхідно пам'ятати, що органи влади утримуються на гроші платників податків і було б цинічно перетворювати державу на комерційне підприємство.

Державні та комунальні підприємства, установи й організації як звичайні суб'єкти господарювання повинні мати право надавати будь-які послуги нарівні з приватним сектором. Більше того, вони повинні самі «боротися» за свого споживача та за розширення кола клієнтів, необхідно лише забезпечити належний контроль за ефективністю використання виділених їм публічних коштів та ціноутворенням.

Залежно від суб'єкта, який надає адміністративні послуги, їх можна поділити на державні послуги і муніципальні послуги.

Державні послуги — це послуги, що надаються органами державної влади (насамперед виконавчої) та державними підприємствами, установами, організаціями.

Муніципальні послуги — це послуги, що надаються органами місцевого самоврядування та комунальними підприємствами, установами, організаціями.

Разом із тим, у силу надзвичайної різноманітності адміністративних послуг залежно від їх цілей, органу який їх надає використовують й інші способи їх класифікації.

Адміністративні послуги надаються суб'єктами надання адміністративних послуг безпосередньо або через центри надання адміністративних послуг. Адміністративні послуги в електронній формі надаються з використанням Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, у тому числі через інтегровані з ним інформаційні системи державних органів та органів місцевого самоврядування.

Центр надання адміністративних послуг - це постійно діючий робочий орган або виконавчий орган (структурний підрозділ) органу місцевого самоврядування або місцевої державної адміністрації, в якому надаються адміністративні послуги згідно з переліком, визначеним відповідно до цього Закону.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.112 із 125	

У центрах надання адміністративних послуг послуги надаються адміністратором центру, у тому числі шляхом його взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг.

Центри надання адміністративних послуг утворюються:

- 1) Київською, Севастопольською міською, районною у місті Києві, Севастополі державною адміністрацією;
- 2) міською, селищною, сільською радою.

Положення про центр надання адміністративних послуг та його регламент затверджуються органом, який прийняв рішення про утворення центру. Кабінет Міністрів України затверджує примірне положення про центр надання адміністративних послуг (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2013-%D0%BF#n8>) та його регламент (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2013-%D0%BF#n9>).

Територіальні громади, з урахуванням Закону України «Про співробітництво територіальних громад» можуть укладати між собою договори про співробітництво територіальних громад з метою підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів та цілей.

З метою забезпечення належної доступності адміністративних послуг можуть утворюватися територіальні підрозділи та віддалені (у тому числі пересувні) робочі місця адміністраторів центрів надання адміністративних послуг.

Організаційне забезпечення діяльності територіальних підрозділів та віддалених (у тому числі пересувних) робочих місць адміністраторів центрів надання адміністративних послуг покладається на виконавчий орган (структурний підрозділ) органу місцевого самоврядування або місцевої державної адміністрації, що зазначені у частині другій цієї статті.

Кабінет Міністрів України розробляє методичні рекомендації щодо критеріїв територіальної доступності центру надання адміністративних послуг, включаючи його територіальні підрозділи та віддалені (у тому числі пересувні) робочі місця адміністраторів.

Перелік адміністративних послуг, які надаються через центр надання адміністративних послуг, визначається органом, який прийняв рішення про утворення центру надання адміністративних послуг.

Кабінет Міністрів України затверджує перелік адміністративних послуг органів виконавчої влади та адміністративних послуг, що надаються органами

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.113 із 125	

місцевого самоврядування у порядку виконання делегованих повноважень, які є обов'язковими для надання через центри надання адміністративних послуг (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523-2014-%D1%80#Text>). На даний час налічує 421 одну послугу.

У приміщеннях, де розміщуються центри надання адміністративних послуг, інших приміщеннях, де надаються адміністративні послуги, можуть надаватися супутні послуги (виготовлення копій документів, ламінування, фотографування, продаж канцелярських товарів, надання банківських послуг тощо).

Реєстр адміністративних послуг формується і ведеться центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері надання адміністративних послуг. Порядок ведення Реєстру визначається Кабінетом Міністрів України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-2013-%D0%BF#n11>.

Надання адміністративних послуг в електронній формі та доступ суб'єктів звернення до інформації про адміністративні послуги з використанням мережі Інтернет забезпечуються засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, який є офіційним джерелом інформації про надання адміністративних послуг в Україні. Відповідальний за адміністрування Єдиного державного вебпорталу електронних послуг визначається Кабінетом Міністрів України. Кабінет Міністрів України затверджує Положення про Єдиний державний вебпортал електронних послуг (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#n15>).

У Положенні про Єдиний державний вебпортал електронних послуг визначаються основні завдання, функціональні можливості, суб'єкти ведення та інформація вебпорталу, строки та порядок подання інформації для розміщення на ньому, а також інші питання функціонування вебпорталу. З 1 січня 2020 року Єдиний державний веб-портал електронних послуг виконує також функції Єдиного державного порталу адміністративних послуг (постанова Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1137 “Питання Єдиного державного веб-порталу електронних послуг та Єдиного державного порталу адміністративних послуг”). Єдиний державний веб-портал електронних послуг “Портал Дія” має офіційну адресу в Інтернеті diia.gov.ua. Положення про Портал Дія, затверджене постановою КМУ від 04.12.2019 № 1137.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.114 із 125	

Граничний строк надання адміністративної послуги визначається законом. У разі якщо законом не визначено граничний строк надання адміністративної послуги, цей строк не може перевищувати 30 календарних днів з дня подання суб'єктом звернення заяви та документів, необхідних для отримання послуги.

При наданні адміністративних послуг у випадках, передбачених законом, справляється плата (адміністративний збір).

Надання адміністративних послуг у сфері соціального забезпечення громадян здійснюється на безоплатній основі. Розмір плати за надання адміністративної послуги (адміністративного збору) і порядок її справляння визначаються законом з урахуванням її соціального та економічного значення.

Плата за надання адміністративної послуги (адміністративний збір) зараховується до державного або відповідного місцевого бюджету, крім випадків, встановлених законом.

Плата за надання адміністративної послуги (адміністративний збір) вноситься суб'єктом звернення одноразово за весь комплекс дій та рішень суб'єкта надання адміністративних послуг, необхідних для отримання адміністративної послуги (включаючи вартість бланків, експертиз, здійснюваних суб'єктом надання адміністративної послуги, отримання витягів з реєстрів тощо).

Беручи до уваги різновидність адміністративних послуг, слід зазначити, що всі вони повинні відповідати критеріям встановлених законодавцем стандартам якості надання адміністративних послуг.

Під стандартами якості адміністративних послуг слід розуміти мінімальні вимоги щодо надання адміністративної послуги, що їх повинен забезпечити адміністративний орган, а також критерії, за допомогою яких можна оцінити, наскільки споживач адміністративної послуги буде задоволений її наданням.

Моніторинг якості надання адміністративних послуг здійснюється за показниками та у порядку, що встановлюються Кабінетом Міністрів України. (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/864-2021-%D0%BF#n32>) Відповідно до порядку проведення такого моніторингу оцінка здійснюється за такими показниками:

1) показник відповідності офлайн-фронт-офісу встановленим вимогам у частині його облаштування, доступності до нього, рівня обслуговування в ньому:

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.115 із 125	

- Показниками облаштування - наявність автоматизованої системи попереднього запису; наявність можливості попереднього запису на прийом; наявність місця для бланків заяв з вільним доступом до них; наявність можливості зворотного зв'язку з відвідувачами; наявність інформаційного стенду чи інформаційного терміналу; наявність сервісу оплати адміністративних послуг; можливість отримання у приміщенні офлайн-фронт-офісу супутніх послуг; наявність у приміщенні офлайн-фронт-офісу місць для самообслуговування;

- Показниками доступності: наявність зупинок громадського транспорту в радіусі 100 метрів; наявність безоплатної стоянки автотранспорту, безоплатної стоянки автотранспорту для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення; наявність пандусу та сходів з поручнями; наявність санітарної кімнати, спеціально обладнаної санітарної кімнати для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення; наявність місць для тимчасового розміщення дитячих колясок; наявність ігрового простору; наявність необхідної кількості працівників для обслуговування суб'єктів звернення.

- Показниками рівня обслуговування: наявність сектору прийому, сектору інформування; наявність необхідної кількості місць для очікування; наявність сектору обслуговування; розподіл офлайн-фронт-офісу за принципом прийому і видачі документів; наявність можливості отримати консультацію суб'єктами звернення; інформування заявника про хід розгляду заяви; інформування заявника про готовність результату; наявність надрукованих шрифтом Брайля матеріалів; наявність технічних рішень для обслуговування осіб з порушенням слуху; наявність у вільному доступі інформації щодо послуг офлайн-фронт-офісу; дотримання середнього часу очікування, що становить менш як 15 хвилин.

2) показник відповідності онлайн-фронт-офісу, встановленим вимогам у частині його функціональних можливостей:

- Показники облаштування: відображення під час пошуку в Інтернеті сайта, на якому можна отримати послугу, на першій сторінці пошукової системи; адаптація сайта для роботи на комп'ютері, смартфоні та планшеті; доступність сайта для осіб з інвалідністю (наявність спеціального відображення для осіб з порушеннями зору, руху, слуху); наявність можливості зворотного зв'язку з відвідувачами; наявність можливості прикріпити копії необхідних для

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.116 із 125	

отримання послуги документів за допомогою мобільного додатка Порталу Дія (Дія).

- Показники доступності: наявність цілодобової можливості отримати послугу; доступність мови та термінології сайта для зрозуміння суб'єктами звернення; наявність на кожному етапі отримання послуги для користувачів підказок та рекомендацій; забезпечення доступності інформації щодо послуг, необхідних документів та процедури надання.

- Показники рівня обслуговування: наявність на сайті розділу “запитання - відповіді” на типові запити суб'єктів звернення; наявність на сайті служби підтримки користувачів з можливістю залишити запитання для служби підтримки в позаробочий час; проведення заходів з підвищення кваліфікації персоналу; наявність можливості формувати документи; інформування заявника про готовність результату.

3) показник відповідності нормативно-правових актів, якими встановлені процедури надання адміністративних послуг, принципам державної політики у сфері надання адміністративних послуг: можливість попереднього запису на прийом на визначену дату та час; наявність можливості подання заяви в усній формі; наявність можливості подання документів онлайн, поштою, через центри надання адміністративних послуг; складення на вимогу суб'єкта звернення працівником офлайн-фронт-офісу заяви в електронній формі, її друк та надання суб'єкту звернення для перевірки та підписання; наявність вичерпного переліку документів, необхідних для надання послуги; встановлення вимог до документів, необхідних для надання послуги; встановлення строку надання послуги (кількість днів); документи або відомості, що перебувають у володінні суб'єкта надання адміністративних послуг або у володінні інших органів, не подаються; встановлення вичерпного переліку підстав для відмови у наданні послуги; інформування про хід надання послуги; встановлення способу отримання результату послуги; можливість надання послуги в автоматичному режимі; встановлення платності або безоплатності надання послуги

4) показники дотримання процедури надання адміністративної послуги встановленим вимогам: своєчасність надання послуги; документи вимагаються згідно з переліком, відповідно до законодавства; внесення плати за послугу відповідно до вимог законодавства; відмова у наданні послуги з підстав, визначених законодавством.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.117 із 125	

5) показник рівня задоволеності суб'єктів звернення для офлайн-фронт-офісу: рівень задоволеності місцем надання адміністративної послуги; рівень задоволеності загальним процесом надання адміністративної послуги; рівень задоволеності персоналом офлайн-фронт-офісу, який надавав адміністративну послугу; рівень задоволеності повнотою переліку послуг, які можна отримати в офлайн-фронт-офісі.

б) показник рівня задоволеності суб'єктів звернення для онлайн- фронт-офісу: рівень задоволеності зручністю сайту; рівень задоволеності процесом отримання послуги через сайт; рівень задоволеності якістю інформації, розміщеної на сайті, або наданої службою підтримки консультації; рівень задоволеності повнотою переліку послуг; рівень задоволеності станом усунення корупційних чинників.

Рекомендована література

1. Баранник Л. Б., Корягіна Т. В. Соціальний захист громадян : навч. посіб. / Ун-т мит. справи та фінансів. Вид. 3-тє, допов. і перероб. Дніпро : Ун-т мит. справи та фінансів, 2020. 271 с.

2. Барна М. Ю., Мороз С. Г. Регуляторна політика розвитку малого підприємництва в Україні: теоретико-методичні положення, стан реалізації та напрями вдосконалення : монографія / Центр. спілка спожив. т-в України, Львів. торг.-екон. ун-т. Львів : Растр-7, 2019. 251 с.

3. Біла С. Структурна політика в системі державного регулювання трансформаційної економіки / Українська академія держ. управління при Президентові України. К. : Вид-во УАДУ, 2001. 407 с.

4. Бліщук К. М. Економічний аналіз державної політики: теорія та застосування: навч.посіб. / К. М. Бліщук. Львів : ЛРІДУНАДУ, 2011. 160с.

5. Бодров В. Г., Сафронова О. М., Балдич Н. І. Державне регулювання економіки та економічна політика: навч. посіб. К. : Академвидав, 2010. 520 с.

6. Борисенко З. М. Конкурентна політика держави як фактор розвитку економіки України. К. : Таксон, 2004. 346 с.

7. Борисенко О. П. Зовнішньоекономічна політика держави: концепція, стратегія, механізми реалізації : монографія / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Донецьк : Юго-Восток, 2012. 402 с.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.118 із 125	

8. Галан Н. І. Державна підтримка малого та середнього бізнесу: досвід розвинених країн : моногр. Д. : Вид-во Дніпропетровського національного ун-ту, 2007. 187 с.

9. Гвелесіані А. Г. Диференціація грошових доходів населення: аналіз, прогноз та механізм регулювання : монографія / НАН України, Інститут демографії та соціальних досліджень. К. : Ін-т демографії та соц. досліджень НАНУ, 2008. 154 с.

10. Геоекономічна політика України : навч. посіб. / [І. В. Розпутенко та ін.]; за заг. ред. І. В. Розпутенка ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К. : [НАДУ], 2010. 125 с.

11. Грущинська Н. М. Міжнародна спеціалізація економіки України в умовах технологічних трансформацій : монографія. К. : Стилос, 2011. 345 с.

12. Гусєв В. О., Соколова О. М. Управління структурними зрушеннями та інноваційно-інвестиційними процесами в економіці України : навч. посіб. / за заг. ред., д-ра екон. наук, проф. В. Г. Бодрова ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України К. : НАДУ, 2011. 283 с.

13. Державне антимонопольне регулювання : підручник / [В. Д. Лагутін та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В. Д. Лагутіна ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ : КНТЕУ, 2015. 479 с.

14. Державне регулювання економіки України: методологія, напрями, тенденції, проблеми / Л. І. Антошкіна [та ін.] ; ред. М. М. Якубовський ; Науково-дослідний економічний ін-т Міністерства економіки України. К. : [б.в.], 2005. 410 с.

15. Державне регулювання інноваційного розвитку економіки України: стратегічні пріоритети : монографія / [М. А. Латинін та ін.] ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. М. А. Латиніна ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. Харків : Магістр, 2014. 319 с.

16. Державно-приватне партнерство в системі регулювання економіки : монографія / [Єфименко Т. І. та ін.] ; за заг. ред. чл.-кор. НАН України Т. І. Єфименко ; Нац. акад. наук. України, ДУ "Ін-т економіки та прогнозування". К. : [б. в.], 2012. 371 с.

17. Дзюбик С. Д. Антиінфляційна політика : навч. посіб. / Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. К. : [б.в.], 1996. 76 с.

18. Добровольська В. В. Правове забезпечення державного регулювання економіки : монографія. О. : Фенікс, 2010. 256 с.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.119 із 125	

19. Єфименко Т. І. Фіскальна та монетарна безпека національної економіки : [монографія] / Держ. навч.-наук. установа "Акад. фінанс. упр.". Київ : ДННУ "Акад. фінанс. упр.", 2016. 444 с.

20. Жовнірчик Я. Ф. Державне регулювання розвитку економіки регіонів та міжрегіональних економічних зв'язків: теорія, методологія, механізми : монографія / НАН України, Рада по вивч. продукт. сил України. Донецьк : Юго-Восток, 2011. 423 с.

21. Златопольський О. Ф. Політика доходів та заробітної плати на ринку праці / НАН України, Ін-т регіон. дослідж. Л. : [б.в.], 2000. 246 с.

22. Інвестиційна політика в Україні / Б. М. Данилишин [та ін.] ; НАН України, Рада по вивченню продукт. сил України. Донецьк : Юго-Восток, 2006. 290 с.

23. Іщейкін К. Є. Політико-правові засади бюджету участі в системі демократичних практик: світовий досвід і Україна : монографія / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ : Юридична думка, 2018. 402 с.

24. Карпунь І. Н. Державна інвестиційна політика та механізм її реалізації : монографія / НАН України, Ін-т регіон. дослідж. Л. : [РВВ НЛТУ], 2011. 347 с.

25. Кравченко М. В. Система соціального захисту населення як об'єкт державної політики: методологія та практика : моногр. К., 2012. 451 с.

26. Маршавін Ю. М. Регулювання ринку праці України: теорія і практика системного підходу : [монографія] / Ін-т підготов. кадрів держ. служби зайнятості України. К. : Альтерпрес, 2011. 396 с.

27. Матвійчук В. К. Чугаєнко Ю. О., Савенков О. І. Екологічна політика в системі державного управління національним господарством : монографія / Нац. акад. упр. Київ : НАУ, 2013. 197 с.

28. Мельничук Л. М. Державне управління соціальним розвитком регіонів: реалії та перспективи. Луцьк, 2018. 440 с.

29. Міненко В. Л. Державне регулювання ринку праці в умовах глобалізації економіки: теорія та практика : [монографія] / Національна академія держ. управління при Президентові України. Харківський регіональний ін-т держ. управління. Х. : Магістр, 2009. 204 с.

30. Мороз В. В., Сафронова О. М., Олійник Н. І. Регуляторна політика у сфері господарської діяльності : конспект лекцій / В. В. Мороз,; Нац. акад. держ.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.120 із 125	

упр. при Президентові України, Каф. екон. політики та врядування. Київ : НАДУ, 2020. 195 с.

31. Онікієнко В. В. Ринок праці та соціальний захист населення України: ретроаналіз, проблеми, шляхи вирішення [Текст] : наук.-аналіт. моногр. / Нац. акад. наук України, Ін-т демографії та соціал. дослідж. ім. М. В. Птухи. К. : Ін-т демографії та соціал. дослідж., 2013. 454 с.

32. Ортіна Г. В. Державна політика розвитку реального сектору економіки України: формування та реалізація антикризової стратегії : монографія / Нац. ун-т цивіл. захисту України. Харків : НУЦЗУ, 2017. 422 с.

33. Павленко В. П. Державне регулювання національної економіки: методологія та перспективи розвитку : монографія / М-во екон. розвитку і торгівлі України, Н.-д. екон. ін-т. Київ : Фенікс, 2015. 303 с.

34. Петроє О. М. Соціальний діалог у державному управлінні: європейський досвід та українські реалії : монографія / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К. : НАДУ, 2012. 303 с.

35. Пильтяй О. В. Державний сектор економіки: теорія, методологія, управління розвитком : монографія / Київ. нац. торг.-екон. ун-т. К. : [Київ. нац. торг.-екон. ун-т], 2010. 392 с.

36. Публічне управління. Термінологічний словник / за заг. ред. В. С. Кубійди, М. М. Білинської, О. М. Петроє ; [уклад.: В. С. Кубійда та ін. ; наук. ред.: В. С. Кубійда (голова) та ін.] ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ : НАДУ, 2018. 223 с.

37. Розпутенко І. В. Державні видатки в перехідних економіках / Українська академія держ. управління при Президентові України. К. : Вид-во УАДУ, 1998. 242 с.

38. Розпутенко І. В. Податкова політика і економічні реформи : навч. посібник / Українська академія держ. управління при Президентові України. - К. : [б.в.], 1996. 120 с.

39. Розпутенко І. В. Пріоритетні напрями економічної політики України : метод. вказівки / Українська Академія держ. управління при Президентові України. К. : Вид-во УАДУ, 2000. 44 с.

40. Сапожник Д. І. Захист прав споживачів : навч. посіб. / Центр. спілка спожив. т-в України, Львів. торг.-екон. ун-т. Львів : Вид-во Львів. торг.екон. ун-ту, 2021. 219 с.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.121 із 125	

41. Сіренко Н. М., Лункіна Т. І., Бурковська А. В. Соціальна відповідальність : навч. посіб. / Миколаїв. нац. аграр. ун-т. Миколаїв : МНАУ, 2021. 215 с.

42. Смольнякова Н. М., Мелушова І. Ю. Цінова політика : навч.-метод. посіб. / Харківський держ. ун-т харчування та торгівлі. Х. : ХДУХТ, 2009. 93 с.

43. Соціальна орієнтація економіки: механізми державного регулювання : монографія / О. Ф. Новікова [та ін.] ; НАН України, Ін-т економіки промисловості. Донецьк : [б. в.], 2009. 220 с.

44. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін : [посібник] / [Гончарова М. А. та ін.]. Київ : ВІ ЕН ЕЙ, 2017. 187 с.

45. Соціально-економічний механізм регулювання ринку праці та заробітної плати / Д. П. Богиня [та ін.] ; відп. ред. Д. П. Богиня ; НАН України, Ін-т економіки. К. : [б.в.], 2001. 300 с.

46. Третяк Г. С., Бліщук К. М. Державне регулювання економіки та економічна політика : навч. посіб. / Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 125 с.

47. Федяєва М. С. Державне регулювання економіки: теорія і практика : навч.-метод. посіб. / Херсон. держ. ун-т. Херсон : Гельветика, 2018. 199 с.

48. Фінансове та матеріальне забезпечення наукової і науково-технічної діяльності: правове регулювання в Україні : навч.-довід. посіб. / [упоряд.: М. Г. Вербенський та ін.]. Київ : ДНДІ МВС України, 2015. 729 с.

49. Фінансово-кредитні методи державного регулювання економіки / А. І. Даниленко [та ін.] ; ред. А. І. Даниленко ; Ін-т економіки НАН України. К. : [б.в.], 2003. 415 с.

Нормативно-правові акти

1. Бюджетний кодекс України / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page>

2. Господарський кодекс України / Верховна Рада України. URL:

3. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

4. Конституція України / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/254к/96-вр>

5. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14.01.1998 № 16/98-ВР (із змінами) /

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.122 із 125	

Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80#Text>

6. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

7. Податковий кодекс України / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

8. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 № 3659-XII (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text>

9. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

10. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Закон України від 23.03.2000 № 1602-III із змінами / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>

11. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 05.10.2000 № 2017-III із змінами / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>

12. Про державні цільові програми : Закон України від 18.03.2004 № 1621-IV із змінами / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>

13. Про державно-приватне партнерство: Закону України від 01.07.2010 № 2404-VI (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>

14. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>

15. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI із змінами / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>

16. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/main/156-19>

17. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.123 із 125	

18. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>

19. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 № 2210-III (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>

20. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>

21. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XII (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>

22. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>

23. Про індексацію грошових доходів населення: Закон України від 03.07.1991 № 1282-XII (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1282-12#Text>

24. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

25. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

26. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України від 10.02.1995 № 51/95-ВР (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80#Text>

27. Про Національний банк України Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV із змінами / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>

28. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>

29. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#Text>

30. Про природні монополії: Закон України від 20.04.2000 № 1682-III (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text>

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.124 із 125	

31. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 № 3715-VI (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>

32. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 11.07.2001 № 2623-III (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14#Text>

33. Про прожитковий мінімум : Закон України від 15.07.1999 № 966-XIV із змінами / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966-14>

34. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>

35. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>

36. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 № 2862-VI (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>

37. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999 № 991-XIV (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text>

38. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08.09.2005 № 2850-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>

39. Про транскордонне співробітництво: Закон України від 24.06.2004 № 1861-IV (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text>

40. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text>

41. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>

42. Про Фонд державного майна України: Закон України від 09.12.2011 № 4107-VI (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4107-17#Text>

43. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 № 5007-VI (із змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text>

Інтернет-ресурси

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Публічне адміністрування в економічній сфері» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ НМК 17.05-01-2023
		Стор.125 із 125	

1. Бюро економічного аналізу США. URL: <http://www.bea.gov>
  2. Верховна Рада України: офіційний веб-портал URL: <http://www.rada.gov.ua>
  3. Економічна статистика країн світу. URL: <https://knoema.com/>
  4. Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень: офіційний сайт. URL: www.ibser.org.ua
  5. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій : URL: <http://www.ier.com.ua/>
  6. Науково-технічна бібліотека Національного авіаційного університету URL: <http://www.lib.nau.edu.ua>
  7. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
  8. Національне бюро економічних досліджень США. База сучасних наукових статей. URL: <http://www.nber.org/>
  9. Національний банк України: офіційний сайт. URL: <http://www.bank.gov.ua>
  10. Національний інститут стратегічних досліджень. Наукові публікації, інформаційний сервер. URL: <http://www.niss.gov.ua/>
  11. Офіційне веб-представництво Президента України. URL: <http://www.prezident.gov.ua>
  12. Світовий банк: офіційний сайт. URL: <http://www.worldbank.org>
  13. Урядовий портал України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>
  14. Фінансовий портал. Банківські новини. Статистика банківського сектору України URL: <http://minfin.com.ua/>
- Організація економічної співпраці та розвитку. URL: <http://www.oecd.org/>